TUD. KNJIŽNI... IRTO...

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE SLOVENSKEGA NARODA ZA TRŽAŠKO OZEMLJE

Leto VI - Štev. 237 (1925) Poštnina plačana v gotovini. Spedizione in abbon. post. I. gr. TRST, nedelja 7. oktobra 1951 Cena 25 lir

DANES
v Krogljah pri Dolini
TABOR OF
za dolinsko-miljski okraj
Ob 14.30 bo otvoritev in pozdravi ter govor
dr. Jožeta Dekleve

SPORED: Prikaz zgodovinskih dogodkov v besedah in slikah ob desetletnem jubileju OF. Nastop pevskih zborov in folklornih skupin iz Boršta in Ricmanj. Med izvajanjem igra godba iz Plavij. Prosta zabava s plesom in bife.

Vozni red avtobusov objavljamo na drugi strani

Volitve zopet odložene!

Samovolja, nezakonitost in norčevanje ZVU

Hkrati pa pod zaščito ZVU od nje imenovani conski odbor nemoteno dosledno izvaja fašistične protislovenske neukinjene zakone

Urad za obveščanje javnosti pri Zavezniški vojaški upravi angloameriškega področja Svobodnega tržaškega ozemlja poroča:

«Trst, 6. oktobra (AIS) — Ko je general Winterton skrbno proučil najprimernejše datume, v katerih bi mogle biti upravne volitve na področju, je prišel do zaključka, da je potreben odlog na prihodnje leto.

Datumi bodo objavljeni pozneje».

Predno kar koli rečemo o tem najnovejšem ukrepu generala Wintertona, s katerim je že drugič rešil italijanske iredentiste poraza v krajevnem merilu, a De Gasperijevo imperialistično politiko glede STO pa v mednarodnem merilu, naj na kratko opišemo potek te nad vse zanimive in nezaslišane podpore ki jo angloameriška vojaška uprava — t. j. ameriška in angleška vlada — nudi tistim, ki bi na vsak način navzlic vsakršni pravičnosti, predvsem pa proti volji ogromne večine Tržačanov samih, hoteli ponovno zasužnjiti naše mesto in ves STO. Stvari so potekale takole:

28. maja je bil podpisan ukaz o tem, da bodo volitve v vseh šestih občinah cone A 7. in 14. oktobra t. l.

20. avgusta je De Gasperi v intervjuju z dopisnikom beneškega «Gazzettina» dejal, da bi bilo potrebno odložiti volitve na mirnejšo dobo, da bi se tako ustvarila temperatura ki bi bila primernejša, in da bi se z večjo mirnostjo lotili možnosti reševanja tržaškega vprašanja.

21. avgusta, samo en dan po objavi omenjenega intervjuja — je pet predstavnikov tržaških italijanskih iredentističnih strank postavilo De Gasperijevo zahtevo po odgoditvi pred generala Wintertona, ki je odgovoril, da odložitve ne more biti, ker je bil datum za volitve določen sporazumno s največje iredentistične stranke demokristjanom g. Palutanom, ki je hkrati najvišji predstavnik civilne oblasti.

7. septembra t. l. — torej petnajst dni po gornji odklonitvi De Gasperijeve zahteve — pa je general Winterton premislil in sporočil, da je «po posvetovanju s predsednikom področja — ker so mu «dali predstavko, da bi bilo zaželeno, da bi za krajši čas odložili občinske volitve» — in po natančni proučitvi vseh v poštev prihajočih činiteljev «sklenil» preložiti volitve «tako da bodo nove datume» za volitve, ki morajo biti pred koncem letošnjega leta, ob pravem času objavili».

Kakor vidimo, ni minilo niti mesec dni, ko se je general Winterton to pot po «skrbni proučitvi» (za razliko od prve proučitve, ki je trajala štirinajst dni in ki je bila samo «natančna»), zopet premislil. Še pred ne dobrim mesecem je obljubil, da so volitve odložene le za krajši čas in da morajo biti pred koncem letošnjega leta.

Poudariti moramo, da je pri vsem tem general Winterton razen na dan 21. avgusta ravnal točno tako, kot so zahtevali iredentisti: Ko je razpisal volitve za oktober, je to storil po njihovih željah ko je volitev odložil, je prav tako storil, kar so oni zahtevali ker so medtem uvideli, da bodo na volitvah poraženi, in ko je volitve odložil na drugo leto, je prav tako izpolnil iredentistično voljo, saj njihovi prvaki že ves mesec govorijo in pišejo, da je treba volitve odložiti vsaj do pomladi, če ne že za dve leti.

Mnenja smo, da je po vsem tem, kar smo našteli, vsak komentar odveč! Na vprašanja, ki se pri tem postavljajo, naj si čitatelji sami odgovorijo. Ta vprašanja so:

Ali je dovoljeno vojaški oblasti, ki odgovarja za svoje delovanje najvišjemu mednarodnemu organu pri OZN, postopati tako, kot postopa ZVU v Trstu, in ščititi poleg vseh nepreklicanih fašističnih zakonov tudi politične kroge, ki so četrt stoletja držali naše mesto v odvisnosti?

Kako naj imenujemo takšno neresno, samovoljno, protizakonito in diskriminacijsko postopanje ZVU?

Na ta vprašanja ne bomo zapisali odgovora, ker je še vedno v veljavi tisti člen ukaza ZVU štev. 2, ki pod točko L govori o spoštljivosti do ZVU, t. j. o pojmu, zaradi katerega je bil naš dnevnik že trikrat pred vojaškim sodiščem, kajti ta pojem je težko pravilno oceniti tistim, proti katerim ZVU izvaja že šest let diskriminacijsko politiko.

Ne moremo odgovoriti na ta vprašanja danes iz omenjenega razloga predvsem spričo dogodka, ki ga prištevamo k gornjemu samovoljnemu ukrepu generala Wintertona in o katerem pišemo na drugi strani našega lista: conski odbor, ki ga je že pred mnogimi leti postavila ZVU in v katerem seveda ni nobenega zastopnika Slovencev, je enostavno sklenil, da na temelju fašističnega zakona razveljavlja sklep izvoljenega občinskega sveta v občini Devin - Nabrežina, po katerem mora vsak občinski uradnik v tej slovenski občini znati govoriti in pisati po slovensko.

Vprašamo ne samo vso tržaško, temveč vso svetovno javnost, ali je mogoče ta dva včerajšnja ukrepa vojaške in civilne oblasti v Trstu označiti z izrazom, katerega bi ukaz ZVU štev. 2 lahko imel za spoštljiva.

Mislimo, da NE!

Slovenci — predvsem pa tržaški — nismo bili nikdar navajeni ponižno in hinavsko poljubljati palico, ki nas je tepla, še manj pa spoštovati tistega, ki nas je zatiral in teptal!

PROTEST VLADE FLRJ PROTI PROCESU O PORČINJU

Sojenje soborcev JA je kršitev določb mirovne pogodbe z Italijo

Na procesu v Lucci so tudi včeraj s ponovnim neumestnim zasliševanjem kaplana Celledonija brezuspešno poskušali oblatiti slavni IX. korpus JA - Ozopovec, ki se «ne spominja» svojega komandanta

BEOGRAD, 6. — Zunanje ministrstvo FLRJ je izročilo danes italijanskemu poslaniku v Beogradu noto ob procesu v Lucci. Nota izraža globoko začudenje jugoslovanske vlade zaradi dejstva, da morejo uradne italijanske oblasti celo še danes označevati kot «narodno izdajstvo» sodelovanje italijanskih borcev z jugoslovanskimi enotami, še več, da je proti tem borcem mogoče zaradi tega sodelovanja postaviti obtožnico.

Tako ravnanje — poudarja jugoslovanska nota — je v očitnem nasprotju z mirovno pogodbo z Italijo, ki predpisuje v členu 16, da «Italija ne bo preganjala niti vznemirjala italijanskih državljanov, zlasti pa ne pripadnikov vojaških sil, izključno zato, ker so v času od 10. junija 1940. pa do dneva, ko stopi v veljavo mirovna pogodba, izražali simpatije za stvar zavezniških in pridruženih sil, ali izvajali akcije v korist te stvari». Takega ravnanja — nadaljuje nota — ni mogoče drugače tolmačiti, kot namen uradnih italijanskih krogov, da se ustvari nerazpoloženje do narodov Jugoslavije s poskusi kompromitiranja sodelovanja italijanskih borcev odpora in jugoslovanskih enot med preteklo vojno.

Nota opozarja italijansko vlado, da obtožnica namerno daje netočno in žaljivo oceno vloge enot IX. korpusa NOVJ, ko jim med drugim pripisuje osvajalne namene, ki jih nikoli nobena enota jugoslovanske armade ni proti nikomur imela. Enote tega korpusa so dale na ozemlju Julijske krajine — kot je znano vsemu demokratičnemu svetu — svoj prispevek k splošni zavezniški zmagi nad fašizmom.

Vlada FLRJ — pravi nota — z obžalovanjem ugotavlja, da tako ravnanje ne more prispevati k vzpostavljanju dobrih odnosov med obema deželama. Razširjenje obtožnice z vnašanjem novega momenta «veleizdaje», ki je zasnovan na tem, da so se italijanski partizani «pridružili enotam IX. korpusa jugoslovanske vojske», jasno razkriva smisel procesa in cilj, ki se z njim hoče doseči. Proces pomeni še en člen v verigi klevetniške kampanje, ki jo v Italiji z vednostjo in pod vodstvom uradnih krogov in oblasti vodijo proti Jugoslaviji in ki — pa naj njeni organizatorji mislijo kar koli — ne more doseči zaželenega učinka v odnosu do Jugoslavije, temveč lahko samo prispeva k poslabšanju odnosov med obema deželama.

Včerajšnja razprava

(Od našega posebnega dopisnika)

LUCCA, 6. — Mnoge so podrobnosti, ki bi jih moral opazovalec na tem procesu registrirati, da bi čitateljem predočil kolikor toliko verno sliko svojevrstne procedure porotnega sodišča v Lucchi. Toda v ta namen bi komaj zadostovala posebna brošura, nikakor pa ne skromen dopis. Sprijazniti se je treba torej z nekakšnim poročilom na obroke, se pravi z odlomki dogodkov in z drobci vtisov opazovalca, ki jih sodniški zapisnik ne beleži.

Takoj v začetku današnje razprave se je oglasil tožilec s predlogom, naj kompetentni urad obrambnega ministrstva preskrbi sodišču panoramske fotografije Toplega jarka (Topli uork, kot izgovarjajo to slovensko ime na sedanji razpravi) in okolice ter še posebej koč nad Porčinjem. Za tem je bil znova zaslišan kaplan Celledoni. Najbrž ne po želji sodišča, ki je z njim opravilo že včeraj, marveč na naknadno zahtevo civilne stranke. Tem včeraj menda ni bila všeč umerjena duhovnikova izpoved in so zato pritisnili nanj, naj še enkrat stopi pred sodnike in udari na šovinistične strune. Ubogi svečenik se je dal prepričati ter z zapiski v rokah naštel kup krivic, ki so jih morali prebivalci okrog Fojde, Ahtena in Klodiča pretrpeti pod oblastjo IX. korpusa. Vrsta očitkov in obdolžitev brez navedbe otipljivih primerov razen trditve, da so italijanske učitelje nadomeščali s slovenskimi. In vsega tega je bil «kriv» IX. korpus! Celo branje dikujočega pisma izseljenca Pietra Tommasellija iz Belgije, ki ga je poslal pred kratkim dušnemu pastirju Celledoniju, čim je izvedel za proces proti garibaldincem. Vse skupaj je izzvenelo v nekoristen slavospev Italiji, v ognjevit poudarek italijanstva Beneške Slovenije brez vsakršne zveze z obravnavanimi dogodki, tako da se je celo sodnikov loteval mučen občutek, ki ga je duhovnikova izpoved ustvarila v dvorani. Predsednik je na kratko odslovil pričo in s tem v dobršni meri razočaral tožeče pravnike.

Na približno enako klavrn način se je zaključilo zaslišanje Gaetana Valenteja, drugega od trojice ozopovcev, ki so bili kolikor toliko priča dogodkom v Porčinju, ki jim je uspelo, ogniti se obdolžitvam in smrti. Njegovo pripovedovanje je teklo brez motenj in vsi prisotni so mu sledili z zanimanjem (prisotnih pa je le okrog dvajset ljudi s pričami in policaji vred), najbolj napeto seveda obtoženci za mizo. Valente se je točno spominjal, kako je usodnega dne v družbi še nekaterih cepil drva v tretji lesenjači nad Porčinjem, kako so garibaldinci obkolili kočo, jih psovali z izdajalci in služabniki kapitalistov, kako so jih odpeljali in pljuvali na trikoloro, ne da bi zamolčal najmanjšo podrobnost v škodo obtožencev. Skoro popolnoma pa ga je zapustil spomin, ko bi bilo treba navesti bitnejše nepozabne pripetljaje, ki bi dodobra pripomogli iz stiske obtožencu Longu. Valente je bil namreč kasneje vključen v garibaldinske vrste in Longo je bil njegov komandant, pa se ga priča kljub temu ni hotel spomniti. K sreči je predsednik dovolil obtožencu nekaj vprašanj, ki so spravila Valenteja v vidno zadrego.

«Mar se priča ne spominja, da sem bil njegov komandant, da sem mu tega in tega dne dovolil obiskati dekle, da sem ga izbral skupno z drugimi za akcijo proti Čedadu» itd. itd.

Konkretnih vprašanj si Valente seveda ni upal tajiti; izgovarjal se je s površnim spominom, čeprav so se vprašanja nanašala na dogodke v aprilu 1945, se pravi nekaj mesecev za porčinjskimi, o katerih Valenteju niso izpuhtele iz spomina niti podrobnosti. Zastopniki civilne stranke so svoje ljudi odlično pripravili.

Za tem je nameravala obramba zastaviti priči še nekaj nerodnih vprašanj v zvezi z akcijami fašističnih formacij, toda predsednik je prekinil razpravo z obljubo, da se bo o tem govorilo kasneje. Razprava bo namreč zopet povzeta v torek in dotlej ostane priča Valente na razpolago sodišču.

M. LIPOVEC

Nenni napada vlado z nacionalističnih pozicij

(Od našega dopisnika)

RIM, 6. — Kot je bilo pričakovati, je Nenni danes v parlamentu sprožil napad na vlado z docela nacionalističnih pozicij. Po njegovem mnenju — ki se v tej točki docela sklada s izvajanji prvaka MSI Almiranta, ki je govoril pred njim — je revizija mirovne pogodbe, ki jo je prinesel De Gasperi iz Amerike, nepopolna, ker se ne tiče ozemeljskih klavzul pogodbe. To stališče pravzaprav ni presenetljivo, saj je Nenni vse do februarja 1947, to je, dokler je še bil zunanji minister, vodil prve revizionistične poskuse italijanske zunanje politike.

Nenni je posegel prav v tiste čase in opozoril, da so socialisti, enako kot ostale vladne stranke, «ko je mirovna pogodba sankcionirala ločitev Trsta od madrepatrije in ustvarila Svobodno ozemlje, storili vse, da bi se v to Svobodno ozemlje vključila Istra do Pulja, to je oni del Istre, ki je bil proti vsaki pravici in pravičnosti priključen k Jugoslaviji».

Nato je dejal, da je cona B (v katero je po besedilu, ki ga imamo na razpolago, vštel tudi Poreč) «praktično priključena k Jugoslaviji» in da so italijanske «postojanke odpora v Trstu in v Istri popolnoma nezaščitene in večinoma omajane», medtem ko atlantski zavezniki silijo k «nevarnemu in ponižujočemu» sporazumu z Jugoslavijo. Nato je napadel vlado, češ da je njena akcija sterilna v času, ko je Italija v položaju, v katerem «ne more mirovati, ker je «status quo» odločno nasproten italijanskim interesom, jugoslovanske zahteve pa so nesprejemljive».

A. P.

PREVIDNA REAKCIJA ZAHODA na Stalinove izjave o atomski bombi

Poziv na obnovitev razgovorov o nadzorstvu nad atomsko energijo ali poudarjanje dosedanje sovjetske politike?

PARIZ, 6. — Moskovski radio je danes javil, da je Stalin v izjavi, ki jo je podal «Pravdi», potrdil, da je Sovjetska zveza pred kratkim napravila atomski poizkus, in je dodal, da gre za «poizkuse, ki so namenjeni samo obrambi Sovjetske zveze proti ameriškim naklepom».

Besedilo, ki ga je oddajal moskovski radio, je sledeče:

Vprašanje: «Kaj mislite o govoricah, ki so se razširile zadnje dni v tujem tisku glede poizkusov atomskega orožja, izvedenih v ZSSR?»

Odgovor: «Dejansko se je v naši državi napravil poizkus z enim od tipov atomske bombe in odslej si bodo sledili poizkusi z atomskimi bombami različnega kalibra. Ti poizkusi spadajo v okvir obrambe naše domovine proti naklepom angleško-ameriškega napadalnega bloka».

Vprašanje: «Ameriški voditelji poudarjajo nevarnost, ki jo ti poizkusi imajo za njihovo državo. Ali je kaka resna podlaga za ta strah?»

Odgovor: «Ta bojazen nima nobene podlage. Ameriškim voditeljem gotovo ni neznano, da Sovjetska zveza, ne samo da nasprotuje uporabi atomske bombe, pač pa želi, da se ta prepove Kakor znano, je Sovjetska zveza ponovno zahtevala prepoved atomskega orožja, toda vedno se je znašla pred odklonitvijo angleško-ameriškega bloka. To pomeni, da v primeru ameriškega napada na našo državo, bodo ameriški vladni krogi uporabili atomsko bombo. Prav to je prisililo Sovjetsko zvezo, da ima atomsko orožje, da bo popolnoma oborožena zato da se zoperstavi napadalcem. Očitno je, da napadalci želijo, da bi bila Sovjetska zveza razorožena v primeru, da bi bila napadena toda ZSSR se ne strinja s tem stališčem in misli, da mora napad zadeti ob primerno silo Torej, če ZDA ne mislijo napasti Sovjetske zveze, je bojazen ameriških voditeljev lahko brez podlage in popolnoma hinavska, ker Sovjetska zveza niti od daleč ne misli napasti ZDA ali katero drugo državo. Ameriškim voditeljem je žal, da imajo druge države, zlasti pa Sovjetska zveza tajnost atomskega orožja. Hoteli bi imeti monopol nad izdelovanjem atomske bombe, zato da bi bili gotovi, da se lahko neomejeno poslužujejo izsiljevanja naslanjajoč se na strah ki ga vzbuja to orožje.

Toda čemu in s kakšno pravico tako mislijo? Ali morda interes miru zahteva ta monopol? Nasprotno, interes miru zahteva konec tega monopola in nato prepoved atomskega orožja. Mislim, da bodo poborniki atomske bombe pristali na njeno prepoved šele tedaj ko bodo videli, da nimajo več monopola nad njo».

Vprašanje: «Kaj mislite o mednarodnem nadzorstvu nad atomskim orožjem?»

Odgovor: «Sovjetska zveza nasprotuje uporabi in izdelovanju atomskega orožja. Sovjetska zveza je naklonjena uvedbi mednarodnega nadzorstva, toda pod pogojem, da bo prepoved uporabe atomske bombe uspešna za vse in da se že izdelane atomske bombe uporabijo samo na civilnem področju. ZSSR ostaja na svojem stališču glede tega mednarodnega nadzorstva. Tudi ameriški voditelji govorijo o nadzorstvu, toda zanje ne obstaja to nadzorstvo v prenehanju izdelovanja atomskega orožja, pač pa v razvijanju tega izdelovanja in v velikih količinah, v kolikor to dovoljuje količina surovin v eni ali drugi državi Torej ameriško nadzorstvo ne temelji na prepovedi atomskega orožja pač pa na njegovi legalizaciji To bi uzakonilo pravico zagovornikov vojne, da z atomsko bombo pobijejo desetine in stotisoče mirnih človeških bitij. Ni težko razumeti, da ne gre za nadzorstvo, pač pa za laž pred miroljubnimi narodi, in je jasno, da tako nadzorstvo ne more zadovoljiti miroljubnih narodov, ki zahtevajo, da se uporaba atomskega orožja prepove in da se napravi konec njenemu izdelovanju».

Današnje Stalinove izjave so povzročile previdno reakcijo v raznih zahodnih državah. Razni predstavniki so na splošno izrazili mnenje, da težijo te izjave po obnovitvi razgovorov o nadzorstvu nad atomsko energijo.

V Parizu komentirajo obširno to izjavo razni popoldanski listi. «France Soir» trdi, da se po njegovem mnenju Stalinove izjave ne morejo uvrstiti med čisto propagando, pač pa kot ustrahovalno dejanje ali izraz želje po novih pogajanjih z Washingtonom za nadzorstvo nad atomsko energijo.

«Paris Presse» piše, da je glavno vprašanje atomsko nadzorstvo, in se nato sprašuje, ali ne pomeni Stalinova izjava spremembo sovjetskega stališča o tem nadzorstvu.

«Le Monde» pa pravi, da pomeni ta izjava prvi ruski korak, da znova postavi vprašanje pred skupščino OZN. To bi bil namreč vrhunec sovjetske «mirovne ofenzive».

V moskovskih zahodnih krogih so na splošno mnenja, da se temu vprašanju pripisuje največja važnost, če je Stalin sklenil o njem govoriti osebno. Po mnenju nekega zahodnega diplomata v Moskvi ima intervju dvojni namen, in sicer zagotoviti ruskemu ljudstvu, da vodi vlada odločno politiko, ter posvariti Ameriko, da Rusija lahko izvede primerne represalije v primeru atomskega napada. Neki ameriški diplomat pa je dejal, da je glavni namen izjave obnoviti pogajanja za nadzorstvo nad atomsko energijo. V intervjuju — je pripomnil — je izrecna izjava o «atomski pariteti» z ZDA, kar naj bi odvrnilo obe strani od uporabe atomskega orožja.

V Washingtonu niso hoteli predstavniki Bele hiše in državnega departmana še komentirati Stalinove izjave, politični krogi pa poudarjajo zmerni ton izjave, v kateri je Stalin v bistvu označil ameriško-rusko nasprotje v komisiji za atomsko energijo kot nasprotje «izhodnih točk». V Washingtonu se sprašujejo, ali naj se te besede razumejo kot poziv za obnovitev pogajanj. Z druge strani pa ne morejo razumeti razlike, ki jo je Stalin postavil med vojaško in civilno uporabo atomske bombe, in izražajo bojazen, da je to navadno poudarjanje sovjetske politike, ki odklanja stalno mednarodno nadzorstvo, postavljajoč kot načelo suverenost posamezne države. Vsekakor se pripominja, da se skoraj ves intervju suče okoli nadzorstva, in v Washingtonu želijo imeti čas, da podrobno proučijo njegovo besedilo, preden se odločijo o nadaljnjem razvoju.

S svoje strani je demokratični predstavnik Jackson, član parlamentarne komisije za atomsko energijo, na tiskovni konferenci predlagal, naj se zneski določeni za program atomskega razvoja in ki znašajo eno milijardo dolarjev, zvišajo na pet in tudi deset milijard. Poudaril je tudi potrebo «popolnega atomskega napora» in dejal, da «k sreči so ZDA mnogo pred Sovjetsko zvezo pri tekmovanju v atomskem oboroževanju». Neki drugi član iste komisije senator Bridges je izjavil, da bi nova Stalinova izjava «morala opozoriti ameriško ljudstvo in svobodni svet, da je Kremelj po nekaterih izdajalcih naše države in Velike Britanije dobil informacije, ki so pripomogle k napredovanju njegovega atomskega programa».

Predsednik omenjene komisije senator Mac Mahon pa je dejal, da je nova atomska eksplozija v Rusiji še en argument v prid njegovega načrta za mednarodni sporazum za atomsko nadzorstvo in za program svetovne obnove, za katerega bi ZDA izdale 50 milijard dolarjev. «Tekmovanje v oboroževanju med ZDA in Sovjetsko zvezo je v veliki meri prekoračilo 50 milijard dolarjev in tekmovanje v oboroževanju se je vedno končalo z vojno, je dejal Mac Mahon. Zato je moj načrt vedno bolj veljaven. Če bomo pametni, bo ameriška delegacija predložila ta predlog v novembru skupščini OZN».

Diplomatski opazovalci v Bruslju pa so mnenja, da predstavlja Stalinov intervju del negativnih strani kremeljske mirovne ofenzive in začetek novih poskusov, da nevtralizira edino strateško prednost atlantskih sil [illegible] nadzorstvu.

V Singapuru umorjen britanski visoki komisar

SINGAPUR, 6. — Partizani so danes ubili britanskega visokega komisarja za Malajo Henryja Gurneya.

Gurney je imel 53 let in je bil komisar v Malaji od leta 1948. Prej je bil glavni tajnik pri palestinski vladi pred koncem britanskega mandata.

BOGOTA, 6. — V pokrajini Caldas je prišlo do hude železniške nesreče, ko se je na tračnice usul plaz ravno v trenutku, ko je šel mimo vlak. Velikanska skala je padla na vlak in je razbila več vagonov. Bilo je 26 mrtvih in 18 ranjenih.

TOKIO, 6. — Kakor poročajo tokijski listi, bo Truman v kratkem objavil izjavo o odobritvi mirovne pogodbe z Japonsko. Toda predstavnik japonskega zunanjega ministrstva je izjavil, da nič ne ve o tem.

SANTIAGO, 6. — Pri gašenju požara na postaji Baron v pristanišču Valparaiso je bilo ranjenih 200 gasilcev. Požar je povzročil 50 milijonov pezosov škode in je nastal v nekem vagonu, polnem eksplozivnih snovi.

MOSKVA, 6. — Ameriški poslanik Alan Kirk je danes z letalom odpotoval v New York.

WASHINGTON, 6. — Za senatom je tudi predstavniška zbornica odobrila in poslala Trumanu v podpis načrt zakona, ki pooblašča uporabo 49 milijonov dolarjev v korist mornarice, in sicer za gradnjo dveh poizkusnih podmornic.

FORLI, 6. — Zaradi nizke temperature je na Apeninih padel prvi sneg. Vrhovi so bili danes zjutraj vsi beli. Prerokujejo, da bo letošnja zima huda.

Naš tedenski pregled

Ta teden bi lahko imenovali atomski. Pravzaprav bi mogli govoriti o dveh bombah: o tisti, ki je eksplodirala, in o tisti, ki je na veliko razočaranje raznih prenapetežev izostala. Govorimo o atomski bombi, ki se je razletela nekje v ZSSR — in pa o «bombi», ki bi jo moral servirati De Gasperi v svojem poročilu pred italijanskim parlamentom.

Eksplozija druge atomske bombe v ZSSR ni samo bikinska dogodivščina. Spremlja jo prsato Stalinovo naznanilo in pa — dogodila se je v času, ko je sovjetska zunanja politika očitno zašla v slepo ulico. Teh dveh okoliščin ne smemo zanemariti, če hočemo prav razumeti pomen te atomske zgodbe.

Prva atomska bomba na svetu se je, kot znano, razletela 6. septembra 1945 nad Hirošimo; o tem vas poučujemo na drugem kraju našega dnevnika. Bila je ameriški izdelek. Potem dolgo ni bilo nič, samo Molotov je mimogrede omenil, da imajo tudi Rusi svojo bombo. Pred dobrim letom se je razletela prva sovjetska atomska bomba; takrat je vest o njej izrekel Molotov. «Pred kratkim» je počila tudi druga, medtem ko Amerikanci govorijo že o vodikovi bombi in v zadnjem času celo o uporabi taktičnega atomskega orožja.

ZSSR je torej v zaostanku za Ameriko. Pa ne morda zato — kot trobi kominformovska propaganda in kot je namigoval v svojem včerajšnjem intervjuju sam Stalin — ker je miroljubna in se je izdelovanja tega smrtonosnega orožja lotila samo zato, ker jo zahod ogroža. Stvar je mnogo bolj preprosta: Rusija je v tehničnem pogledu v precejšnjem zaostanku za zahodom in za svojo bombo se je morala poslužiti ne le nemških strokovnjakov, temveč tudi raznih nečednih vohunskih afer — Rosenberga, Fuchsa, Pontecorva. Miroljubnost se torej, kar se atomske bombe tiče, reducira na tehnično zaostalost.

* * *

Komaj je «l'Unità» zapisala, da washingtonsko sporočilo o eksploziji atomske bombe v ZSSR «prekleto smrdi po provokaciji», je že spregovoril sam Stalin in vest potrdil. *«L'Unità» pač nima sreče — to je, mnogo premalo elastična je, da bi o pravem času sledila obratom v sovjetski politiki. In tako se je zgodilo da mora za povprečnega kominformista tudi Stalin «prekleto smrdeti po provokaciji».*

Večina opazovalcev je prepričana, da gre res za preobrat v sovjetski zunanji politiki. Samo Stalinovo sporočilo — povrh še v zamudi za Washingtonom — morda ne bi bila zadostna opora za to mnenje, ko ne bi bilo že zgoraj omenjene okoliščine, da je Kremelj zašel v zagato in da mora iskati nove poti. Že mi smo v naših pregledih večkrat to napovedovali in postavili samo vprašanje, ali se bo Moskva odločila za popuščanje svojega napadalnega pritiska, ali pa bo šla na še večjo zaostritev.

Če se je po Malikovem koraku glede premirja na Koreji zdelo, da se bo Kremelj morda le odločil za nekaj bolj miroljubno politiko, so že kesonška pogajanja, ki so se vlekla kot megla brez vetra, to mnenje precej omajala. Danes se zdi, da je bil to preračunan manever, ki naj opraviči kasnejšo politiko — udarcev s pestjo po mizi.

Toda nas Stalinov intervju opravičuje do takšnega mnenja? Mar ni morda samo odgovor na sporočilo Bele hiše? Nekateri menijo tako, toda nam se zdi bolj verjetna sodba tistih, ki pravijo, da je Washington s svojim sporočilom samo prehitel birokratsko počasnost Moskve in da je zelo verjetno, da je Bela hiša za eksplozijo izvedela po posredni poti, namreč da je zavohala, da se v Moskvi pripravlja takšna in takšna izjava. Kdor pozna okostenelo zbirokratiziranost v ZSSR, bo temu mnenju lahko prisodil precejšnjo verjetnost.

Zatorej — «po pameti je taka sodba naša»: Stalinov intervju pomeni poskus — in sicer stopnjevan poskus, saj ni prvi — plašenja svetovnega javnega mnenja. Golobji klic iz Stockholma ni imel pravega odmeva. Moskva upa, da bo atomski glas očeta Stalina napravil večji vtis, da bo mnogo bolj kot mirovna kampanja pripomogel k ustvarjanju tistega defetističnega ozračja, ki ga kominformistične agenture v svetu že vsa zadnja leta poskušajo ustvarjati, in v katerem je edino mogoče uspešna politika izsiljevanja.

Iz Stalinovih besed o nadzorstvu nad atomsko energijo in podobno pa lahko razberemo — in o tem se tudi že slišijo glasovi —, da se pripravlja nova sovjetska mirovna ofenziva, ki pa je ne bo več spremljal Picassov golobček in niti samo grmenje topov s Koreje, temveč atomska grožnja. Skratka: ali sprejmete naš mir, ali pa — saj veste, kaj imamo v zalogi! In kakšen je sovjetski mir, to dobro vemo.

Stalin je priznal, da se ZSSR oborožuje in sicer zato, da bi nekako držala ravnotežje. Prvo priznanje, ki se prav zaradi tega spet sliši kot grožnja. Že pred nekaj meseci je Gromiko v Parizu trdil, da v Rusiji pogozdujejo, kopljejo kanale in gradijo podzemeljske železnice, da torej sploh ne utegnejo misliti na oboroževanje. To je takoj povzela tudi naša domača kominformistična propaganda.

Nenadni preobrat bo tej propagandi verjetno povzročal nekaj težav; videli smo, da se je «l'Unità» že zaletela. Toda če bo tudi ta propaganda kaj hitro našla nova gesla — in to ji ne bo težko, saj bolje kot najspretnejši cirkuški rokohitrc čara iz belega črno in obratno — ji pa gotovo ne bodo mogli tako hitro slediti tisti, na katere bi naj ta propaganda vplivala. Če se je na primer Ulisse kar čez noč prelevil iz eksaltiranega fašističnega črnuha v «komunista» in se bo znal prav tako hitro spremeniti, če bo treba, iz fanatika miru v fanatika vojne (saj je to že bil!), pa njegovi čitatelji v teh metamorfozah ne morejo tako hitro za njim...

* * *

Pa preidimo k drugi bombi, k tisti, ki na črno žalost mnogih ni eksplodirala. Saj se je izjalovilo celo pričakovanje onih, ki so upali, da bo De Gasperi sprožil vsaj pasjo bombico...

Res, žalostno za Italijo, da nima atomske bombe. Zato pa ima Pontecorva — toda ta ponuja svojo znanost najprej Angležem, nato pa Rusom — kdor pač več plača. Pravzaprav se podobnih stvari že spominjamo iz italijanske zgodovine... Toda z atomsko bombo — kako hitro bi bilo rešeno vprašanje Trsta, in še Dalmacija bi kot zrela hruška padla rimski veličini pred noge!

Atomske bombe pa ni in «Giornale di Trieste» se mora zadovoljiti s sanjami o divizijah, ladjah in letalih, s katerimi bi bilo dobro podpreti zahteve italijanske zunanje politike (tudi tega se že spominjamo). De Gasperi je krmar rimske barke in so zato zanj tudi take sanje danes neuporabne. S tem mora računati, kar ima. In tega je bore malo. Kako bi torej pričakovali, da bi v petek mogel povedati kaj več?

Kaj je povedal o Trstu, smo že obširno poročali; čitatelji so lahko sami ugotovili, da so njegove besede pravi — lov za argumenti in da se je na tem lovu zadovoljil pač s tistim, kar mu je prišlo pod roko, pri čemer ni kdo ve kaj pazil na točnost niti vedno na logiko.

Njegovo potovanje v Ameriko pa ni bilo samo v znamenju Trsta. Že večkrat smo opozarjali na gospodarska vprašanja, ki so danes v Italiji odločilna, medtem ko je Trst lepa vaba za oči, fata morgana, ki naj zaupljivi južnjaški temperament italijanskega ljudstva odvrne od resnih stvari in ga vname za stvar, ki utegne biti tudi lov na luno.

Poglejmo torej, kaj je De Gasperi dosegel v Washingtonu glede gospodarskih težav, ki tarejo Italijo. Ker so vsa poročila, kljub obilici besed, zelo skopa na dejstvih in — kar je v tem primeru najbolj važno — na številkah, se bomo držali tega, kar je De Gasperi sam povedal. Predsednik italijan-

(Nadaljevanje na 8. strani)

Gospodarska konferenca v Moskvi

WASHINGTON, 6. — Dopisnik «New York Timesa» piše, da je okoli 20 ameriških važnih osebnosti (ekonomisti, sindikalisti, itd.) prejelo vabilo, naj se udeležijo prihodnje svetovne gospodarske konference, ki naj bi bila decembra v Moskvi. Kakor se zdi, poudarja vabilo izključno gospodarski značaj konference, ki ima nalogo najti sredstva za omejitev ovir za mednarodno izmenjavo.

PREOSNOVA ZVEZNE VLADE FLRJ

(Od našega dopisnika)

BEOGRAD, 6. — Prezidij Ljudske skupščine FLRJ je na predlog zvezne vlade ukinil zvezno ministrstvo za zunanjo trgovino in zvezne Svete za energetiko in ekstraktivno industrijo, za strojegradnjo, za predelovalno industrijo in za gradbene zadeve.

Pri reorganizaciji zvezne vlade aprila leta 1951 so bili gornji štirje sveti osnovani kot neposredni organi vlade FLRJ. Vzporedno s to revizijo vlade je bil izvršen prenos cele vrste industrijskih podjetij iz zvezne pristojnosti v pristojnost ljudskih republik. Z ozirom na to je bila naloga teh svetov, da vršijo splošno vodstvo in splošno nadzorstvo nad onimi panogami industrije, za katere so bili pristojni, da pomagajo pri organizaciji in osamosvojitvi odgovarjajočih republiških gospodarskih organov in da izvrše likvidacijo ukinjenih zveznih generalnih direkcij.

Toda že v tem času je bila ta organizacija zamišljena samo kot začasna in se je v perspektivi predvidevala združitev teh svetov v en sam organ. Od te reorganizacije je bila doslej izvršena osamosvojitev republiških zveznih organov.

Zvezne generalne direkcije so bile ukinjene, njihove kompetence pa prenešene na delavske svete in republiške organe. Zaradi tega se je nadaljnji obstoj teh štirih svetov s področja industrije in gradbeništva pokazal kot nepotreben.

Na področju zunanje trgovine je bil uveden nov sistem, da gospodarske organizacije same neposredno trgujejo z inozemstvom. Vloga državne uprave se je torej omejila na mednarodne trgovske sporazume in tozadevne ukrepe in pa na devizne in tarifne posle. Zaradi tega je posebno ministrstvo za zunanjo trgovino postalo nepotrebno, ker lahko to nalogo vršijo Gospodarski svet, zunanje ministrstvo in ministrstvo za finance.

Zaradi vsega tega je bila še pred uvedbo novega planskega in finančnega sistema izvršena nadaljnja reorganizacija zvezne državne uprave na gospodarskem polju in sicer tako, da ima zvezna vlada en sam organ (Gospodarski svet) za splošno vodstvo industrije in gradbeništva in da se obenem ukine ministrstvo za zunanjo trgovino.

Odprto pismo jugoslovanskih književnikov

B. Kidrič obrazložil gospodarsko politiko vlade na II. kongresu sindikatov v Zagrebu - Drugi dan sodne razprave proti štirinajstim agentom NKVD razkril sovražno politiko vlade SZ proti FLRJ že pred resolucijo IU

Znani jugoslovanski književniki Miroslav Krleža Viktor Car Emin, Ivan Tonković, Ervin Sinko, Josip Vidmar, France Bevk in drugi so podpisali odprto pismo, naslovljeno italijanskim književnikom. Jugoslovanski književniki poudarjajo, da ni nikogar, ki ne bi videl, da se diskusija o spornih vprašanjih med Italijo in Jugoslavijo zaostruje in da v italijanskem tisku in javnosti dobiva ton, ki mora ne le začuditi, temveč tudi povzročiti zaskrbljenost v vsakem dobronamernem čitatelju, v vsakem človeku, ki mu je kaj do miru v svetu, v prvi vrsti do miru s sosedi, v vsakem, ki mu je kaj za to, da krvavi strašni nauki pretekle vojne proti fašizmu in nacizmu ne bodo zaman.

«Jugoslovanski književniki, pravi odprto pismo, ki jim je stvar miru pri srcu in ki smatrajo za svojo dolžnost, da to stvar podpirajo vedno in povsod, v svoji deželi in izven nje, ne morejo skriti razočaranja in zaskrbljenosti zaradi tega pojava, ki se kot zlohotni privid prikazuje v italijanskem tisku, v tonu in v besedah italijanskih uradnih govornikov in propagandistov».

Na drugi dan razprave proti skupini 14 agentov NKVD pred okrožnim sodiščem v Beogradu je bilo zaključeno zasliševanje prvega obtoženca Branka Putnika. Za njim je bil zaslišan obtoženec Nedeljko Turudić. Čeprav sta se doslej pojavila samo dva obtoženca, je razprava odkrila vrsto dejstev, ki potrjujejo trditve obtožnice o politiki vlade SZ proti Jugoslaviji in o delovanju NKVD že v prvih povojnih letih še pred objavo zloglasne resolucije Kominforma.

Iz Zagreba poročajo, da je začel z delom drugi kongres Zveze sindikatov Jugoslavije. Na svečanem delu kongresa, na katerem je okrog tisoč delegatov iz vse države, so bili navzoči tudi delegati Zveze enotnih razrednih sindikatov za STO, in sicer tovariša Bortolo Petronio in Ludvik Pernarčič. Iz drugih evropskih držav so tudi navzoči delegati: Trade Unionov Velike Britanije, Trade Unionov Škotske, Zveze sindikatov Nizozemske, sindikatov Zahodne Nemčije, Splošne zveze dela Belgije, Zveze sindikatov Švice, Splošne delavske organizacije Izraela in Mednarodne organizacije dela.

Na kongresu je govoril danes v imenu CK KPJ minister zvezne vlade Boris Kidrič, ki je podal obrazložitev gospodarske politike, ki jo sedaj izvaja vlada FLRJ. Kidrič je poudaril, v svojem obširnem in izčrpnem govoru (ki ga bomo v prihodnjih dneh objavili zaradi njegove važnosti in zanimivosti v celoti; op. ur.), da je potrebno:

1. Dokončati ključno kapitalno izgradnjo, ki jo predvideva petletni načrt;
2. zagotoviti tudi z materialne strani obrambno sposobnost države;
3. hkrati s končano borbo za ključne objekte kapitalne izgradnje izvesti tudi notranjo konsolidacijo gospodarstva;
4. z vsem tem utrditi materialne osnove za nadaljnji razvoj socialistične demokracije.

«Vjesnik», glasilo Ljudske fronte LR Hrvatske, objavlja članek I. Mihovilovića o položaju Slovencev pod Italijo pod naslovom «Mojstri raznarodovanja», v katerem opisuje diskriminacijo De Gasperijeve vlade do slovenske kulture, teroriziranje staršev in učencev, politično preganjanje slovenskih šol. V članku se poudarja, da je Demokratična fronta Slovencev v Italiji lani poslala posebno spomenico tudi na UNESCO, ko je bil kongres te organizacije v Firenze. V tej spomenici je DFS zahtevala, naj UNESCO podpre zahtevo Slovencev pod Italijo, da Italija odpre končno slovenske šole za 60.000 beneških Slovencev, proti katerim še danes izvajajo metode fašističnega raznarodovanja.

«Toda v Rimu — zaključuje Mihovilović — nikakor ne reagirajo, pač pa nadaljujejo po poti, ki jo je utrl fašizem. Bilo bi napačno, če bi se to samo opazovalo. Politiko rimske vlade moramo razkrinkati in protestirati pred mednarodno javnostjo».

Tudi «Riječki list» objavlja članek znanega hrvatskega istrskega javnega delavca in književnika, ki je sedaj ravnatelj hrvatskega gledališča na Reki, Draga Gervaisa, pod naslovom «O italijanskem iredentizmu», o čemer je imel Gervais tudi predavanje v klubu kulturnih delavcev na Reki.

R. R.

TRŽAŠKI DNEVNIK

KOLEDAR
OBJAVE - MALI OGLASI

Danes, nedelja 7. oktobra Justina, Dragonika. Sonce vzide ob 6.09, zatone ob 17.37. Dolžina dneva 11.28. Luna vzide ob 13.49, zatone ob 21.47. **Jutri, ponedeljek 8. oktobra** Brigita, Dragosta

„Se non lo farai tu lo farà un altro..."

PREJETO OBJAVLJAMO

Med potjo, to je na cesti, ki vodi iz mesta v okolico, se je zgodilo sledeče. Da se nisem vozil v prenatrpanem tramvaju, sem šel peš, zlasti ker me ni zadrževalo nikako opravilo. Na nasprotni strani ceste je korakal na pol beraško oblečen človek, obložen z butaro kositrnih posod, za njim pa so hodili trije otročaji. Tudi na moji strani je stopalo nekaj ljudi; pred mano mlada dvojica, a tudi za seboj sem čul govorjenje ljudi. Ko sem se ozrl, sem zapazil dva moška v razgovoru, pa ne v tržaškem narečju, ampak menda kalabreškem. Eden izmed obeh je odgovoril drugemu: — Jaz se nočem vmešavati več v to zadevo in mi je žal, da sem se doslej. —

— To govoriš iz bojazljivosti, da nam pridejo na sled; ne boj se, poskusimo še parkrat, kakor dogovorjeno, splača se za lepo plačilo.

— Čemu bi mi pa služilo, če me zasačijo?

Njun pomenek mi je vzbudil sum, da so to izmed onih metalcev bomb na angleško poslopje. Počasi sta stopala za mano in me pretekla. In tedaj je eden vnovič spregovoril: — Nikdar se ne odreči posebno za primer «dell'apertura del Kulturni a noi non deve garbare il disgustoso disastro, se non lo fai tu lo farà un altro! Difficile che mi lascierò persuadere! Certi atti davvero non mi garbano!»

Bila sta že par korakov pred menoj, ko sem ju začel opazovati. Eden majhen v sivkastih hlačah in v (rezeda) zeleni moderni majci s pasom, odkrite glave in kodrastih črnih las. Približno 23-leten. Drugi nekaj večji, temnih kostanjevih las, oblečen v hlačah in jopiču tobačne barve nekako 28-leten.

N. B. — Že ves teden premišljam ali bi vam o tem poročal, končno sem se odločil zaradi besede, ki jo je bil eden izmed obeh izrekel in ki me je dirnila že z ozirom, ker sem Slovenec.

TRŽAČAN

Prispevajte za Kulturni dom

NOV FAŠISTIČNI UKREP
conskega odbora proti Slovencem

Na seji, ki je bila zadnjo sredo, je odbor ponovno pregledal sklep nabrežinskega občinskega sveta, da se odslej ne vzame v službo tamošnje občine nikdo, ki ne zna pravilno čitati in pisati v italijanskem in slovenskem jeziku. V neki svoji prejšnji seji je conski odbor že poudaril, da je sklep nabrežinskega občinskega sveta vseboval razne bistvene in formalne kršitve zakonskih predpisov o tem predmetu ter je zato, kakor je predpisano — vso stvar ponovno poslal nabrežinski občini, da bi postavila svoje protipredloge. Ko je conski odbor zopet dobil zadevo v roke, jo je natančno proučil, toda pripombe nabrežinskega sveta niso bile prepričljive. Ker je že ugotovljena kršitev zakonskih določb ostala, je conski odbor odklonil odobritev sklepa nabrežinskega občinskega sveta.

Med ostalimi zadevami splošne važnosti so bile odobrene instalacije cestne razsvetljave v ul. Bonaparte, nove takse za zasedbo javnih zemeljskih površin ter novi pravilnik ACEGAT.

Tako se glasi poročilo conskega predsedstva o seji conskega odbora. Nabrežinski občinski svet je sprejel omenjeni sklep na predlog svetovalca Ljudske fronte, tov. Škrka 20. aprila 1951. Proti temu upravičemu sklepu so se šele nekaj mesecev pozneje zagnali nabrežinski svetovalci italijanske skupine, nakar jim je sledilo še predsedstvo cone. 17. avgusta 1951 so v nabrežinskem občinskem svetu razpravljali o negativnem odgovoru conskega predsedstva na sklep z 20. aprila in je odbornik Terčon s tem v zvezi prebral važno izjavo, v kateri je pobil vse argumente conskega predsedstva. Sklep je bil namreč pravočasno, to je v roku osmih dni, dostavljen predsedstvu cone. V juliju je občina dobila obvestilo conskega upravnega odbora iz Trsta, da bi ta sklep omejeval državljanske pravice občanov ter da zato ne more biti potrjen. Ob tej priliki je dal ta odbor nabrežinskemu občinskemu svetu 60 dni časa za morebitne pripombe. Sklep pa je bil popolnoma pravilen. Čeprav ni stopil v veljavo stalni statut STO, po katerem je slovenščina enakopraven jezik z italijanščino, je tukajšnja ZVU izdala 2.9.1949 ukaz štev. 183, ki daje slovenskim občinam pravico do polnoveljavnega poslovanja tudi v slovenskem jeziku. Povsem naravno je torej, da morajo v teh občinah uradniki obvladati oba jezika, čim hočejo občine izkoristiti pravico, ki jim jo daje zakon. Z odlokom štev. 183 so bili torej pravomočno preklicani vsi oni predpisi, ki so določali, da se morajo občine in njihovi uradniki posluževati izključno italijanskega jezika. Jasno je torej, da občinski svet nabrežinske občine s sklepom z dne 20. aprila ni kršil zakona, temveč se je posluževal le pravic, ki mu jih ta zakon daje.

S tem sklepom pa ni nabrežinski občinski svet nikomur omejeval državljanskih pravic, ne kratil dostopa v javne službe, saj imajo z njim Italijani kot Slovenci možnost, da so sprejeti v občinsko službo, če obvladajo oba jezika.

Sklep pa je postal pravomočen in nepreklicen tudi s formalnega gledišča. Člen 4 ukaza 174 z dne 11.8.1949 namreč pravi: «Conski predsednik mora sklepe, ki jih ima za nezakonite, proglasiti za neveljavne v 20 dneh od dneva, ko jih prejme». Nabrežinska občina je predložila conskemu predsedniku sklep 23. aprila 1951, odgovor pa je dobila šele julija. Conski predsednik je torej zamudil rok.

Pri vsej stvari pa ne gre le za formalno plat vprašanja, marveč tudi za duha novega sklepa conskega upravnega odbora. Ta odbor se namreč sklicuje na fašistične zakone, ki so prepovedovali uporabo slovenskega jezika in odvzemali slovenskemu ljudstvu pravico do nacionalnega obstoja. Kakor se je že mnogokrat zgodilo, se conski svet zopet opira na te fašistične zakone, s katerimi je naše ljudstvo v borbi že obračunalo in ki so jih znova oživili ob zaščiti zaupniških oblasti. Consko predsedstvo pa se moti, če misli, da bo s plesnivimi predpisi ustavilo pravično borbo našega ljudstva za njegove pravice, ki mu jih jamči mirovna pogodba in vsa načela spoštovanja resnično demokratičnih in človečanskih pravic.

Vozni red avtobusov za tabor v Krogljah pri Dolini

Avtobusi odpeljejo z glavne avtobusne postaje v sledečih urah: 10.30, 12.30, 13.00, 13.30, 14.00, 14.30, 15.00 s postajami na Trgu Barriera, Senenem trgu in pri Sv. Soboti.

Udeleženci se bodo lahko vračali prav tako z avtobusi od 18. ure dalje do zaključka proste zabave.

Za pevski zbor Prosek-Kontovel odpelje avtobus s Križade na Proseku ob 13. uri.

Avtobus iz Plavij bo odpeljal ob 13.30.

Skozi Boršt pelje avtobus točno ob 13.15.

Za Lonjer - Katinaro odpelje iz Katinare ob 13.30 uri.

Ob 13.30 pelje avtobus preko Opčin, Trebč, Padrič in Bazovice.

Z dvomljivim zavezništvom
ne bodo tržaški delavci izboljšali svojega položaja

Tržaško gospodarstvo je v krizi, Trstu so odvzeli njegove ladje, njegove pomorske proge ter vso ono industrijsko dejavnost, ki je s pomorstvom povezana. Vse to že dolgo razburja delavce, ki so zgubili potrpljenje in začeli akcijo za vrnitev ladij Trstu in s tem tudi za krepitev pomorskega prometa. Razni odbori in notranje komisije so se začeli sestajati ter izdajati manifeste in pozive. Sindikati in stranke so začeli tekmovati, kdo bo «več storil za tržaško pomorstvo». No, volitve so odgodili in stvar je začela počasi zamirati.

In vendar so v začetku Enotni sindikati in Delavska zbornica hoteli prikazati, da je njihova borba resna in odločna. Enotni razredni sindikati so to iniciativo takoj v začetku podprli, toda v odbor za zaščito pristanišča niso bili sprejeti, ker so v njem strankarski elementi, ki jim gre le za njihove pristranske račune. Prav zato je obračun vse dosedanje agitacije negativen ter so se začeli Enotni sindikati in Delavska zbornica med seboj obtoževati, kdo je kriv neuspeha.

Zato vse kaže, da je ta poslednja akcija za las podobna znani lanski akciji za zvišanje plač, ko so govorili o «enotni fronti» in velikih zahtevah ter izobešali po mestu plačilne liste, iz katerih je bilo razvidno, kako bedne plače prejemajo delavci, pa so po dolgi stavki le pristali na reven povišek 50 lir ter še to prikazovali kot velik uspeh.

Tudi to pot so kominformistični listi pisali, da je potrebna odločna borba, da bodo morale biti zahteve odbora za zaščito dela v pristanišču v celoti sprejete itd., sedaj, komaj po dveh mesecih od tedaj, pa ne govore več o borbi, marveč sklicujejo nekake gospodarske konference, na katerih dokazujejo, da so pač krivi Američani če se pomorski promet ne krepi.

Vse to je še en dokaz, kako malo je raznim ljudem, ki imajo vedno polna usta o obrambi interesov tržaškega delavstva, mar za te interese. Zato bodo tudi delavci iz vsega tega izvajali prave zaključke in zahtevali, da se borba obnovi in brez slehernega oklevanja razvije dalje proč od vseh dvomljivih zavezništev. To agitacijo in borbo mora voditi delavski razred ter zahtevati, da doseže Trst svoje pravice, ne pa da bodo moledovali Rim za nekako miloščino. Italija mora dati Trstu, kar mu gre, to je kar mu je že prisodila mirovna pogodba. Zato pa je vsako zavezništvo z delodajalci nesmiselno in jalovo in se konča s praznimi kompromisi, ki ne morejo zadovoljiti potreb in zahtev tržaškega delovnega ljudstva.

Smrt zavednega moža

V petek smo v Padričah pokopali Grgiča Karla, po domače Martinovega. Številna udeležba vaščanov in okoličanov je pričala o priljubljenosti tega poštenega in delovnega moža.

Martinov Karlo je bil med ustanovitelji kulturnega društva «Slovan» in vseskozi njegov aktiven član. Kljub njegovi bolezni in starosti je bil še vedno najbolj reden pevec pri vajah in nastopih ter je še ostale vzpodbujal h kulturnemu udejstvovanju.

Pevsko društvo se mu je oddolžilo s primernim vencem. Vsi njegovi sodelavci in sovaščani ga bomo ohranili v trajnem spominu.

Osnovne šole so pričele s poukom

Po dolgih mesecih počitnic so se včeraj zopet odprla šolska vrata. Pred šolskimi poslopji je kar mrgolelo otrok obeh spolov, ki so zadnje tedne že nestrpno pričakovali začetka. Res je, da je med počitnicami lepo, toda če jih je preveč, se jih tudi mladina končno naveliča.

In tako so bili obrazi veseli, posebno zadovoljni pa tudi zato, ker so se učenci srečali s svojimi prijatelji. Čebljanja ni bilo ne konca ne kraja. Najmlajše so spremljale mamice. Ti so resno gledali okrog sebe, kakor da bi se zavedali, da začne s prvim šolskim dnem tudi zanje resnejše življenje.

Tudi otroški vrtci so imeli včeraj svoj prvi dan. Mnoge matere se bodo zdaj lahko oddahnile, ker bodo otroci pod skrbnim strokovnim nadzorstvom, medtem ko bodo one delale ali v službah ali pa doma.

Otrok za prve razrede je v letošnjem letu na splošno manj. Močno se pozna, da je zadnje leto vojne bilo naravnost porazno za rojstva. Vsi prvi razredi bodo zato letos šibkejši kot druga leta.

V ponedeljek pa se začne redni pouk. Naši mali bodo tako zopet zaposleni z resnim delom in prepričani smo, da bodo tudi letos ob koncu leta pokazali tako lepe uspehe, kot so jih lani z razstavami in prireditvami.

Pouk v vseh srednjih šolah pa se prične drugi ponedeljek.

Širite in čitaite Primorski dnevnik!

Sindikalne vesti

V nedeljo 14. t.m. bo sestanek glavnega odbora Zveze Enotnih razrednih sindikatov STO.

Člani glavnega odbora bodo dobili vabila, na katerih bo naveden spored in ura sestanka.

Zahvala izletnikov

Izletniki s Proseka se iskreno zahvaljujemo, za velik trud skrbnemu vodstvu in za prekrasno uspeli skupni izlet z vlakom na velesejem v Zagreb. Zagrebčanom pa se iz srca zahvaljujemo za prijazen sprejem in izvrstno postrežbo.

Za člane Delavskih zadrug

Kot v preteklih letih je tudi letos nadzorni odbor Delavskih zadrug za Trst, Istro in Furlanijo odločil povračilo šolskih taks vsem onim učencem srednjih in višjih šol, ki so sinovi članov zadruge, kateri so vpisani v zadrugi najmanj pet let, so stalni odjemalci v zadružnih trgovinah ter so v slabem ekonomskem stanju. Pismene prošnje za šolsko leto 1951-52 morajo biti predložene tekom 15. novembra direkciji Delavskih zadrug v Ulici sv. Andreja 68 in morajo imeti naveden poklic družinskega glavarja in trgovino, v kateri je stalni odjemalec. Pripominja se, da se povračilo taks nanaša na obiskovanje srednjih in višjih zavodov.

Odgodena prodaja znamk

Uprava pošte in brzojava obvešča, da je zaradi tehničnih ovir tiskanja odgodena prodaja jubilejnih znamk proslave stoletnice prve sardinske znamke. Omenjene znamke po 10, 25 in 60 lir bodo verjetno v prodaji 12. oktobra 1951.

P. D. „Ivan Cankar"

Načelstvo pevskega zbora šentjakobskega prosvetnega društva «Ivan Cankar» vabi vse pevce, da se udeleže tabora OF, ki bo v Krogljah pri Dolini danes 7. t.m. Priporoča polnoštevilno udeležbo zaradi nastopa.

DAROVI IN PRISPEVKI

Namesto cvetja na grob pok. Antona Tence daruje družina Pertot 2000 lir, za Dijaško Matico.

Izžrebane loterijske številke

BARI	72	54	33	89	56
CAGLIARI	51	32	74	85	73
FIRENZE	64	24	81	60	25
GENOVA	63	46	45	2	56
MILANO	3	33	66	15	16
NAPOLI	80	12	55	84	43
PALERMO	81	32	37	41	24
ROMA	8	23	16	52	70
TORINO	83	3	27	80	41
VENEZIA	32	50	76	48	72

ROJSTVA, SMRTI IN POROKE

Dne 6. oktobra 1951 se je v Trstu rodilo 12 otrok, poroki sta bili dve, umrlo pa je 6 oseb.

POROČILI SO SE: mizar Ilario Consolari in gospodinja Vida Bernetti, šofer Gualtiero Faustini in gospodinja Ana Legovini.

UMRLI SO: 47-letni Cristoforo Masserotto, 9-letni Alfredo Andreassi, 70-letni Pietro Tassan, 72-letni Lino Furlani, 39-letni Mario Ladič, 74-letna Maria Parenzan vd. Guettel.

Gledališče «Verdi»

Prihodnjo sredo bo orkester Tržaške filharmonije pod vodstvom dirigenta Rudolfa Moralta izvajal koncert plesne glasbe. Program vsebuje komade Mozarta, Beethovena, Brahmsa, Webera, Richarda Josefa, in Johanna Straussa. Jutri zjutraj se prične pri gledališki blagajni prodaja listkov za koncert.

OF

Odbor OF za Center mesta II. okraja pripravlja za 21. t.m. izlet v Tomaj za člane OF, njihove svojce in prijatelje iz sektorja ter za člane prosvetnega društva «Vojka Smuc».

Prevoz bo z vlakom do Sežane, nato peš do Tomaja. Povratek bo isti dan na enak način.

Vpisovanje vsak dan od 18. do 20 ure v gostilni Pri MAKSU v Ul. Crispi «TRATTORIA ALLA NUOVA TRIESTE» do četrtka 11. t. m.

Tajništvo

Občni zbor SHPZ v Trstu

Slovensko-hrvatska prosvetna zveza v Trstu javlja vsem včlanjenim prosvetnim društvom in včlanjenim ustanovam, da bo V. redni letni občni zbor dne 28. oktobra 1951 ob 8. uri dopoldne na stadionu «Prvi maj» in ne kakor je bilo prvotno javljeno, 21. oktobra 1951.

Izlet P.D. Škedenj v Črni kal

Prosvetno društvo v Skednju organizira za 21. t.m. izlet članov in simpatizerjev v Črni kal, kjer bo vaška prireditev in počastitev obletnice 12 padlih borcev, padlih dne 2.X.1943, med katerimi dva iz Skednja. Vpisovanje na sedežu v Skednju vsak dan od 17. do 20. ure, do vključno 8. t.m.

Izleti PDT

Izlet v Opatijo, na Učko in Crikvenico, ki je bil napovedan za 14. t. m. bo 21. t. m. Vpisovanje v Ul. Machiavelli od 17. do 19. ure do 10. t.m.

Odhod na Trstelj bo v nedeljo ob 6. uri zjutraj od začetka Ul. F. Severo.

Izlet motociklistov

Pripravljalni odbor moto kluba v Skednju priredi 3. in 4. novembra t.l. izlet z motorji na Bled. Informacije in vpisovanje v Skednju, v gostilni pri «Belem konjičku» do 15. t.m.

Pogrešani Antonio Mazza

Antonio Mazza rojen 10.8.1921 je bil vkrcan na torpedovki «Antonio da Noli» kot podoficir torpedar (matična številka 55492) do 8. septembra 1943 ko je bila torpedovka potopljena v bližini Korzike. Večina moštva se je rešila, a od navedenega dne ni o Antoniu Mazzi nobene vesti. Starši Mario in Giuseppina Mazza prosijo, da se jih o njem obvesti na naslov: Mario Mazza, Casa [illegible] racodi, Verbania Trobaso (Novara) Lago Maggiore.

Sožalje

Člani in odbor slovenskega prosvetnega društva «Ivan Cankar» izrekajo svoje globoko sožalje tovarišu Tence Izidorju ob izgubi njegovega dragega očeta.

Prva kulturna prireditev v letošnji sezoni
Komorni zbor je dovršeno izvajal umetne slovenske pesmi in žel obilen uspeh

Snoči je bila v Avditoriju prva letošnja slovenska kulturna prireditev. Nastopil je Komorni zbor z vrsto umetnih slovenskih pesmi od starejših skladateljev Antona Foersterja, Gustava Ipavca, Oskarja Deva, Antona Nedveda, Hugolina Sattnerja, Gojmirja Kreka do Antona Lajovca, Vasilija Mirka, Emila Adamiča in Janka Ravnika ter tržaškega skladatelja in dirigenta Komornega zbora Ubalda Vrabca.

Občinstvo, ki je že komaj čakalo na otvoritev letošnje sezone, se je številno udeležilo koncerta, posebno še, ker si je zbor pridobil sloves že na lanskih koncertih. Že prvi letošnji nastop Komornega zbora je dokazal, da ima zbor namen in voljo nadaljevati z resnim delom, kot smo ga bili od njega vajeni v preteklih sezonah.

Poslušalci so snočnji koncert izredno toplo sprejeli. Posebno so ugajale Foersterjeva «Ljubica» in Nedvedova «Nazaj v planinski raj», ki so našemu ljudstvu zelo blizu in znane in ki jih vedno rado posluša. Z navdušenjem so bile sprejete tudi Krekova: «Tam na vrtni gredi», Lajovčeve pesmi, Vrabčeva «Kresno jutro» ter mogočni Vrabčevi «Mi» in «Vstajenje Primorske».

Koncert Komornega zbora, ki pomeni uvod v naše letošnje kulturno udejstvovanje je najbolje uspel. Hvaležna publika je za užitek nagradila dirigenta Ubalda Vrabca in vse pevce z velikim aplavzom.

Spored prireditev v Avditoriju v prihodnjem tednu

V sredo, 10. oktobra od 20.30: Koncert civilne policije. Vstop prost. V petek, 12. oktobra ob 21.00: «Kolumbova zveza» (Columbus Association) priredi glasbeni koncert in spominski govor. Vstop prost. V nedeljo, 14. oktobra ob 19.00: Slovensko narodno gledališče bo igralo dramo «Družina Glembajevih», obenem bo proslavilo jubilej ene nastopajočih igralk. Vstopnice se dobe pri «Adria Express» v Ulici Fabio Severo 5. V ponedeljek, 15. okt. ob 19.30: Ponovitev predstave «Družina Glembajevih» Slovenskega narodnega gledališča. Vstopnice se dobe pri «Adria Express». V torek, 16. oktobra ob 19.00: Zavezniška čitalnica priredi učno uro angleščine s pomočjo plošč «Anglophone». Vstop prost. V torek, 16. oktobra ob 20.00: Koncert lahke glasbe v prireditvi radia Trst I. Vstop z vabili.

Nekaj o dodelitvi stanovanj

Zaradi številnih prošenj za dodelitev stanovanj je ZVU imela, za potrebno dati pojasnila, v katerih je navedeno, da je za sedaj nemogoče ustreči vsem vloženim prošnjam ter ne bo mogla sprejemati novih. Proučevanje prošenj in dodelitev stanovanj nadzorujejo razni zastopniki civilne in vojaške oblasti, ki jemljejo v obzir le prošnje onih zainteresiranih, ki so iz človekoljubnega vidika najbolj potrebni stanovanja. Zaradi tega bodo tudi ogledi na kraju samem, da se ugotovijo stvarne prilike prosilcev. ZVU pojasnuje tudi, da oddelek za socialno skrbstvo ne odločuje o dodelitvi stanovanj, ker je njegovo delo omejeno le na ugotavljanje prilik prosilcev. Prošnje se vlagajo kot v preteklosti na tržaški občini ali na predsedstvu cone. ZVU je trenutno prizadeta le pri dodeljevanju stanovanj pri Sv. Ani. Za vsa druga stanovanja je treba predložiti prošnje pristojnim oblastem.

NOV ROK ZA VPIS v „Delavske zadruge"

Uradni list izšel 1. oktobra tega leta, vsebuje med drugim zakonskim gradivom tudi objavo o podaljšanju vpisa v «Delavske zadruge».

Še vedno je zelo mnogo članov «Delavskih zadrug», ki so bili mnogo let zadružniki, pa niso bodisi zaradi nepoznavanja predpisov bodisi zaradi drugih razlogov podpisali novega zadružnega pravilnika in pristali na povečanje članskega deleža.

Že pred meseci so postavili zadnji rok za vpis v zadruge, to je 1. julij. Takrat se je v tisku vnela besna polemika, ki je odkrila umazane načrte raznih političnih skupin. «Delavske zadruge» so se namreč razrasle v veliko — gospodarsko vzorno podjetje, ki je marsikomu prav tako pri srcu kot kamen v čevlju. Drugi pa bi se zopet radi polastili tega velikega premoženja, da bi jim služilo kot solidna osnova za razne politične manifestacije in volilne propagande.

Začasni odbor, ki vodi «Delavske zadruge», je znova podaljšal rok za vpis in to za en mesec. Iz teksta v «Uradnem listu» ni točno razvidno, do kdaj velja ta rok, vendar je verjetno mišljen konec tega meseca. Zato vnovič opozarjamo vse člane, pa tudi nečlane, «Delavskih zadrug», naj ne zamudijo tudi tega skrajnega zadnjega roka. Prav v roki članstva je, da prepreči vse nakane in da uveljavi svojo voljo.

Vsi stari člani «Delavskih zadrug» morajo v eni izmed zadružnih poslovalnic, ali pa direktno na sedežu Passeggio Sant'Andrea 68, čimprej urediti svoj odnos. To se pravi, da morajo podpisati izjavo, s katero pristanejo na nova pravila in na zvišanje deleža na 500 lir. Deleža ni treba plačati takoj, temveč ga bodo lahko plačali tudi z zadružnim razdeljenim dobičkom, ki bi jim drugače pripadal. Prav tako se lahko vpišejo tudi vsi novi člani. Vpišejo se lahko vsi stalni prebivalci, če le niso sami trgovci, oziroma že člani kake druge zadruge. Vsakdo pa mora takoj plačati na račun deleža 100 lir.

Po tem zadnjem roku bodo avtomatično izbrisali iz vrst zadružnega članstva vse one, ki niso podpisali omenjenih dokumentov.

Ti dokumenti so potrebni v smislu novega zakona o zadružništvu ki je izšel pred letom v Italiji in je ZVU raztegnila njegovo veljavo tudi na naše ozemlje.

Pionirski izlet v Škocijansko jamo

V torek zjutraj ob 5.05 uri je odpeljal z glavnega kolodvora vlak skupino otrok iz III. okraja na izlet v Škocijansko jamo. Slovo od staršev je bilo veselo, vožnja pa kratkočasna in zabavna. Čas je zato hitro minil in kmalu po 7. uri smo že bili v Divači, kjer smo izstopili in krenili proti Motovunu.

Vodiči so nas na cilju že čakali in po kratkem postanku smo odšli v jamo. Našo karavano smo razvrstili tako, da smo imeli za varnost otrok dober pregled nad vsemi, zlasti še nad najbolj nemirnimi. Zaradi tega je bil ogled jame — trajal je nad dve uri — dovolj varen.

Pred ogledom je bilo otrokom raztolmačeno, kako nastajajo kraške jame in kapniki. V jamah pa so tolmačili vodiči, ki so nam pojasnjevali vso zgodovino jam.

Po kosilu je imela otročad polne roke dela z igrami in že je bilo treba misliti na odhod. Verjetno boste mislili, da so bili otroci nazaj grede utrujeni. Toda varate se. Njihova razigranost je bila neutrudljiva. V otrocih je pač zaklad bodočega življenja in sila v njih nam mora biti samo v spodbudo, da še bolj skrbimo zanje in za njih bodočnost. Zato vodičem ni žal, da so bili nazaj grede tudi v vlaku «žrtve» otroške razigranosti in prepričani smo, da s tem soglašajo tudi vsi Matavunčani, ki so jih naši otroci motili s svojim živžavom.

Dobro premišljen vlom se končal s precejšnjim plenom

Predvčerajšnjim zjutraj okoli devete ure se je 29-letna Clio Kenacchi por. Spazzali stanujoča na Greti št. 277 odpravila po opravkih zdoma, medtem ko je v stanovanju ostala njena tašča Amalia Spazzali, ki pa je nekoliko kasneje tudi ona zapustila stanovanje, ga dobro zaklenila in odšla po svojih opravkih. Ni trajalo dolgo, ko se je mlada žena vrnila, vendar ni našla nič nenavadnega v stanovanju: vse kakor po navadi. Šele včeraj zjutraj, ko je hotela vzeti iz neke skrinjice, spravljene v nočni omarici spalnice, prstan, je spoznala, da so ji neznani lopovi odnesli vse dragulje, kolikor jih je pač imela, in sicer: ovratno verižico, velik medaljon, prstan z diamanti, zapestnico z biseri, otroški prstan s kamnom vse v zlatu. Cela zbirka je vredna 300.000 lir. Spazzalijevi ni ostalo drugega, kakor da je stvar javila policiji in je dodala, da so verjetno tatovi poznali skrivališče ključev stanovanja. Ženski sta namreč puščali ključe na neki omari na stopnicah vendar so bili ti dovolj skriti neljubim očem. Morda so tatovi le opazili navado in so v primernem trenutku izrabili priliko.

Prometna nesreča sredi Trebč

Ko sta 37-letni Bruno Kralj in njegova žena 39-letna Emilija Skabar por. Kralj iz Trebč št. 78 v bližini policijske kasarne prekoračila cesto, je priletel z motorjem med njiju 27-letni bolničar Vincenc Križmančič doma iz Bazovice 51 in ju podrl na tla. Vse tri so odpeljali v bolnico, kjer so Križmančiča sprejeli na II. kirurškem oddelku zaradi globoke rane nad desnim očesom. Kralja pa na ortopedskem zaradi zloma zapestja. Medtem ko bosta oba okrevala v 10 dneh, so Kraljevi ženi samo nudili prvo pomoč in jo odposlali domov.

IZ ISTRSKEGA OKROŽJA

Napredek prevoznega podjetja „Adria"

Današnje prevozno podjetje «Adria» je začelo delovati s kaj skromnimi sredstvi. Leta 1946 je začelo prevoz ljudi z dvema tovornikoma znamke «Dodge», katere je preuredilo za prevoz potnikov tako, da je v notranjosti namestilo dve klopi in napravilo streho. Tako preurejena avtomobila sta začela obratovati na progah Koper — Novigrad, Umag in Buje. Ker je promet stalno naraščal, kmalu nista več zadostovala ta dva pomožna «avtobusa», kot so jih imenovali. Podjetju je priskočilo na pomoč pokrajinsko avtoprevozno podjetje v Ajdovščini z nekaj kamioni in enim tovornikom s prikolico. Tako je bilo začasno rešeno vprašanje prevoza. Dobiček, ki ga je podjetje imelo, je namenilo za postavitev lastne delavnice in izgradnjo garaže. Danes je v Semedeli taka avtogaraža z vsemi potrebnimi delavnicami, da je ni enake dobiti marsikje drugje, kjer je na razpolago več denarnih sredstev in gradbenega materiala. Garaža ima obširno dvorišče v notranjosti, številne delavnice kot: mizarsko, kovaško, montažno, stružno, delavnico za električna popravila in skladišča.

Letos so začeli popravljati tudi take dele pri avtomobilih, za katere smo prej morali dajati devize. Vsa generalna popravila, montiranje novih voz in drugo opravljajo za vse okrožje v delavnicah tega podjetja.

Avtopark podjetja ima danes 9 avtobusov, 4 pomožne avtobuse, 7 tovornih avtomobilov s prikolicami, 8 navadnih kamionov 2 poltovorna avtomobila in 6 avtotaksijev. S to zmogljivostjo vzdržuje avtopodjetje v Istrskem okrožju 11 rednih avtobusnih prog, na katerih obratujejo najmanj po dvakrat dnevno. Proga Koper — Portorož pa obratuje vsaki dve uri.

Tudi to podjetje so prevzeli v upravljanje delavci sami. Delavski svet je zelo aktiven. V zadnjem času se delavski svet skupno z upravnim odborom ukvarja z mislijo, da bi uvedli akordni način dela, ker računa, da bi to prineslo izboljšanje. Montažni in mizarski oddelek že delata po tem sistemu.

Povprečni mesečni prejemki delavca v tem podjetju znašajo 16.500 din. To je seveda mesečna plača, brez doklad in prejemkov za nad normo opravljeno delo. Ves kolektiv je s temi plačami zadovoljen in za sedaj ni bilo nobenih pritožb.

Za izboljšanje nameravajo urediti skladišče tekočih goriv, asfaltirati notranje veliko dvorišče, urediti transformatorsko postajo in še druge večje zadeve. Malo težja bo naloga, zmanjšati režijske stroške, uvesti splošno varčevanje, izboljšati delovno disciplino, dvigniti produktivnost in drugo.

V načrtu imajo tudi nabavo novih prevoznih sredstev, zgraditev novega poslopja za stanovanja in upravo. V tem poslopju bi bilo poleg potrebnih stanovanj in uradov tudi dvorana za prireditve, rdeči kotiček in drugi potrebni prostori.

Tako bo avtopodjetje tudi vnaprej skrbelo, da bodo potniki lahko zadovoljni. Seveda nastanejo včasih tu pa tam kake pomanjkljivosti, toda te se dajo odpraviti z dobro voljo in primerno kritiko potnikov in tudi sprevodnikov, ki ljudstvo poučijo o prometnih predpisih, posebno na avtobusih.

Koper

5. oktobra je iz Istrskega okrožja odpotovala v Zagreb delegacija treh članov Enotnih razrednih sindikatov. Delegacija bo v Zagrebu zastopala sindikalno organizacijo Istrskega okrožja na drugem kongresu Zveze enotnih sindikatov Jugoslavije, ki je v Zagrebu od 6. do 8. oktobra. Člani delegacije bodo kongresu izročili pozdrave sindikalne organizacije Istrskega okrožja in poročali o delu in uspehih, ki jih je organizacija dosegla v Istrskem okrožju.

Važno za rokodelske pomočnike raznih strok

OLO-Poverjeništvo za delo v Kopru obvešča vse predložitelje prijav za polaganje strokovnih pomočniških izpitov, da bodo jih polagali v dneh 18. oktobra za mizarje, 19. oktobra za zidarje — tesarje, 20. oktobra za mehanike, ključavničarje in kovače ter 21. oktobra za ostale stroke.

Uprave podjetij so naprošene, da o tem obvestijo vse učence, ki so prijave predložili, kakor tudi ostale, ki bi želeli polagati izpite ob tej priložnosti.

Prijave s priloženim šolskim spričevalom in spričevalom strokovne šole je treba dostaviti na OLO — Poverjeništvo za delo — Koper najkasneje do 10. oktobra.

Snov in vse potrebno za izpite bo pravočasno dostavljeno vsakemu kandidatu.

OLO — Poverjeništvo za delo Koper.

Bertoki

Člani kmečko-delovne zadruge bodo v teku dveh ali treh dni že končali s trgatvijo. Trgatev v tej zadrugi je letos boljša, kot je bila lani. Na boljši pridelek ni vplivalo samo vreme temveč tudi skrbna obdelava zemlje in pravočasno škropljenje in žveplanje. Delo, ki so ga zadružniki vložili v vinograde, je tako dobro poplačano.

Sv. Anton

V torek smo pokopali zavedno ženo Turk Marijo, predsednico vaške ASIZZ. Pogreba se je udeležilo veliko število ljudstva. Ob odprtem grobu sta za slovo spregovorili tovarišica Jura in domača učiteljica. Ker smo ta dan praznovali tudi 8. obletnico velike nacifašistične ofenzive, je bil pogreb še bolj slovesen.

Velika vrzel je zazijala v vrstah ženske organizacije z izgubo pokojne Turkove. V vasi bo ostal trajen spomin nanjo.

Nov vozni red parnika „Vida"

Z današnjim dnem 7. oktobra prične parnik «Vida» novi vozni red, ki je naslednji:

Iz Umaga ob 5. uri, iz Savudrije ob 5.35 uri, iz Pirana ob 6. uri, iz Izole ob 6.35 uri in pride v Koper ob 7.05 uri. Iz Kopra odhaja v Trst ob 8. uri, kamor pride ob 9. uri. Znova odhaja iz Trsta ob 14.30 uri in pride v Koper ob 15.30 uri. Iz Kopra odhaja ob 16.30 uri, iz Izole ob 17.05 uri, iz Pirana ob 17.45 uri, iz Savudrije ob 18.10 uri in pride v Umag ob 18.40 uri. Parnik vozi samo ob delavnikih, ob nedeljah in praznikih, predpisanih v našem okrožju, ne vozi.

Z GORIŠKEGA

V NAŠEM MESTU
tudi mladina dobesedno strada

Čeprav imamo te dni še dokaj znosno vreme, vendar se v marsikaterem človeku pojavljajo skrbi za jutrišnji dan. Med temi niso samo družinski očetje, ampak tudi samski možje in zlasti mladina.

Mladina je s sedanjim stanjem v goriški pokrajini, zlasti pa v Gorici močno prizadeta. Industrijski obrati so svojo delavnost skrčili na minimum in zaradi tega odpustili z dela najprej mladino. V trgovinah ne sprejemajo vajencev, kajti lastniki opravljajo posle v trgovini sami odnosno člani njihove družine. Zato se število brezposelne mladine iz dneva v dan dviga.

Te dni sem govoril z mladeničem, ki mu je komaj dvajset let. Živi pri svoji teti, ker je brez staršev. V zadnjih letih je napravil že precej prošenj na županstvo, pokrajino in druge državne ustanove v mestu, da bi mu nakazali zaposlitev, ki bi mu donašala vsaj toliko denarja, da bi si kupil najnujnejše za življenje. Od vseh omenjenih naslovov pa je prejel odklonilni odgovor. Poizkušal je tudi v Trstu, vendar mu tudi tamkaj niso mogli dodeliti službe, ker nima tam bivališča in še ni odslužil v Italiji vojaškega roka. Poiskal si je zveze tudi v inozemstvu, onstran velike luže, vendar se zdi, da mu tudi to ne bo pomagalo iz trenutnega brezupnega položaja, kajti dejstvo, da še ni odslužil vojaškega roka je pri dodeljevanju službe močnejše kot lakota, ki ga spravlja od dneva v dan v vedno večji obup.

V razgovoru mi je nadalje dejal, da je v sedanjih razmerah edina uteha v tem, da mu mestno podporno društvo nudi brezplačno hrano. Preden pa so mu oblasti olajšale življenjsko skrb v toliko, da so mu preskrbele vsak dan skledo leče, je jedel enkrat na dan, marsikdaj pa tudi po dva in več dni ni zaužil ničesar, da se ga je zaradi lakote lotevala slabost.

Marsikdo ne bo verjel v resničnost teh besed. Dejal bo, da je pri tako založenih trgovinah nesmisel da bi kdo zaradi lakote padal v nezavest. In vendar je v tem velika resnica, v katero najbolj verjame tisti, ki to goriško Golgoto doživlja na lastnem telesu.

Vprašamo oblasti, ki nimajo samo te naloge, da odgovarjajo za red in mir v našem mestu, ampak imajo tudi dolžnost, da preskrbijo svojim državljanom za življenjski obstoj nujno zaposlitev, kaj naj napravi ta naš mladenič in poleg njega prav gotovo še precej njemu podobnih, ki pri nas nedvomno živijo enako življenje. Želi si dela in še kako si ga želi, saj je mlad in predstavlja prisilno zapravljanje časa muko, ki razjeda njegovo bistvo, njegovo zdravo in delovno naravo. In dela od nikoder. Ali naj krade? ali pa naj enkrat za vedno preneha s takim pasjim življenjem.

Marsikdo si želi ustvariti družino. Kako naj vendar ta cilj doseže, če nima najosnovnejšega, to je zaslužka in denarja. Hočeš nočeš mora pomnožiti armado brezposelnih v naši pokrajini, ki je narasla na preko 10 odstotkov celotnega prebivalstva.

Kako lepo bi bilo, če bi oblasti mislile nekoliko manj na ezule in dale najprej delo domačinom, in kako prijetno bi bilo slišati, ko bi nekega dne izvedeli, da oblasti odslej dalje ne bodo več potrošile milijonov za razne šovinistične manifestacije in rajši s tistim denarjem zgradile industrijska podjetja ali nekaj podobnega, ki bi nudilo zaposlitev tolikemu številu brezposelne goriške mladine.

Kaj pa rimska vlada? Ali je res tako brezbrižna in pušča, da ljudje skoraj od lakote umirajo?

Nedvomno mora vlada napraviti veliko pomembnih stvari, ki so za njeno prebivalstvo življenjske važnosti, vendar nikoli in ničesar prej kot je zagotovitev kosa kruha slehernemu državljanu.

G. V.

Zdravniški pregled nabornikov

Poveljstvo nabornega urada v Vidmu sporoča, da bo od 18. oktobra do 1. decembra zdravniški pregled nabornikov letnika 1931 in prejšnjih letnikov, ki spadajo med nabornike omenjenega letnika.

Naborniki se morajo javiti na omenjenem poveljstvu v Ul. Ellero, ko prejmejo naborno pozivnico rumene barve.

Na pozivnici bodo navedena ura in dan pregleda ter bo nabornikom služila na potovanju kot dokument za istovetnost.

Razen rumene pozivnice, ki jo bodo morali naborniki po pregledu izročiti orožnikom v svojem kraju, morajo imeti pri sebi potrdilo o dopustu za nedoločen čas, ter osebno izkaznico ali drugi dokument s fotografijo.

Naborniki se bodo na pregledu zamudili največ dva dni in pol in se bodo nato lahko vrnili domov v pričakovanju vpoklica.

Opozarjamo vse nabornike, da je zamuda pregleda nedopustna in da se bodo morali v primeru zamude zaradi višje sile takoj opravičiti pri orožnikih, ki bodo zamudo javili poveljstvu nabornega urada.

Za podrobnejša pojasnila se naborniki lahko obrnejo na občinski naborni urad v Ul. Garibaldi 20-I. nadstr.

Sladkor in kava proste cone

Trgovinska zbornica sporoča, da bodo jutri 8. oktobra pričeli z razdeljevanjem sladkorja in kave proste cone. Potrošniki iz Gorice in Sovodenj bodo na odrezek št. 5 nakaznice za živila proste cone lahko dvignili 2 kg sladkorja po največ 194 lir za kg ter na odrezek št. 6 400 g surove ali 320 g pražene kave.

Z razdeljevanjem bodo zaključili 31. oktobra.

Trgovci z jestvinami na drobno, upravniki menz, zavodov, hotelov itd. naj dvignejo nakazila na Trgovinski zbornici soba št. 6. Opozarjamo vse trgovce, da morajo prejete odrezke oddati. Prehranjevalnemu uradu najkasneje pet dni po zaključenem razdeljevanju.

Nov urnik za mesnice

Zveza trgovcev za goriško pokrajino sporoča, da bodo od danes dalje vse mesnice poslovale po zimskem urniku, ki velja od 1. oktobra do 30. aprila. Pričenši z današnjim dnem bodo mesnice vsako nedeljo zaprte ves dan. Ob delavnikih bodo poslovale od 7. do 13. in ob sobotah tudi popoldne od 15. do 20.

Ta urnik velja za vse občine v pokrajini.

Vest za učitelje

Didaktični ravnateljstvi za Gorico in Doberdob naznanjata, da je objavljena na razglasilni deski na didaktičnem ravnateljstvu v Ulici Croce lestvica učiteljev, ki so zaprosili nameščenje na večernih tečajih.

Prepovedana prodaja mošta in sladkega vina

V smislu čl. 7 ministrskega odloka z dne 23. septembra 1942, čl. 55. TU občinskega in pokrajinskega zakona ter na predlog zdravstvenega načelnika je župan izdal odredbo, po kateri je do 20. oktobra prepovedana prodaja novega vina, sladkih na pol sladkih moštov ter vsako mešanje novega s starim vinom.

Kršitelji omenjene odredbe bodo kaznovani po zakonu.

MALI OGLASI

PRIDNO IN POŠTENO žensko išče slovenska družina. Naslov v upravi lista.

ŽENSKA SREDNJIH LET išče zaposlitve pri majhni družini. Naslov na upravi lista.

SPOSOBNA ŠIVILJA sprejema delo na dom. Naslov na upravi lista.

KLAVIR Z NEMŠKO mehaniko prodam. Naslov Ul. sv. Frančiška št. 20-I.

ŠIVILJA ZA MOŠKO perilo sprejema delo na dom. Naslov na upravi lista.

ISČEMO ZASTOPNIKE VEŠČE v pošiljanju darilnih paketov v Jugoslavijo in druge države. Ponudbe na upravo našega lista.

PRIDNA IN VESTNA TIPKARICA sprejema delo na dom. Naslov na upravi lista.

ŠIVALNI STROJ SINGER PRODAM. Naslov na upravi lista.

BEL ŠTEDILNIK IN PEČICO na plin prodam. Naslov na upravi lista.

KRZNENI PLAŠČ za srednjo postavo prodam. Naslov na upravi lista.

MLADE ZAJČKE PRODAM. Naslov Ul. sv. Frančiška 20.

MOTORNO KOLO «BIANCHI» 500 c prodam obnovljeno za 230.000 lir. Prečnik, Nabrežina.

Sode vsake velikosti prodam
Zaloga vina
Ul. Apiari št. 17
Rojan
Po 15. uri.

ADEX-IZLETI
DVODNEVNI IZLET 27. in 28. oktobra v
Pazin
ENODNEVNI IZLETI 28. oktobra v
Škocijansko jamo
Rihemberk
Renče
Vpisovanje od ponedeljka 8. do petka 12. t. m. Tel. št. 29-243.

KAJ JE V TRSTU UMETNO: ITALIJANSTVO ALI SLOVENSTVO?

Tržaški Italijani so vedno prejemali in še prejemajo iz Italije velike podpore, da so lahko z njimi umetno vzdrževali italijanstvo Trsta

Tržaški italijanski šovinisti imajo navado, da meni nič tebi nič trdijo stvari, ki nimajo zgodovinske opore in zanikajo dejstva, za katera imamo nepobitne dokaze.

Tako običajno pišejo, da smo se v Trstu samo umetno zasidrali in uveljavili, češ ker nas je podpirala stara Avstrija in celo češke banke, medtem ko naj bi bila avstrijska vlada zatirala Italijane v Trstu politično, kulturno in gospodarsko, in da je bil italijanski živelj navezan sam nase. Poleg tega, da so imeli Italijani v Trstu vso politično svobodo, ker jih je vrh vsega drugega ščitila zavezniška politika Trozveze, v kateri so bile Nemčija, Italija in Avstrija, da so obvladali ljudske in srednje šole ter imeli še Revoltello, kot visoko trgovsko šolo, so imeli v rokah tudi vso veletrgovino, industrijo, ladjedelništvo, banke, zavarovalnice ter trgovine na drobno.

Iz Gallijeve knjige «Diarii e lettere» pa smo zvedeli še to, da so prejemali Tržačani velike podpore tudi iz Italije in da so morali ravno Italijani umetno vzdrževati tržaško italijanstvo.

Na strani 145 beremo: «Trst je obiskal znameniti novinar Federzoni, ki je obljubil, da bo govoril v Rimu z Giolittijem. Temu bo razložil številne razloge, zaradi katerih je v našo korist, da vzdržujemo italijanstvo Trsta in si tako ohranimo naslov za vsako mogočo pridobitev Trsta v bodočnosti in sicer: z direktnimi sredstvi kot so paroplovba, banka, in z indirektnimi kot so razne podpore.»

Nekaj strani naprej pa pisatelj dodaja: «Bil sem v Rimu in govoril z vsemi mojimi prijatelji. Potrebno je, da vzdržujemo italijanski značaj Trsta in da imamo bančno pomoč. Govoril sem s Pacellijem, ravnateljem Bance di Roma, s Toeplitzem od Banca Commerciale ter z Doneganijem, ki ima tamkaj skupno z Volpijem velik vpliv. Pacelli ni imel nobenih osnovnih pomislekov, vendar zahteva, naj bi prišla od vlade vsaj pobuda.»

Tržaški italijanski šovinisti radi pišejo, da hočemo z vsemi sredstvi vzbuditi pri beneških Slovencih narodno zavest, češ ker nočejo ničesar vedeti o svojem poreklu, Jugoslaviji in podobno.

Sedaj pa je prišel v javnost dokument, ki potrjuje narodno zavest beneških Slovencev ne od danes ali včeraj, ampak že desetletja nazaj. Gre za pismo, ki so ga v zimi 1912—13 pisali italijanskemu kralju znani tržaški nacionalist Salvatore Segre in drugi tržaški iredentisti. V tem pismu navajajo: «Tudi to bi storili če bi bili uverjeni, da bo od našega žrtvovanja imela korist naša domovina. Toda tedaj bomo doživeli, kako bo Jadransko morje postalo nemško jezero in kako bodo ogrožene celo sedanje meje od Judrije do Čedada zaradi slovanskega navala, ki hoče vsrkati tudi 40.000 Slovanov, ki živijo v videmski pokrajini in kjer se že kažejo slovenski napisi in kjer v svojem jeziku vzklikajo v čast Slovencem onkraj meje ...»

Kljub temu italijanski tisk tako rad navaja, da so beneški Slovenci «najzvestejši sinovi Italije».

In vprašanje imen in priimkov: Pod Avstrijo Italijani v Trstu, Istri in na Goriškem niso imeli zakona, po katerem bi lahko nasilno spreminjali slovenske in hrvaške priimke ter imena. Imeli pa so v Trstu, istrskih mestih in v Gorici anagrafske in župne urade, ki so po mili volji in po določenem načrtu spreminjali in italianizirali priimke naših prednikov. Celo Galli pravi: «I cognomi degli arruolati — volontari indicano la potenza assimilatrice triestina.»

Kadar nočejo priznati nasilnega raznarodovanja, tedaj se tržaški šovinisti in «nepristranski italijanski krogi», ki hočejo biti še pristaši Mazzinijevih idej in naši prijatelji, sklicujejo naenkrat na asimilacijsko moč italijanske kulture v Trstu in naštevajo prostovoljce: Suvicha, Uicicha, Battisticha, Slocovicha, brate Slataperje, Stupariche, Kraglieviche in podobno.

Dobro se še spominjamo, kako so spreminjali v času, ko je vladala pri nas Italija, priimke. Tako so predrugačili v Trstu priimek Sirk v Sirca, v Gorici v Sirtori in v Pulju v Serchi. — Naš človek, ki se je pisal Antič, je postal v Trstu Antoni, v Gorici Antonini, v Pulju pa so ga skrajšali v Anti. — V Trstu je na primer priimek Gerbassi nadomestil Gerbac-a, v Pulju pa so ga klicali Gerba. Naj omenimo še priimek Ivetič: ponekod so ga spremenili v Gianetti, drugod v Vetti in za priimek Požar so znašli v Trstu «lepo doneče» Pozzari, v Pulju Pozza, v Gorici pa Pizza.

Podobno so mrcvarili ti 2000-letni «kulturonosci» priimek Kmet; čez noč je bil Metti. Naš Knez se je moral zadovoljiti s priimkom Nesi, za Župane pa so našli nadomestilo Soppano.

In krstna imena: Vsakdo, ki je bil Milan, Slava, Danilo, Ljudmila, Miroslav, Slavko je bil po «prekrstitvi»: Emilio, Faustina, Giordano, Luciana, Libero, Mario, Gorje, če je hotel kdo svojemu otroku dati imena Boris, Borut, Sava, Tatjana itd., takoj so občinski uradniki, ki so vodili matične knjige, takim staršem nalašč vsilili imena: Jolanda, Mafalda, Dante in podobno.

Na tisoče in tisoče tujih ali potujčenih imen in priimkov nam je bilo vsiljenih. Enako so ravnali z našimi krajevnimi imeni. Kot posebno kričeče primere naštejemo kraje: Rakitovec, ki je bil spremenjen v Acquaviva di Vena, Podkuk je postal Tuttisanti, Žabče so preimenovali v Villa Grotte di Dante, ali Kaščergo v Villa Padova in Jesenovik v Su Codru.

Ne smemo pozabiti, da delajo v Trstu, Gorici, Beneški Sloveniji, skratka povsod, kjer Slovenci niso imeli te sreče, da bi prišli pod Jugoslavijo, še danes te kulturne zločine! Vprav ta in podobna vprašanja, ki so jih tržaški italijanski šovinisti reševali v našo škodo, so za nas Slovence velikega pomena. Zatô se bomo nanje še povrnili.

Seul — korejska prestolnica je danes samo še kup razvalin in središče vsakovrstne črne borze

«GIBANJE italijanskih delavcev»

IGNAZIO SILONE solidaren s CUCCHIJEM in MAGNANIJEM

je zlomilo kominformistično politiko nasilja

V letošnjem januarju je Togliattija v Moskvi, kjer se je pravkar «zdravil», presenetila nevesela vest: dva poslanca KPI in stebra njene organizacije v Emiliji, Aldo Cucchi in Valdo Magnani, sta obrnila hrbet kominformizmu. Prvi javni upor v večjem stilu je stresel KPI, ki je takoj reagirala z besno gonjo proti «izdajalcem», da bi jih že takoj spočetka, dokler je še čas, izolirala od množic in ju onemogočila kot napredna, socialistična politična moža. Gonja je prešla iz časopisnih izlivov na pot poskusov fizičnega obračunavanja. Nam je v spominu lę napad na Cucchija in njegovega sodelavca Cocconija — toda koliko je bilo nasilnih nastopov proti ljudem, ki so kazali simpatije do obeh «izdajalcev» in do njunih nazorov, proti številnim naznanim komunistom in socialistom, ki se niso mogli strinjati s kominformistično politiko KPI in njenega priveska PSI!

Cucchi in Magnani sta ustanovila «gibanje italijanskih delavcev» (Movimento Lavoratori Italiani — MLI), ki je nastalo po združitvi nekaterih razdrobljenih protikominformističnih socialističnih skupin, ki jim je prav zaradi pomanjkanja široke akcije med ljudstvom grozila nevarnost, da se zaprejo same vase in ostanejo sterilne, medtem ko so perspektive socializma objektivno vsak dan večje in jih zavira edino po potrebah sovjetske državne politike prikrojeni kominformizem, ki se mu je posrečilo, da v nekaterih deželah — in med njimi je morda na prvem mestu Italija — spravi pod svoj vpliv velik del naprednih množic. Gibanje je dobilo tudi svoje glasilo — tednik «Rissorgimento Socialista».

Prvi koraki novega gibanja so bili težki, predvsem zaradi močnega terorističnega pritiska v kominformističnih organizacijah deloma pa morda tudi zaradi neorientiranosti italijanskega delavskega razreda kot posledice kominformovskega vpliva, ki, čeprav težko občuti vso težo birokratskih metod vodstva KPI in PSI, le stežka najde nove perspektive.

V nedeljo 23. septembra je bil v Rimu shod MLI, ki so se ga udeležili predstavniki organizacij gibanja iz vse Italije. Že to samo je dokaz, da se je z vztrajnim delom aktivistov novega gibanja posrečilo razširiti svojo organizacijsko mrežo in povsod vzpostaviti svoje krajevne organizacije. To pomeni, da je bil led prebit, da je kominformovski teror kot sredstvo politične borbe odpovedal. Seveda so to šele začetki. Toda vzpostavljena je osnovna organizacijska struktura, brez te pa si ni mogoče zamisliti nadaljnjega napredka.

To je na shodu poudaril tudi Valdo Magnani, ko je dejal, da prehaja MLI v «drugo fazo svoje organizacije», ko gibanje že razpolaga z lastnimi sposobnimi kadri. Bodoče organizacijske oblike se bodo prilagodile razvoju, brez vsakih vnaprej postavljenih shem in brez togega birokratizma.

Magnani je tudi prikazal, v glavnih obrisih, stališče, ki ga MLI zavzema do osnovnih političnih vprašanj sedanjosti. Predvsem postavlja gibanje proti teoriji „vodilne države“ načelo narodne neodvisnosti in samostojnega razvoja socializma v skladu s specifičnimi pogoji posamezne dežele.

Kot obsoja Magnani sovjetsko politiko, tako nasprotuje tudi atlantskemu paktu, čeprav z drugega stališča: medtem ko je italijanski kominformizem samo orodje v rokah Kremlja, je atlantski pakt postal v Italiji, pravi Magnani, «mimo namenov njegovih ustanoviteljev, orodje zatiranja revnejših slojev». Ost je torej obrnjena bolj kot proti atlantskemu paktu kot takemu, proti italijanski vladni politiki v službi reakcije.

Zaradi tega je MLI v ostri in nespravljivi opoziciji do De Gasperijeve vlade, in prav zaradi tega tudi ne vidi nobenih stičnih točk med sabo in novo združeno socialnodemokratsko stranko, v kateri obstoje, kot je poudaril Magnani, močne struje, ki so naklonjene sodelovanju z vlado. Glede PSI pa si je MLI zastavil predvsem nalogo razkrinkavanja kominformističnega vodstva, ki je v vsem podrejeno KPI, obenem pa prepričevanja članov PSI. Isto velja tudi za KPI, kajti «delavskim množicam je treba prikazati, kljub vsem nasilnim poskusom birokratskega partijskega aparata, kakšno je naše stališče». Treba je vzpodbujati kritiko in diskusijo, ki se je vodstvo KPI boji. Na sindikalnem področju priporoča MLI svojim članom in organizacijam povezavo z organizacijo UIL, ki so jo ustanovili socialdemokrati, ki pa «mora dobiti levičarsko vodstvo».

Shodu MLI v Rimu je izpričal s svojim obiskom simpatijo tudi znani socialistični književnik Ignazio Silone, ki je bil član vodstva III. Internacionale in se je od nje ločil prav takrat, ko se ji je Togliatti popolnoma podredil.

Valdo Magnani

Aldo Cucchi

Okno v svet

KDO SESTAVLJA Vrhovni sovjet ZSSR

V ustavi Sovjetske zveze je že v njenem prvem členu poudarjeno, da je «ZSSR socialistična država delavcev in kmetov in da vsa oblast pripada delavcem in kmetom...» To frazo o «državi delavcev in kmetov» vsakodnevno v tisočih variantah ponavlja ves sovjetski propagandistični aparat. Kako pa je to v praksi, odnosno kateri «delavci in kmetje» imajo vso oblast v svojih rokah, se lahko vidi iz te male statistike o poklicih in socialnem sestavu članov Vrhovnega sovjeta ZSSR.

Vrhovni sovjet ima skupno [illegible] članov od katerih so:

Predsedniki in podpredsedniki Vrhovnega sovjeta in predsedniki vlad sovjetskih republik 85; člani Politbiroja in CK SKP (b) 34; Ministri notranjih zadev in šefi ministrstev državne varnosti ZSSR in posameznih republik in oblasti 37; ministri in člani CK partij v posameznih republikah 33; Člani politbiroja CK partij v posameznih republikah 53; državni tožilci republike Ukrajine in Belorusije 2; sekretarji oblastnih in sreskih komitejev (profesionalni partijski delavci) 215; sekretarji partijskih komitejev v prestolnicah ZSSR in republik (profesionalni partijski delavci) 28; sekretarji mestnih partijskih komitejev (profesionalni partijski delavci) 62; profesionalni partijski instruktorji 27; predavatelji in študenti partijske šole pri CK SKP 9; sekretarji CK Komsomola 11; profesionalni sindikalni voditelji 11; uredniki listov in časopisov 10; maršali in generali 20; višji oficirji in admi[illegible] 23; direktorji železnic 6; direktorji direkcij posameznih industrijskih vej 25; svobodni poklici (književniki, umetniki itd.) 200; profesionalni predsedniki kolhozov 145; delavci (stahanovci) 111; kolhozniki (stahanovci) 17.

Ta statistika pokaže, kako si je v tem «najvišjem organu državne oblasti v ZSSR» birokratska kasta zagotovila absolutno oblast. Le 10,5 odst. članov Vrhovnega sovjeta so delavci in kmetje, a kar je zanimivo, večina od teh delavcev so direktorji tovarn...

«NAKLONJENOST» Italije do Jugoslovanov

Pogosto pravijo naši sosedje, da so z "Zmago na Piavi,, položili temelje Jugoslaviji. V resnici pa je Italija vedno ovirala združitev Jugoslovanov in gledala pri tem samo na lastne koristi

O knjigi «Diarii e lettere», ki jo je spisal Carlo Galli, nekdanji italijanski konzul v Trstu in kasnejši poslanik v Beogradu, smo že poročali. Tudi danes hočemo navesti nekatere odstavke, ki so zanimivi za našo politično preteklost.

Skoro vsak dan slišimo, kako Italijani zatrjujejo, da so oni s svojo «zmago na Piavi» položili temelje Jugoslaviji in nas osvobodili izpod avstrijskega jarma.

V resnici je Italija ovirala zedinjenje jugoslovanskih narodov in gledala samo na lastne koristi. Tako je treba podčrtati, da je že l. 1908, ko je Avstrija anektirala Bosno in Hercegovino, tedanji italijanski zunanji minister Tittoni pristal na aneksijo, čeprav je bila s to aneksijo prizadeta predvsem Srbija.

V bosanski krizi l. 1908 se je Italija v svoji «naklonjenosti do Jugoslovanov» zadovoljila s tem, da se je Avstrija odpovedala Sandžaku in Novemu Pazarju ter prednostim v Baru. Glede tega pristanišča je zunanji minister San Giuliano izjavil Galliju: *Bar ima za Italijo gospodarski, politični in vojaški pomen kot pomorsko oporišče in kot pot za prodiranje na Balkan.* Zato je pomembno, da ohrani «družba Bar» (Compagnia di Antivari) neokrnjene svoje pravice in prednosti. *Potrebno je, da izločimo to pristanišče iz vsake kombinacije, ki bi oslabila naš položaj, pridobljen na drugi obali Jadrana; z drugo besedo pristanišče Bar mora ostati italijansko kot mogočen strateški pripomoček, ki ga je zgradila Italija ...»*

Galli pa, ki je v svoji nedoslednosti še januarja 1909 napisal v svoj dnevnik, da se hočejo jugoslovanski narodi združiti v enotno državo, ki bi vsebovala Srbijo, Črno goro, Bosno, Hercegovino, Hrvatsko, Dalmacijo, vendar brez Slovenije, ki naj služi Avstriji za dohod na morje, se že marca istega leta razburja nad tem, *češ da hoče Avstrija odpraviti v Dalmaciji, kjer je bilo 99 odstotkov prebivalstva srbo-hrvaškega porekla, italijanski jezik kot uradni jezik.*

Država in narod s takšnimi nazori nista mogla biti nikdar zaščitnika Jugoslovanov. Italija se je pokazala v pravilni luči tudi l. 1912. S svojo vojsko in mornarico je nadaljevala z zasedbo Tripolisa in Cirenajke, ko so Srbija, Crna gora, Bolgarija in Grčija začele vojno proti Turčiji. Italija je pustila, da so se balkanski narodi borili, sama pa je naglo sklenila s Turčijo mir.

SAN GIULIANO: Bar (pristanišče v Črni gori) ima za Italijo gospodarski, politični in vojaški pomen kot pomorsko oporišče in kot pot za prodiranje na Balkan...

GALLI (italijanski konzul v Trstu): Ob okupaciji Primorske: Računati moramo s slovanskimi manjšinami, toda izolirati moramo iredentistična čustva slovanskih voditeljev od slovenskih in hrvatskih ljudskih množic

Po vsem tem ni čudno, da sta se vladni predsednik Giolitti in zunanji minister San Giuliano l. 1914, ko je Avstrija napadla Srbijo in sprožila svetovno vojno, odločila zopet za nevtralnost. *Se preden je šla Italija v maju 1915 v vojno, pa je prinesla v roki izza hrbta londonski pakt, ki je pomenil smrtni udarec za naše zedinjenje zlasti pa za Slovence.*

Toda Italijani so se zaradi lastnih koristi spomnili tudi Jugoslovanov. Spoznali so, da je Avstrija velikan, ki ga ne bo mogoče kar tjavdan zrušiti. Zato so naenkrat začeli iskati pomoč pri nas. Zbali so se ideje trializma. Tako piše Galli: «Avstrija se hoče znebiti jugoslovanskega vprašanja in ustanovitve enotne jugoslovanske države s trializmom, ki naj v okviru Avstrije ustvari jugoslovanom središče, ki bo neodvisno od Beograda ter s tem nevtralizira celotno jugoslovansko gibanje. Toda trializem zanika Italijane. Iz tega razloga nam gre v račun da so Slovani naši prijatelji ... Avstrijska politika stremi zaradi slovanskega pritiska sicer za tem, da zanika in uniči italijanstvo Trsta, vendar nam je prav, da imamo v Slovanih prijatelje v dveh primerih: če pride med nami in Avstrijo do vojne, ali če pride zaradi slovanskega gibanja do razkosanja Avstrije ...»

Poleg tega, da je Galli s tem priznal, da za razpad Avstrije ni bilo potrebno, da je v vojno posegla Italija, razmišlja še takole: «Toda po svetu vre, posebno čutimo, da vre v Avstriji in ne vemo, kam bo to dovedlo. Borba med srbstvom in trializmom ter med odločitvijo, ali naj raztegne Avstrija svojo oblast na vse jugoslovanske narode, ali pa dopusti, da se zberejo okoli Beograda ali Zagreba, kot je prerokoval že Mazzini, se je že pričela. Nacionalistično gibanje v Bosni in Hercegovini je zelo močno. Kaj bo prišlo iz tega? Morda bodo bolj varne naše vzhodne meje?»

In skoro istočasno, ko se 17. januarja 1919 «Piccolo» razburja zaradi govora dr Rybara, ki ga je imel v tržaškem mestnem svetu in v katerem je dejal, da ni bil Trst nikdar italijansko mesto, se naslanja Galli vedno bolj na Slovane. Navajamo njegovo opombo: «In če bo dvignila Avstrija orožje proti Srbiji in Italiji, ali bomo prijeli tudi mi za orožje? V pozitivnem primeru bo v našo korist, da smo s Srbijo danes prijatelji in jutri zavezniki, kajti Jadran je italijansko - slovanski problem, ki ga moramo rešiti z umerjenim sporazumom.

Istočasno pa je podpirala Italija avstrijsko zunanjo politiko v toliko, v kolikor je stremela za tem, da je treba ohraniti z Avstrijo sistem ravnovesja v Jadranu in onemogočiti Srbiji da bi stopila v katerikoli točki na jadransko obalo, s čimer bi se jugoslovanstvo okrepilo še na morju.

Galli se je zavedal, da bi padla s Srbijo tudi Italija, zato piše: «Ne smemo dopustiti, da bi kdo zmanjšal politično neodvisnost Srbije. Če bi Avstrija poskusila kaj takega, bi se morali upreti z vsemi sredstvi, ker pomeni to vprašanje za nas življenje ali smrt ...» in po sarajevskem atentatu je Galli komentiral: «Če bo Avstrija strla Srbijo, ali ne bo pomenilo to tudi naš politični konec, in čemu bo koristila naša nevtralnost? Če bi torej prenehali Slovani s svojim odporom na Dunaju in če bi se Jugoslovani odpovedali svojim sanjam po združitvi vseh Jugoslovanov, bodisi zaradi njihovega sovraštva proti nam, bodisi če bi Avstrija uspela s trializmom, bi se vsa teža Avstrije zvalila na nas.»

Galli se je spomnil Slovanov zlasti po porazu pri Kobaridu. Kmalu po tem dogodku se je Italija kazala kot zaščitnica od Avstro-Ogrske zatiranih narodov ter je z velikim pompom sklicala v Rimu poseben kongres. Zato je Galli v svojem dnevniku zapisal, da se je treba poslužiti pomoči Slovanov posebno, če pride do tega, da Avstrija ne bo premagana z orožjem in da bo prišlo do premirja. *S tem v zvezi zavrača tržaškega nacionalista Tamara, ki se zavzema za to, da mora dobiti Italija tudi vso Dalmacijo ter navaja celo mišljenje zunanjega ministra Sonnina, ki je glede važnosti Trsta za Avstrijo nekoč izjavil, da bi pomenilo pretiravanje narodnostnega načela, če bi Italija zahtevala Trst zase.*

Toda v Avstriji so od spomladi do oktobra 1918 dozorele notranje razmere, slovanski vojaki in skratka vsi slovanski narodi so v zaledju in na frontah zanetili revolucijo in tako je prišlo do tega, da se je avstrijska vojska na Piavi in v Alpah enostavno razšla; že v prvi polovici oktobra so se umikali polki s fronte in odhajali domov, da branijo nove nacionalne države, ki so vstajale druga za drugo zadnje dni oktobra. Galli je naenkrat pozabil na vse žrtve, ki so jih doprinesli Slovani za zrušenje Avstrije in na strani 336 svojega dnevnika je zapisal: «Sami smo dobili to vojno, kaj pomeni šest zavezniških divizij, «našega» sovražnika ni več. Nemčija je samo prenehala z vojno, ponavljam: samo prenehala, kajti zaveznika smo ji ubili mi, in ker zaupa Wilsonovim izjavam, Naša Italija — vojak — italijanski narod so sami premagali avstro-ogrsko cesarstvo ...»

Galli se ni spomnil niti Srbov in jugoslovanskih dobrovoljcev na solunski fronti, ki so že poldrugi mesec gonili nemško, avstrijsko in bolgarsko vojsko ter prisilili Bolgare, da so položili orožje. Galli je znal samo še to, da je po prihodu italijanskih oblasti v naše Primorje svetoval samo tole: «Računati moramo s slovanskimi manjšinami, toda izolirati moramo iredentistična čustva slovanskih voditeljev od slovenskih in hrvatskih ljudskih množic.» Galli se je čez noč zanesel samo na moč svoje pesti.

ZA KULTURNI DOM

KAMEN DO KAMNA — PALAČA

NAD 5,000.000 LIR nabranih doslej za KULTURNI DOM

Z današnjim 27. seznamom prispevkov za Kulturni dom v Trstu, se je doslej nabrana vsota dvignila nad 5 milijonov lir. Ta vsota predstavlja velik uspeh prizadevanj in naporov našega slovenskega človeka, ki si od svojih največkrat skromnih sredstev odtrguje zato, da bi naša skupna želja po lastnem kulturnem središču bila čimprej realizirana. Razen dosedanjega uspeha, pa je posebno važen razmah nabiralne akcije za Kulturni dom, ki je danes zasidrana že v vsakem mestnem predelu in v vsaki vasi na našem področju. To je pokazal predvsem teden za Kulturni dom v katerem je domala vsak zaveden Slovenec na Tržaškem prispeval svoj delež za osrednjo slovensko kulturno stavbo. Ta prvi uspeh naj bo vodilo za nadaljnje napore in žrtve, ki naj jih vedno spremlja zavest, da za naše skupne narodne koristi na tem ozemlju ni nobena žrtev prevelika.

*

Za Kulturni Dom v Trstu so prispevali:

Izkupiček izleta O. F. I. okraja v Vrtovin 6000, družina Oblak 70.000, C. T. 500, Frančiška Cernotič 300 Albin Bubnič 300, Koren Josip 1000, Strukelj Josip 100, Mirko in Marta Skapin 3000, dr. Trost Josip 1000, Makovec, Marija in Jurij 1000, Bratje Makovec 350, Lukeš Neva 750, Žetko Francka in Jazbec Alojz, Žetko Sergij 500, Tavčar Ljudevit 1000, Mrakovčič Nada 1000.

Skupaj	L.	87.800
Prejšnji znesek	»	4.981.326
Skupni znesek	L.	5.069.126

KOLIKO JE GRKOV?

Uradne številke o zadnjem ljudskem štetju ne omenjajo slovanskih Makedoncev

V 130 letih nacionalnega življenja se je prebivalstvo Grčije skoraj podesetorilo. Prvo ljudsko štetje l. 1828 je ugotavljalo razen za tekoče leto, tudi število prebivalstva v l. 1821, ko je začela vojna za neodvisnost. Pokazalo se je, da je bilo takrat prebivalcev 938.000 in da je njihovo število padlo na 763 tisoč ljudi po končani vojni, kar pomeni, da je borba za neodvisnost Grčije zahtevala skoraj 200.000 žrtev. V l. 1850 je število prebivalcev doseglo 1 milijon, dvajset let pozneje pa s priključitvijo jonskih otokov 1 in pol milijona. S priključitvijo Tesalije v l. 1881 je prebivalstvo narastlo na 2 milijona. Leta 1910 je bilo Grkov v njihovi deželi še razmeroma malo in le z občutno teritorialno razširitvijo v l. 1912—1913 in v l. 1919—1920 se je njih število podvojilo. Po ljudskem štetju iz l. 1920 jih je bilo 5 in pol milijona. Izguba Tracije dve leti pozneje je pa predstavljala negativen element na število prebivalstva, ki se je nekako izravnalo s priseljevanjem Grkov, ki so dotlej živeli v Turčiji in v Bolgariji. Tako je ljudsko štetje maja 1928 naštelo 6.200.000 prebivalcev ali 48 na kvadratni kilometer.

Ljudski štetji v l. 1940 in 1951 sta bili izvršeni v težkih pogojih. Prvo v polni vojni, drugo pa neposredno po zaključku krvave triletne državljanske vojne. Njuni rezultati zato niso popolnoma znanstveno utemeljeni. Če pa jih primerjamo s štetjem iz l. 1947, potem bo v glavnem držalo, da je danes Grkov z Dodekanezom vred skoraj 8 milijonov. Toda tudi v Grčiji niso brez nacionalističnih in imperialističnih stremuhov, ki so ob zadnjem štetju pisarili po atenskih časopisih, da bo Grkov najmanj 8 in pol milijona, ko se bo grško kraljestvo razširilo še na Ciper in zakaj ne na severni Epir.

(Zanimivo pa bi bilo vedeti, in tega uradne številke o ljudskem štetju v Grčiji ne povedo, koliko so našteli slovanskih Makedoncev v Egejski Makedoniji? Iz prakse namreč vemo, da so sosedje jugoslovanskih narodov, bodisi na jugu, vzhodu, severu ali zahodu, kaj malo delikatni, pri tem sicer delikatnem vprašanju).

ZGODOVINA DIPLOMACIJE OKROG PERZIJSKEGA PETROLEJA

Zaradi neugodnega razvoja perzijskega petrolejskega vprašanja obtožuje angleški tisk že svojo diplomacijo, da ni bila v tem primeru dovolj sposobna. Celo previdni «Times» kritizira vlado in ji očita, da je bila v času krize naenkrat neizprosna in zopet nenadoma popustljiva, s čimer je samo koristila Mossadeghovi taktiki.

Videz je vendar ta, da je Vel. Britanija zagrešila proti Iranu že zdavnaj prej napake, ki se maščujejo vprav v sedanjem petrolejskem sporu. V dobi carske Rusije je bila Anglija tista, pri kateri so iskali Perzijci zaščito proti ruskemu pritisku na Perzijski zaliv; v tej vojni pa so bile ZDA, ki so uživale zaupanje perzijske vlade in perzijskega ljudstva. SZ in Anglija sta imeli preveč interesov v Iranu, da bi jim domačini zaupali. Značilno pa je, da so tudi glede Perzije zavzemale ZDA do Anglije oddvojeno stališče.

Bližnji vzhod, tako priznava Sumner Welles in Cordell Hull, ni zanimal ameriške vlade poldrugo stoletje: šele druga svetovna vojna ga je približala navadnemu Američanu. Po vdoru nacistov v SZ je bil Bližnji vzhod edina pot, po kateri je bilo mogoče dovažati v SZ vojni material, živež in druge potrebščine. ZDA so se zaradi tega začele pogajati z Iranom, hkrati pa so skušale preprečiti vsak poskus SZ in Anglije, da bi si razdelile Bližnji vzhod v vplivna področja. ZDA so zastopale načelo, da morajo biti vse države docela neodvisne in so v skladu s to politiko podpirale tudi težnje arabskih držav, da si ustvarijo Zvezo arabskih držav ter pobijale vse načrte De Gaullovega odbora, ki je bil proti neodvisnosti Sirije in Libanona. ZDA so se tudi odločile, da bodo podpirale države Bližnjega vzhoda finančno in da bodo poslale v te dežele gospodarske in vojaške misije ter navezale z njimi diplomatske stike. ZDA so imele pri maloazijskih narodih vedno velik vpliv in ugled, ker so se ti narodi zavedali da nimajo Američani v njihovih deželah nobenih političnih ali teritorialnih interesov.

Omenjena ameriška diplomata pripominjata v svojih spominih, da so sprejeli Angleži ameriški načrt prej neugodno kot ugodno. Ugovarjali so besedi «svoboda», ki jo je navajala ameriška izjava in po mnenju Churchilla je bilo «nevarno govoriti o svobodi narodom, ki niso zanjo sposobni», in da utegnejo nastati zaradi tega težke posledice v Palestini, Siriji in Libanonu. Angleži so tudi obžalovali ameriško odločitev, s katero so se ZDA namenile, da bodo poslale v arabske države lastne misije.

Hull pravi, da so Američani osredotočili svojo pozornost na Perzijo, ker so v avgustu 1941 zasedli to deželo SZ od severa in Angleži od juga. V Iranu se je že prej nastanila številna nemška kolonija in zavezniki so se bali, da ne bi prišli Perzijci pod nacistični pliv. Poleg tega so upoštevali zemljepisni položaj Irana ki leži ravno na jugu sovjetskih kavkaških petrolejskih vrelcev, proti katerim so prodirali Nemci.

Angleži so zahtevali pri šahu, naj izžene Nemce iz države in naj ne gleda političnega razvoja samo z gledišča nevtralnosti in pretiranega nacionalizma V resnici je obstajala tedaj nevarnost, da ne bi Hitler zavojeval evropskega dela SZ. Šah se ni hotel vdati in se je raje odpovedal prestolu, medtem ko je bil njegov naslednik za sodelovanje z zavezniki. Nasprotno sta se SZ in Vel. Britanija obvezali, da bosta spoštovali politično in teritorialno neodvisnost Irana in da bosta najkasneje v šestih mesecih po končani vojni umaknili iz dežele svoje čete.

Na spomlad 1942 je postal položaj Irana še bolj važen, ker so grozili Nemci z napadom na Bližnji vzhod, od druge strani pa so se približevali Japonci že Indiji. Iran je bil še vedno glavna dovozna pot za pomoč SZ toda kljub sovjetski in angleški izjavi, da bosta spoštovali perzijsko neodvisnost, so bili Perzijci proti Rusom in Angležem sovražno razpoloženi. Posebno se je perzijska vlada bala separatističnega gibanja, ki ga je SZ organizirala in podpirala v severnih pokrajinah Irana; v Teheranu so tudi z nevoljo gledali, kako so se Angleži vedno vmešavali v njihove notranje zadeve!

ZDA so sklenile s Perzijo pogodbo o «posojilih in najemih» in na željo njene vlade so poslale gospodarske, finančne in vojaške strokovnjake, ki so urejevali davke, carine, vodili finančno politiko, določali cene, oddajo in racioniranje pridelkov, skrbeli za avtomobilske in železniške prevoze, reorganizirali upravo, preskrbo vojske itd. Toda poleg nasprotstev med strokovnjaki in lokalnimi oblastmi so morale ZDA premagati zlasti sumničenja Angležev in Rusov.

V avgustu 1943 je ameriško zunanje ministrstvo določilo načrt za ameriško politiko v Iranu, ki naj s pozitivnimi akcijami olajša vojne operacije, odpravi notranje težkoče v tej deželi in zagotovi Perziji njeno neodvisnost tudi v povojni dobi. ZDA so računale s tem, da se bo popravil položaj na frontah in da bo na tem področju zopet izbruhnila tradicionalna tekmovalnost med SZ in Vel. Britanijo. Zato so ZDA izkoristile teheransko konferenco ter dosegle, da so ob tej priliki Churchill, Roosevelt in Stalin prevzeli znova obveznost, da bodo po vojni njihove države upoštevale perzijske gospodarske probleme in spoštovale nedotakljivost Perzije.

V zvezi s tem je zanimivo poročilo prvega ameriškega poslanika gen. Hurleya v Teheranu iz l. 1944, v katerem navaja: «Iran je zelo, zelo zaostala država. V resnici obstoji iz velikega števila plemen in 99 odstotkov prebivalstva je suženj preostalemu enemu odstotku Onih 99 odstotkov Perzijcev niso lastniki zemlje, ki jo obdelujejo, niti pridelkov, tako da jih ne morejo vnovčiti.» Hurley je tudi kritiziral angleško politiko v Iranu, ki jo je označil kot imperialistično ter je predlagal, naj izvajajo vse posle iz pogodbe o «posojilih in najemih» Američani in ne Angleži, kakor do sedaj. Na vse to je Roosevelt zares poslal v Perzijo ameriško osebje.

ZDA so prejele od svojega vojnega in mornariškega ministrstva razburljive podatke, ki so dokazovali postopno usihanje ameriških petrolejskih vrelcev. Vrh tega so ZDA računale, da bi prihranile mnogo pota in stroškov, če bi uporabljale za vojno proti Japonski perzijski petrolej, ki je najbližji fronti na Vzhodu. Zato so se trudile, da bi sprejela iranska vlada predloge ameriških petrolejskih družb in jim dala posebne koncesije za črpanje petroleja.

Ameriška vlada je zato v začetku 1944 odobrila pobudo Standard Vacun Oil Company in družbe Sinclair. Toda kmalu nato je prispel v Teheran tudi zastopnik neke angleške petrolejske družbe, čez čas pa je sovjetski poslanik izjavil, da ima SZ pravico izkoriščati ves petrolej, ki je v severnih predelih Perzije, čeprav ni pogodbe s SZ iranski parlament nikdar odobril. Ko je videla SZ, da pogajanja njenih zaveznikov ugodno potekajo, je poslala poleti 1944 v Teheran posebno delegacijo, ki je zahtevala od iranske vlade izključno rudosledno pravico za petrolej in druge rudnine na ozemlju, ki je merilo nič manj kot 200.000 kv. km.

Iranska vlada je v tej zadregi sklenila, da odlaga vsa pogajanja glede petrolejskih koncesij za povojno dobo, s čimer so ZDA in Vel. Britanija soglašale; nasprotno je začel sovjetski tisk veliko gonjo proti tedanji iranski vladi, ki je morala kmalu nato odstopiti Iste zahteve je postavila SZ l. 1946, ko je hotela imeti petrolejske koncesije v Azerbejdžanu in v pokrajinah južno od Kaspijskega morja.

Če presodimo današnji anglesko-perzijski spor, ni morda izključen zaključek, da se želi Perzija otresti angleškega gospodarskega vpliva ravno zato, da se izogne očitkom SZ, češ zakaj dovoli Angležem toliko in toliko, njim pa tako malo ali skoro nič ter s tem sovjetskemu vmešavanju v notranje perzijske zadeve.

POT DOMOU

WILLIAM SAROYAN

NEDELJSKA ČRTICA

Ta dolina — je mislil — vsa ta dežela med gorami je moja, je moj dom, je kraj, o katerem sem sanjal in vse je ravno tako, kot je bilo, nobena stvar se ni spremenila; vodometi še vedno pršijo v lokih nad tratami — ljubo, staro domače mesto, preprostost, resničnost.

Ko je stopal po Alvinski ulici, je bil vesel, da je spet doma. Vse je bilo lepo, vsakdanje in dobro, duh zemlje, kuhajoče se večerje, dim, bogati poletni zrak doline, polne nasadov, zorečega grozdja, zardevajočih breskev in sladkomedlečih oleandrovih grmov — čisto takih kot vedno. Globoko je dihal, srkal v pljuča duh po domu in se v notranjosti smehljal. Vroče je bilo. Že leta ni čutil, da bi se njegovi čuti tako popolnoma in jasno odzivali zemlji; zdaj je bilo užitek celo dihati. Čistina zraku se je za trenutek zaostrila tako, da je čutil, ko je stopal, veličastnost svojega obstoja, blaženost tega, da sestoji iz snovi, da ima obliko, da se lahko giblje, da ima razum, čutil je neko spoštovanje že samo do tega, da je živ na svetu.

Voda — je pomislil, ko je slišal mehko pršenje vodometa na trati. Okusiti domačo vodo, polno, hladno vodo te doline, občutiti to preprostost, žejo in imeti to pristno vodo, da jo ugasiš, to je izpolnitev, to je vedrina življenja. Zagledal je starega moža, ki je držal vodno cev nad sadikami krvomočnice in žeja ga je pognala k njemu.

— Dober večer — je rekel mirno — ali lahko pijem?

Stari mož se je počasi obrnil — njegova senca se je na široko zarisala proti hiši — in pogledal mlademu v obraz presenečen in zadovoljen.

— Seveda, — je rekel — tu imate!

In je usmeril curek mlademu možu v dlani.

— Tale voda v dolini San Jaquin je zelo dobra — je rekel stari — še najboljša, kaj? Tista voda gori v San Franciscu — kar bolan sem od nje — nobenega okusa nima. No, in spodaj v Los Angelesu ima voda okus po ricinovem olju; ne razumem, kako more toliko ljudi živeti tam leto za letom.

Medtem ko je stari govoril, je mladi prisluškoval vodi, ki je lila iz cevi na tla, izlivajoč se gosto in bistro in naglo se pogrezajoč v zemljo.

— Res je — je odgovoril staremu — res je, naša voda je najboljša na svetu.

Sklonil je glavo nad brizgajoči curek in začel piti. Sladki, razkošni okus vode ga je presenetil in ko je pil, je mislil: Moj bog, kako sijajno!

Čutil je, kako se hlanda voda razliva v njegovo bit, ga osvežuje in hladi. Brez sape je dvignil glavo in rekel staremu možu:

— Zelo smo srečni, mi ljudje v dolini.

Spet je nagnil glavo nad vodo in začel znova goltati pljuskajočo tekočino, tiho se smeje v neznani nasladi. Zdelo se je, kot bi ne mogel načrpati dovolj vode v svoj organizem dalj ko je pil, boljši se mu je zdel okus vode in bolj si je želel piti.

Stari mož se je čudil.

— Popili ste že nekako dve četrtinki — je dejal.

Še vedno požirajoč vodo, je slišal govoriti starega in spet je dvignil glavo in dejal:

— Mislim, da bo nekaj takega. Res ima sijajen okus.

Obrisal si je usta z robcem, še vedno držeč cev, še vedno željan piti. V tej vodi je bila vsa dolina, vsa jasnost, vsa pristnost, vsa dobrota, preprostost in resničnost.

— Človek božji — je rekel stari mož — vi ste bili resnično žejni! Sicer pa, koliko časa že niste pili?

— Dve leti — je odvrnil — dve leti je namreč tega, kar sem pil tole vodo. Bil sem malo po svetu, potoval sem okoli. Pravkar sem se vrnil. Tukaj sem se rodil — gori v Ulici G., v ruskem mestu; tam preko Južne pacifiške železnice, veste. Dve leti sem bil po svetu in sem se pravkar vrnil. In lahko vam recem, da je čudovito biti spet doma. Rad imam ta kraj. Poiskal si bom službo in se nastanil tukaj.

In vnovič je sklonil glavo nad vodo in napravil še nekaj požirkov. Nato je vrnil cev starcu.

— Vi ste bili resnično žejni — je dejal stari mož. — Nikoli še nisem videl, da bi kdo popil toliko vode naenkrat. Res vas je bilo lepo gledati, ko ste pili našo vodo.

Nadaljeval je pot po Alvinski ulici in si potihem prepeval, stari mož pa je strme gledal za njim.

Lepo je, biti spet doma, je mislil mladi, najlepša napaka, kar sem jih storil kdaj, je bila ta, da sem se vrnil na tak način. Vse kar je kdaj v življenju storil, so bile napake. In to je bila ena izmed dobrih napak. Iz San Francisca je bil prišel na jug, ne da bi sploh pomislil na to, da bi šel domov; nameraval je dolj do Merceda, kjer bi za nekaj časa ostal, nato pa bi se vrnil; toda čim je prestopil prag domače dežele, ga je obšlo. Bilo je zanj preveč.

Zabavno je bilo stati na glavni cesti v mestnih oblačilih in ustavljati avtomobile, da bi ga vzeli s seboj. Mestece za mestecem — in že je bil tu in je stopal ob sedmih zvečer po ulicah svojega rodnega mesta. To je bilo sijajno in zelo zabavno. Voda pa: odlična.

Ni bil več daleč od samega središča mesta in že je lahko videl eno ali dve višji zgradbi, Pacifiško plinarno in elektrarno, vso razsvetljeno z raznobarvnimi lučmi in neko še višjo stavbo, ki je še ni bil videl nikoli. To je pa nova, je pomislil, zgradili so jo medtem, ko me ni bilo tu. Zdi se, da kupčija cvete.

Šel je po Fultonski ulici doli v mesto. Odtod je bilo videti nenavadno lepo — še oddaljeno čedno in majhno, zelo resnično mirno mestece, kraj, kjer človek lahko živi, se naseli, se poroči, ima dom, otroke, službo in vse ostalo. To pa je bilo vse, kar si je želel. Zrak v tej dolini, voda, resničnost vsega tega, čistost življenja v dolini, preprostost ljudi.

V mestu je bilo vse po starem in isto; imena trgovin, ljudje, ki so hodili po ulicah in počasnost mimo vozečih se avtomobilov, fantje v avtomobilih, ki love dekleta; čisto tako kot zmeraj; nobena stvar se ni spremenila. Srečaval je obraze, ki jih je poznal še kot deček, ljudi, ki jih ni poznal po imenu, zdaj pa je zagledal Tonija Rocca, svojega starega tovariša, ki je stopal po ulici proti njemu, in opazil je, da ga je Toni spoznal. Obstal je in počakal, da se mu je Toni približal. Bilo je kot srečanje v sanjah, čudno, skoraj neverjetno. Sanjal je o njih obeh, kako sta od konca šole pa do čaja igrala hockey, kako sta se hodila kopat, kako sta šla na okrožni sejem, kako sta se splazila v kino; in zdaj je bil Toni spet tu, velik fant z leno, lagodno hojo in čisto italijanskim širokim nasmehom. To je bilo dobro in vesel je bil, da je napravil napako in se vrnil. Obstal je in počakal, da se mu je Toni približal. Smehljal se je in ni mogel spregovoriti. Fanta sta si podala roke, nato pa sta se začela ljubeznivo suvati, glasno se smeje in pridušujoč se.

— Pankrt stari — je rekel Toni — kje za vraga si pa tičal!

In sunil je glasno se smeje prijatelja v želodec.

— Toni, stara sablja — je rekel — draga stara pijandura, moj bog, kako dobro dene človeku, da te vidi! Mislil sem, da si mogoče medtem že umrl. Kaj za vraga si delal?

Spretno ga je sunil in zadel prijatelja v prsni koš ter klel po italijansko, uporabljajoč besede, ki ga jih je Toni naučil pred leti in Toni se je priduševal nazaj po rusko.

— Stopiti moram gor do doma — je končno dejal — moji ljudje ne vedo, da sem tu. Stopiti moram gor in jih videti. Umiram od želje, da bi videl našega Pavla.

Šel je po ulici dalje in se smehljal ob misli na Tonija. Dosti prijetnih uric bosta spet preživela skupaj. Mogoče bosta šla skupaj tudi plavat, kakor sta hodila kot otroka. Sijajno je biti spet doma.

Ko je šel mimo trgovin, je pomislil, da bi kupil darilce za mater. Darilce bi razveselilo staro gospo. Toda imel je malo denarja in vse spodobne stvari so bile drage.

Kupil ji bom kdaj pozneje, je razmišljal.

Obrnil se je proti zapadu, prešel železniške tire Južne pacifiške železnice, prišel do Ulice G. in se obrnil na jug. V nekaj trenutkih bo spet doma, pri vratih stare hišice, prav take, kot je vedno bila: mati in oče, vse tri sestre in bratec, vsi žive v tej hiši svoja preprosta življenja.

Zdaj je uzrl hišo približno en blok pred seboj in srce mu je začelo hitreje utripati. Nenadoma mu je postalo slabo in ustrašil se je nečesa, kar je bil pozabil o tem kraju, o tem življenju, ki ga je bil vedno črtil. Nekaj grdega in podlega. Vendar je stopal naprej, pomikajoč se vse počasneje in počasneje, bolj ko se je približeval hiši. Ograja se je bila podrla in nihče je ni popravil. Hiša se mu je nenadoma zazdela zelo grda in čudil se je, zakaj se oče vendar ni preselil v boljšo hišo v boljši soseščini. Ko je spet zagledal to hišo in občutil vso njeno staro resničnost, se mu je povrnilo vse sovraštvo do nje in spet je začutil hrepenenje, da bi bil daleč proč, nekje, kjer bi je ne mogel videti. Spet je začutil tisto globoko, neopredeljivo mržnjo, ki jo je čutil že kot deček, mržnjo do tega mesta, do njegove hinavščine, nizkotnosti do neumnosti prebivalcev, praznote njih možgan — in zazdelo se mu je, da se ne bo mogel nikoli vrniti v tak kraj. Voda, da, bila je dobra, bila je sijajna; toda so še druge stvari.

Počasi je šel do hiše in jo

(Nadaljevanje na 7. strani)

Gvidon Birolla «Ob Sori» 1951

OB UMETNIKOVI 70 LETNICI

TRŽAČAN GVIDON BIROLLA

slikar našega kmečko-folklornega življenja

Birolla si je prizadeval, da bi se z osamosvojitvijo pristne narodne umetnosti pričeli zavedati tudi južnoslovanski umetniki, da morajo nuditi svojim narodom vsebinsko samobitno in v živi ljudski tradiciji izvirnih oblik zasnovano umetnost

FRANC ŠIJANEC

Malokomu je znano, da je naš jubilant umetnik Gvidon Birolla, ki živi sedaj že dolgo v Ljubljani, po rodu iz Trsta, kjer se je rodil 12. junija 1881. Očetov rod pa izhaja iz Pazina v Istri, podobno kakor so tudi predniki slikarja Božidarja Jakca po očetu Istrani. Birolla je izgubil očeta že v otroški dobi in je zato doraščal v rojstnem kraju in na domu svoje matere, ki je bila Škofjeločanka (rojena Sinkova, po domače «pri Hodoverniku»). Starodavno gorenjsko mestece ob Poljanski Sori s svojo prelepo okolico je bilo ono okolje, ki je nenehno vzpodbujalo tudi Birollovo umetniško fantazijo in ki se v vsem umetnikovem delu kar najbolj vidno odraža. Skrivnostno šumenje temnih smrekovih gozdov, z živobarvnimi freskami poslikane cerkvice, ti od Suhe in Crngroba pa daleč preko Križne gore po strmih višinah škofjeloškega hribovja posejani dragulji častitljive, srednjeveške hiše kmetov in meščanov in nešteto spominov in legend iz prastarih rodov, ta ki in podobni mladostni vtisi iz prebogatega narodopisnega okolja navdajajo umetnikovo snovanje s svojstveno poezijo pristne ljudske idiličnosti in kmečkega žanra. V tem preprostem gorskem svetu in v šegavosti njegovih originalov, ki jih opisujeta v naših povestih Jurčič in Trdina, je odkril slikar Birolla toliko mikavnih lepot in v likovnih upodobitvah še neobdelanih snovi, da se jim predaja od prve do zadnje poteze svoje risarske in slikarske umetnosti.

Gvidon Birolla je danes poleg Maksima Gasperija edini pomembnejši predstavnik dunajske «Vesne», ki s svojimi sedmimi križi ni prenehal delovati. Štejemo ga med najvidnejše izmed vesnanov, ki jim je bil kot najvplivnejša in najizrazitejša osebnost umetniški mentor in društveni predsednik. Ko je študiral na umetniški akademiji na Dunaju še na početku našega veka (1902-1907), je ustanavljal skupaj s svojimi enakomislečimi tovariši umetniško društvo «Vesna», ki bi naj programatično poudarjalo živo in nujno potrebo po oblikovanju povsem narodne, z duhom ljudske tradicije prežete umetnosti, take, ki bi vsebovala svojstveno čustvovanje in prvine svojega domačijskega okolja obenem pa oblikovno ustrezala načelom sodobne moderne. Teoretsko so bili pred očmi tedanjega umetniškega roda i savanov i vesnanov v bistvu isti cilji in ideali; obema skupinama, ki nikakor ne izpričujeta ostrejših načelnih nasprotij vseh taborov, je bila skupna podlaga njunih teženj samonikla in na evropski kvalitetni višini se razvijajoča slovenska sodobna umetnost. Vsem je šlo za tem, da bi dobili Slovenci čimprej svojo lastno in veskozi napredno usmerjeno umetnost, ki bi jo mogli nesporno prepoznati kot tvorbo slovenske izrazne moči, kot delo slovenske umetnostne miselnosti.

Prav tedaj, ko se je po daljšem presledku provincialnega životarjenja ponovno zganila iz mrtvila vživljena zamisel o lastni domači upodabljajoči umetnosti, pa so prvi uresničeni uspehi pokazali že naslednje rezultate: V Monakovem šolani člani dunajskega društva «Sava» (razstava pri Miethkeju 1904) so se v praksi odločno oprijeli načel impresionističnega slikarstva in so predstavljali plodovitejše in močnejše umetniške tvorce, v Vesni zbrani krog številnejših slovenskih in tudi hrvatskih umetnikov pa je dejansko krenil na pota nekakšnega poetično omiljenega realizma, ki ga je prav kmalu zaneslo v struje romantično odete folklore in v bližino ilustracijske zgodovinske kompozicije slikarstva drugih slovanskih narodov. To pomeni, da je bilo težišče savanov predvsem v barvi in v osvajanju sodobnih slikarskih pridobitev, ki izvirajo iz impresionizma, na strani vesnanov pa v risbi in grafičnih učinkih.

Birolla in njegovi tovariši so si prizadevali, da bi prenehalo posnemanje tujih vzorov, zlasti v slabem barvotisku propagiranega kiča, tako da bi se z osamosvojitvijo pristne narodne umetnosti pričeli zavedati tudi južnoslovanski umetniki, da morajo nuditi svojim narodom vsebinsko samobitno in v živi ljudski tradiciji izvirnih oblik zasnovano umetnost. Obnovljeno slikarstvo pa naj ne pomeni samo zunanje prevzemanje stilno folklorne ornamentike, temveč naj take elemente izvirno preoblikuje, ali raje zgolj vsebinsko in čustveno podoživlja. Vesnani si zamišljajo v skladu s svojimi nazori o povezanosti med umetnostjo in njenim življenjskim družbenim okoljem široko zasnovano akcijo popularizacije in ljudsko prosvetne dejavnosti, ki naj tolmači in približuje ljudskim plastem potrebo po pristnih in kvalitetnih umetniških delih. Razstave, predavanja in publicistika naj nudijo pri tem vso zaželeno pomoč. V resnici pomeni delovanje dunajske Vesne dotlej še nepoznano praktično skrb za prodiranje umetnostnega razumevanja med narodi. Saj njemu je umetnost namenjena, zato ga je treba izobraževati in ga uvajati v področje, v katerem se zaradi svoje splošne zaostalosti in maloštevilnosti še ni mogel hitreje razvijati.

Birollova generacija se je lotila teh nalog z vso svojo zavednostjo in z idealizmom, ki je rodil vse lepše sadove. Poglejmo samo imena njegovih dunajskih tovarišev, ki so jih pripeljali enaki cilji pod okrilje prvega skupnega jugoslovanskega društva ustanovljenega 1903. Saša in Avgusta Šantel, Hinko Smrekar, Maksim Gaspari, Svetoslav Peruzzi, Vilko Sever, Franc Klemenčič, izmed Hrvatov pa Meštrović, Križman, Kerdić, in še drugi. Nekaj skromnih, a iskreno napisanih podatkov o življenju dunajskih študentov slikarstva in kiparstva, ki jih je združevala v veselem prijateljskem krogu «Vesna», je priobčil pokojni Saša Šantel v svojih Spominih na dunajsko šolanje (Umetnost VI, št. 4 - 6 str. 92 - 100) žal pa še vedno pogrešamo bolj izčrpne opise in študije o razvojnih početkih slovenske moderne umetnosti na začetku 20. stoletja.

Iz posebnega risarskega značaja umetnosti vesnanov pa izvira že po sebi dejstvo, da se je pričela razvijati ob istem času dotlej malo ali nič poznana panoga knjižne ilustracije. In prav tu se vključujejo sedaj tudi naši vesnani, ki so postali medtem dovršeni in umetniško čuteči risarji - ilustratorji pomembnejših del slovenske sodobne književnosti. Tako je prejel n. pr. Birolla že kmalu po svoji znani sliki «Godci» naročilo za ilustracije k «Pravljicam» Milčinskega (1910). Toda komaj je delo izšlo, se je življenjska pot Birolle obrnila v čisto drugo smer: po bratovi smrti je moral prevzeti podjetje, ki je obratovalo v apnenici v Zagorju ob Savi, in je to potjetje vodil do okupacije. Mlada, komaj započeta umetniška kariera je padla iz rok nadobudnega slikarja prav v najbolj usodnem času, ob prvih doseženih uspehih.

Nenavaden pojav je, s kolikšno ljubeznijo se je prebudil po tolikih letih navsezadnje le zmagujoči umetnik v slikarju Birolli. Ne bi verjeli, in vendar je vzrasel pred slovenskim občinstvom v poslednjih desetih letih mojster, ki je tako malo tuj, kakor da bi nadaljeval svoje stare podobe in nedokončane zasnutke iz rane mladosti, ki je spet tako zelo svež in mladostno prožen, kakor da bi prekinil svoje delo morda samo za nekaj dni in mesecev, nikoli pa ni videti, da za celih 30 let.

Birollovo delo v zadnjem desetletju nam nudi zrelo v harmonično zaključeno podobo umetnika, čigar korenine leže globoko v slikovitem bogastvu našega kmečko-folklornega življa, obenem pa v svoji lastni umetniški fantaziji, ki je tankočutno prisluhnila pravljično in lirično ekspresivnem jedru naše narodne pesmi in ljudske pripovedke ter tako doumela poglavitno izrazno vsebino izrazne značilnosti, ali tipičnost našega človeka v njegovi najbolj bitni pojavi. Tu ga odkriva umetnik v vsej njegovi majhnosti in nebogljenosti, tu srečuje slikar svoje godce in podobarje, svoje stare brodarje in kočarje, ki kmečke očake, originale, ki jih ne riše ali slika s suhoparnim portretnim verizmom naturalista, marveč v skromnih, bolj grafično dojetih žanrskih kompozicijah, a z izredno ekspresivno umetniško pisavo, z ostro in v plasteh markantno risanimi konturami, spominjajoč nas na stare lesoreze, bakroreze in starinske izdelke kmečkega slikarstva. Birollov primitivizem je naklonjen ljudski fantastiki, a je vendar očarujoče priroden in neprisiljen, domač in intimno skromen, pri tem pa globoko poetičen, kakor izgrebena modelacija ljubkih škofjeloških kruhkov ali barvitost slikarije na steklo ali naivna dekorativnost okrasa na skrinjah in panjskih končnicah. Med najbolj značilnimi oljnimi deli, ki so glede barvne lestvice splošno v dokaj rahlih tonih ubrana, bi navedel nekaj motivično in oblikovno zelo pristnih primerov mojstrovskega kova: «Jutro» (1939 Narodna Galerija), «Zima v Puštolu», «Sorško polje», «Stara Fužina», «Vešterski mlin», «Predmestje v Škofji Loki», «Zimska pokrajina», «Jesen v Škofji Loki», «Lastovke», vse podobe iz njegove ožje domačije, ki pa nimajo zaradi svoje poetično opisne note nič skupnega z običajnim pejsažem plenerističnih obnove nature, podobe, ki jih dopolnjujejo kompozicije s figuralnimi ali bolje rečeno pripovednimi snovmi, podobe iz poetizirane in romantično navduhnjene resničnosti starih pripovedk in pesmi, kakor n. pr. «Oglarji», «Harfist», «Brodarji na Savi», «Splavarji» in vrste drugih. V sorodnem poljudnem razpoloženju je Birolla obravnaval tudi knjižne ilustracije, n. pr. Gregorčičevo «Oljko», Borovo pančevo «Jezerko», povest «Uganke», Širokovo «Trije bratje in trije razbojniki». (Obe poslednji deli so v tisku in izdaji Mladinske knjižnice).

Birollova umetnost ne bo ostala samo prigodnica, ki jo ponujaš z anekdotskim humorjem ali «fletnostjo» folklornih opisovanj, njegova vloga v času nastajanja samonikle slovenske umetnosti je dobila tudi glede na stilno razvojno oceno pomen osrednje in pomembne umetniške osebnosti, ki se uvršča med pravne tvorce slovenske moderne, čeprav v drugem smislu kot pri impresionistih. Birollov delni vpliv na Smrekarja in Gasparija dokazuje te odnose docela vidno in nesporno. Prav bi bilo, da bi mogli ob priliki tudi premalo poznano in pogosto premalo upoštevano delo naših vesnanov primerno obrazložiti in ga osvetliti v luči splošnih razvojnih teženj našega naroda na prelomu dveh zgodovinskih obdobij.

FRAN GERBIC

GERBIC JE BIL POLEG FOERSTERJA OSREDNJA OSEBNOST SLOVENSKE GLASBENE KULTURE KONEC PRETEKLEGA STOLETJA

začetnik slovenske glasbene vzgoje

Zgodovinsko leto 1848 je bilo pomemben mejnik tudi v razvoju slovenskega glasbenega življenja. Od tedaj je vse kulturno življenje in tako tudi glasba služilo predvsem narodnemu preporodu. Glasbeni sporedi takratnih prireditev so obsegali zborovske skladbe, samospeve in instrumentalne točke. Prav tako se je glasba uveljavljala v plesnem delu prireditev.

Čitalniška doba nam je dala znane skladatelje: Davorina Jenka, Miroslava Vilharja, Benjamina Ipavca, Jurija Fleišmana in druge.

V Ljubljani je tedaj bila Filharmonična družba, ki je imela visoko kulturno glasbeno tradicijo, vendar so Nemci, ki so društvo vodili, Slovence zapostavljali. Zato so se ti hoteli osamosvojiti in l. 1867 ustanovili Dramatično društvo, ki je poleg dramskih predstav prirejalo tudi igre s petjem, operete in odlomke oper. Po prihodu Frana Gerbica pa so od leta 1889 izvajali tudi opere, tako da moramo imeti to letnico za ustanovno leto slovenske opere. Slovenska gledališka umetnost pa se je uspešno razvijala od leta 1892 dalje, ko so Slovenci dobili v novem deželnem gledališču — sedanji operi — svoj oder. Sam Gerbic je zložil dve operi «Kres» in «Nabor».

V tem času se je pokazala tudi velika kulturna potreba po glasbeni šoli in leta 1882 je bila ustanovljena Glasbena Matica ki se je razvijala v pomembno glasbeno ustanovo, ko je njeno vodstvo prevzel FRAN GERBIC.

F. Gerbic se je rodil 5. oktobra leta 1840. v Cerknici na Notranjskem. Z enajstim letom je prišel v Ljubljano, kjer je študiral učiteljišče. Leta 1857. je postal učitelj v Trnovem pri Ilirski Bistrici, kjer je zložil tudi svoj prvi glasbeni poizkus «Glasi slovenski» (moški zbor in samospevi) ter tri božične. Hrepenenje po višji glasbeni izobrazbi ga je privedlo na konservatorij v Prago, kjer je študiral predvsem solopetje in kompozicijo. V tej dobi je izdajal revijo «Liro Sionsko», ki je prinesla v 2. številki 71 njegovih cerkvenih napevov.

Nato je nastopal pol leta kot tenorist pri Narodnem gledališču v Pragi, 9 let pa v operi v Zagrebu, kjer je tudi pomagal ustanoviti Hrvaško narodno gledališče; bil je še eno sezono kot operni pevec v Ulmu na Wuertenberškem in eno sezono v Lvovu, nakar je deloval kot učitelj petja na lvovskem konservatoriju, dokler se ni odzval leta 1886 vabilu «Glasbene Matice» «Čitalnice» in Dramatičnega društva» v Ljubljani, kjer je deloval do svoje smrti l. 1917.

Človek s tako široko glasbeno izobrazbo je nedvomno pomenil mnogo za razvoj slovenskega glasbenega življenja pri Slovencih. Imel pa je naporno delo, ker je bilo pri nas spričo tedanjih gospodarskih in kulturnih razmer malo možnosti za nove podvige. Največ svojih sil je posvetil Glasbeni Matici, pri kateri je deloval nad 30 let; poučeval je solo petje in zborovsko petje, teorijo, harmonijo in klavir. S svojo pedagoško sposobnostjo je postavil trdne temelje slovenski glasbeni vzgoji. Udejstvoval se je tudi izven Matice kot pevovodja, organist ter izdajal revijo «Glasbeno zoro», prvi časopis za svetno glasbo.

Fran Gerbic je bil izredno plodovit ustvarjalen umetnik, ki se je s svojimi deli proslavil tudi izven svoje ožje domovine. Poleg številnih cerkvenih skladb je ustvaril tudi več svetnih, med katerimi so znameniti razni samospevi s klavirjem kakor «Milotinke» zbirka 150 narodnih pesmi za glas in klavir; «Slovanska jeka» (moški in ženski zbori); 20 moških zborov v slovenskem narodnem značaju; poleg že omenjenih oper je napisal tudi «Himno» za mešani zbor, solo in orkester; «Slovo» kantato za solo, mešani zbor in orkester; «Lovsko simfonijo za orkester in zbor» itd. Nešteto Gerbicevih skladb je izšlo po raznih zbirkah in revijah. Poleg drugih člankov v časopisih je spisal tudi «Metodiko pevskega pouka».

Vsa ta dela dokazujejo, da je Gerbic obvladal vsa glasbena tehnična sredstva, da je znal svojim skladbam vnesti mnogo individualnosti in živahnosti, da je segel tudi po narodni motiviki, da je vedno kazal smisel za glasbeni napredek.

S svojim obsežnim in globokim glasbenim udejstvovanjem si je zaslužil častno mesto v zgodovini slovenske glasbene kulture.

LOŠKI NAPIS

PO STAROSTI TRETJI DO SEDAJ ZNANI NA PRIMORSKEM

Primorski ljudski napisi 60

120. napis

Naša slutnja, da je zunaj kraških mejá še dosti neizkoriščenega epigrafskega gradiva, ni bila brez podlage. Po nepričakovanem odkritju napisa na mlinu pri Sažidu, smo usmerili vso pažnjo proti gornji Soški dolini. Čudno, skoraj neverjetno se nam je namreč zdelo, da bi mogel biti tak pojav čisto osamljen. In res se je prav kmalu izkazalo, da ni. Že prva poskusna «tipanja» po Tolminskem so prinesla kar zadovoljive uspehe. Tako je na pr. Milan Fili iz Tolmina našel na Ljubinju star napis, ki ga bo o prvi priložnosti posnel, kakor obljublja. Albert Rejec je videl (in nas s tem takoj opozoril!) lepo napisno ploščo iz leta 1800 v pročelju neke hiše v zaselku Strmòjca med Kanoljo in Vojskim. V Jezercih pri Drežnici je urednik tukajšnje rubrike posnel odlomek napisa na odtočnem kanalu iz l. 1822, ni pa mogel razrešiti okornega pisanja iz l. 1814 na Uršičevem ovčjaku. Najlepše presenečenje pa nas je čakalo na Logu pri Sv. Luciji: dobro ohranjeni napis časovno poseka sužiškega za celih 15 let in v skupni razpredelnici dozdaj znanih primorskih napisov stopa na tretje mesto — za Vrabčami in Škrbino na Krasu.

Ludvik Zorzut, referent za muzejska vprašanja pri goriškem okraju, nam je pravzaprav že zdavnaj povedal zanj, vendar nismo imeli ne posnetka ne prepisa, da bi bili mogli z njim na dan. Končno sem 29. 9. t. l. sam obiskal Log. V Tomažinčevem hlevu levo od vrat je bil vzidan kamen — na Krasu bi mu rekli «zagozda» ali «ključ» — nekih hišnih vrat. Vzidan je bil postrani in v temnem kotu. Ker to itak ni bilo njegovo prvotno mesto, sem v sporazumu z gospodarjem Ivanom Kobalom previdno izkopal kamen iz zida. To je bilo dobro, saj bi bil drugače ostal še naprej zakrit pomemben del popisane površine. Zdaj je kamen na Logu, hšt. 18, pri Tomažinčevih, kjer čaka, da ga o priložnosti vzidajo na primernejše mesto in tako, da bo pisanje vidno v celoti.

Popisano lice ima obliko prevrnjenega trapeza, čigar kraka merita po 24 cm, vzporednici pa 27 in 15,5 cm. Globina kamna znaša 25 cm, vendar dno ni popisano do konca, ampak le malo čez polovico, približno do 15 cm. V risanem posnetku smo prazni del izpustili, medtem ko je na fotografiji lepo viden. Priloženi fotografski posnetek naj poda tudi perspektivno podobo kamna.

Prestavimo napis, ki je ponekod malo obtolčen, v današnji črkopis:

«Tomaž Pregl je faverkau ta hiša u tem letu 1630 — Tomaž Pregl je panauleu ta hiša u tem letu 1772.»

Nejasni sta samo dve besedi: **faverkau** in **panauleu**. Prva pomeni **zidal** in je izposojenka iz it. «fabbricare»; prehod b-v je na Tolminskem navaden); domače «zidanje» se je mojstru iz l. 1772 zdelo najbrž prevsakdanje, zato se je hotel postaviti s «faverkanjem», podobno kakor se tudi danes premnogi — —vede ali nevede — spakujejo in «gradijo», namesto da bi naprej pridno «zidali». Panauleu je **ponavljal**, obnavljal, prezidaval; zaradi tolminskega akanja (**pa—** nam. **po—**) imamo tudi navidez nepravilen tožilnik: «ta hiša» — to hišo.

Ustno izročilo pravi, da je stal gornji kamen pri Kobalovi hiši dokler ni bila porušena med prvo svetovno vojsko. Rajnica Terezija, ki je šla iz Kobalove hiše za nevesto k Baudaževim, si je od brata izgovorila podrtijo. Ko pa so Baudaževi ok. l. 1920 zidali hlev, jim je seveda prav prišlo Kobalovo kamenje in tudi naš kamen, ki ga na srečo niso uničili. Badaudažev hlev je kasneje prešel v Tomažinčevo last na dražbi.

Kobalova hiša je bila menda najstarejša na Logu. Zidali so jo nekako ob istem času kot cerkev sv. Lucije. Tedanji Kobalov gospodar Blaž je daroval novi cerkvi par volov, ki so kar sami vozili. Delavci so voz naložili, voli so pa peljali k cerkvi material za zidavo, ne da bi jih kdo poganjal. Stari ljudje pomnijo, da so bili ti voli naslikani za glavnim oltarjem... No, to je z našim napisom že manj v zvezi. Ustno izročilo sem pritegnil zato, ker se v danem primeru ujema z zanesljivejšimi epigrafskimi podatki.

Kdo je bil Tomaž Pregelj, trenutno ni moči odgovoriti. Na Logu samem Pregljev ni in jih nikoli ni bilo, pač pa so v dveh bližnjih zaselkih — pri Koroščih in na Robu potem pa v raznih vaseh bližnje in daljne okolice: Sv. Lucija, Modrej, Lom itn. Tomaž Pregelj iz leta 1772 je bil poklicni mojster, o čemer pričajo lepe in pravilne črke današnjega napisa. Prav tako poklicni mojster je moral biti Tomaž Pregelj iz l. 1630: bogatin kot Blaž Kobal, ki je volil cerkvi senožet za 150 kvintalov sena (današnjo «Cerkovnico»), se gotovo ni zadovoljeval s komerkoli, ampak je najel za delo na lastnem domu pač le najboljšega mojstra na Tolminskem. Taki so bili Preglji. Brez dvoma gre za družino, kjer je zidarska in kamnoseška obrt šla iz roda v rod, če se je pa vnuk v drugi polovici 18. stoletja ponosno skliceval na delo svojega prednika — istega imena — iz prve polovice 17. stoletja!

Upajmo, da bo uspelo izslediti pravi naslov mojstrov Pregljev v starih matičnih knjigah pri Sv. Luciji, v Kanalskem Lomu ali v kaki drugi sosednji župniji. Posebej pa pričakujemo, da nam ljubitelji domače tolminske zgodovine odkrijejo kaj več sledov o mojstrih Pregljih. Ali je mar izključeno, da bi bil tolminski mojster peresa — Ivan Pregelj z Mosta — potomec mojstrov grezila in dleta, ki so bili dobro pismeni že takrat, ko je oče Marka Pohlin svojim ljubim Kranjcem ponujal Abecediko in Gramatiko?

(Se nadaljuje)

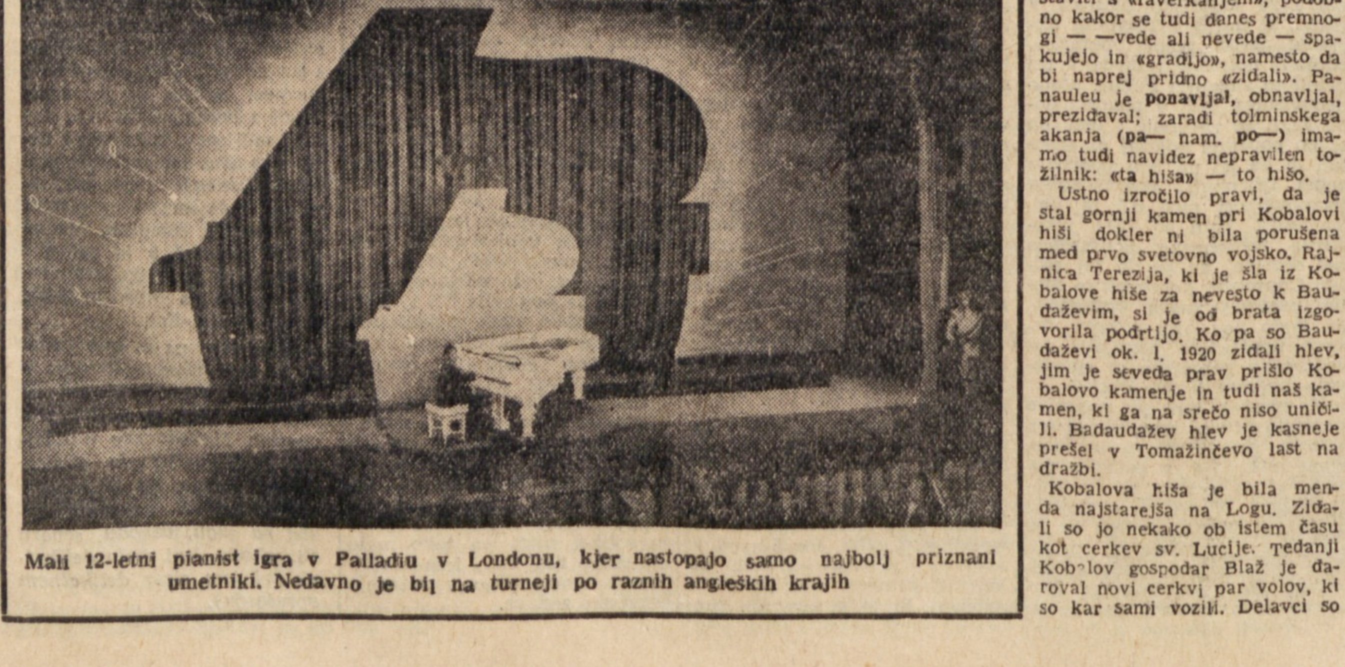

Mali 12-letni pianist igra v Palladiu v Londonu, kjer nastopajo samo najbolj priznani umetniki. Nedavno je bil na turneji po raznih angleških krajih

NOVE KNJIGE

Ko smo letos spomladi zvedeli, da bo Slovenska Matica obnovila svoje delo in svojo dejavnost usmerila predvsem v izdajanje knjig, smo se takoj spomnili na Izidorja Cankarja «Zgodovino likovne umetnosti», ki jo je Slovenska Matica začela izdajati kmalu po prvi svetovni vojni, a je ostala žal nedokončana. Že poleti pa je Slovenska Matica napovedala nadaljevanje izhajanja tega velikega in prepotrebnega dela. No, in pravkar smo dobili na naš knjižni trg drugi snopič tretjega dela te široko zasnovane knjige, ki pod imenom IZIDORJA CANKARJA nosi sledeči naslov: ZGODOVINA LIKOVNE UMETNOSTI V ZAHODNI EVROPI. To pomembno delo je začelo izhajati leta 1926, zasnovano pa je bilo v petih knjigah. Do leta 1936 sta izšli prvi dve knjigi, ki sta obravnavali starokrščansko dobo in zgodnji srednji vek ter Romansko dobo in gotiko. Kasneje je izšel še prvi snopič tretjega dela, ki obsega dobo od leta 1400 do 1564, in ki obravnava razvoj stila v italijanski renesansi. Nato je delo zaspalo in polnih petnast let je bilo potrebnih, da smo sedaj dobili nadaljevanje tretjega dela. Pravkar izišli snopič, ki ima docela enak tisk, papir in opremo kot prejšnji, obsega poglavja, ki obravnavajo razvoj stila v severnih evropskih deželah, kjer je v 15. stoletju nastala nova slikarska umetnost, ki se je razvijala neodvisno od antične umetnosti. Obsežna snov je razdeljena na tri dele: slikarstvo, skulptura in arhitektura. Slikarstvo obravnava pisatelj ločeno po deželah in sicer slikarstvo Nizozemske, Nemčije, Francije in Anglije. Besedilo knjige krase številne reprodukcije umetnin in slike, med katerimi je mnogo celostranskih. Ime avtorja, ki je naš najboljši umetnostni zgodovinar, je porok za visoko kvaliteto dela. Slovenski Matici pa moramo biti samo hvaležni, da se je odločila za nadaljnje izdajanje tega velepomembnega umetnostno-zgodovinskega dela.

★

Na koncu današnjega pregleda bi naše čitatelje radi opozorili še na revijo FILM, ki jo izdaja propagandni oddelek za razdeljevanje filmov v Ljubljani. Avgustova številka te zanimive revije vsebuje sestavek o pregledu razvoja kinematografije pri Slovencih, članek, ki opisuje, kako so po šolah izbirali otroke za sodelovanje na našem novem filmu Kekec, nadalje članek, ki podaja opis dveh novih slovenskih dokumentarnih filmov Slike iz loškega pogorja in Naš lipicanski konj. Številko dopolnjujejo zanimivosti o novih filmih.

S. B.

BRAZDE NAŠIH KMETOVALCEV

KAKO POPRAVLJAMO NAPAKE PRI VINU?

Dobro vino predstavlja neko ravnovesje in harmonijo njegovih glavnih sestavin, ki vplivajo blagodejno na naše čute ko ga uživamo: imeti mora prijeten vonj, barvo, okus pa mora vzbujati prijetne občutke, ko ga pijemo in še potem ne sme škodovati človeški pravi, marveč jo mora po možnosti še pospeševati.

Večkrat pa se pripeti tudi umnemu vinogradniku in kletarju, da pridela vino, ki ne odgovarja navedenim zahtevam. Vino dobi kakšno napako in postane tudi lahko slabo, zlasti kadar je narejeno iz nezdravega ali nezrelega grozdja. Posebno letos, ko so marsikje morali opraviti trgatev v slabem vremenu, bo marsikateri naš vinogradnik pridelal vino z različnimi, več ali manj občutnimi napakami.

Napake v vinu je mogoče in po večini tudi dovoljeno popraviti v okviru določenih zakonov. Vsekakor pa mora popravljeno vino ohraniti svoje izvirne in naravne lastnosti. V glavnem popravljamo vina na dva načina: 1. Z mešanjem ali rezanjem dveh in tudi več vin, in 2. uporabo sredstev ali snovi, s katerimi popravimo pomanjkljivo ali pa odvisno snov v vinu.

Glede rezanja vin naj zadostujejo nekatera temeljna pravila, in sicer:

1. Mešati smemo le mlada vina, ker se laže med seboj spojijo; mešamo najrajši že ob prvem pretakanju.
2. Ne smemo mešati mladega vina s starim.
3. Ne mešajmo nikoli zdravega vina z bolnim, ker se vinska bolezen lahko razširi na zdravo vino.
4. Preden mešamo ali režemo vina, moramo napraviti več poskusov v ustreznih, popolnoma prozornih kozarcih z različnimi količinami vin, zato da dosežemo kombinacijo, ki najbolj odgovarja naši želji (uporabljamo kozarec z začrtanimi mericami).

Neposredno popravljamo napake v vinu z raznimi sredstvi in snovmi le v kolikor to zakonski predpisi dopuščajo. V tem oziru imamo opravke predvsem s sledečimi napakami, za katere navajamo tudi najprimernejši način popravljanja.

1. POMANJKANJE ALKOHOLA V VINU

Po zakonskih predpisih, ki veljajo v Italiji in tudi še v coni A Tržaškega ozemlja, mora imeti belo vino pri prodaji na drobno najmanj 9 in črno najmanj 10 stopinj alkohola. Ako jih ima manj mu jih moramo povišati do zahtevane višine, da bo za prodajo. V ta namen dodamo mlademu vinu odgovarjajočo količino zgoščenega mošta in poskrbeti moramo, da bo ta mošt v vinu čimprej pokipel. Količino mošta, ki ga je treba dodati šibkemu vinu, izračunamo na podlagi primanjkujočih stopinj sladkorja v zgoščenem moštu, ki nam jih pokaže tudi moštna mera Babo. Pri tem je upoštevati praktično dejstvo, da daje vsaka stopinja sladkorja v moštu 0.6 stopinj alkohola.

Sicer režemo šibko vino lahko tudi z vinom, ki je zelo bogato za alkoholom v odgovarjajočih količinah. Pri takem rezanju pa je težko dobiti vina, ki bi imela, četudi ne enak, pa vsaj okus, ki bi se ujemal. Dodajanje čistega alkohola vinu pa zakon ne dovoljuje.

Stopinje alkohola v vinu lahko povišamo tudi z zgoščevanjem vina, ako ga s pomočjo mraza deloma zledenimo in led, ki je le iz vode, odstranimo. Ta postopek pa je zamotan in kompliciran.

2. PREKOMERNA KISLINA

To moramo znižati z ustreznimi snovmi za razkisanje vin, kot so: apneni karbonat, kalijev bikarbonat in nevtralni kalijev kamen (tartrato neutro di potassio). Teh snovi rabimo od 60 do 150 g na hl, kar je odvisno od snovi, ki jo uporabljamo tudi glede na kakovost kisline, ki je odvišna.

Preden pa se odločimo za popravilo te napake, je bolje, da počakamo, dokler se nam vino pozimi popolnoma očisti in zgubi mnogo odvišne kisline. Vsekakor bomo napravili preden primešamo te snovi vinu, več poskusov z raznimi količinami ali dozami snovi za razkisavanje.

3. POMANJKANJE KISLINE

Ta vinska napaka prihaja le bolj poredkoma pri nas v poštev. Naravno, da si tudi tukaj lahko pomagamo, če tako vino režemo z vinom, ki ima odvišne količine. Drugače dovoljuje italijanski zakon le uporabljanje vinske in citronove kisline. Te je dovoljeno rabiti največ 100 g na 100 l vina. Citronova kislina je močnejša od vinske. Ene in druge rabimo v ustrezni količini (od 20 do 100 g na 100 l —), ki jo določimo s poskusom v majhni meri — v steklenicah.

4. PREMOČNA BARVA VINA

Pojavlja se ta napaka bolj pogostoma pri belem vinu. Najlaže jo popravimo, ako tako vino razbarvamo z ogljem za razbarvanje (decolorante). Potrebujemo ga od 50 do 300 g in tudi več na vsak hl vina. Ustrezno količino snovi določimo tudi pri tej napaki s poskusom.

5. POMANJKANJE BARVE

Ta napaka se javlja predvsem pri črnem vinu, kajti bela vina so dandanes cenjena, tudi če imajo prav malo barve, le da so bleščeča in briljantna. Slabo barvano črno vino popravimo lahko, če ga režemo z močno barvanim, ki pa mora imeti v glavnem ostale lastnosti enake ali vsaj podobne. Sicer pa mu lahko pridamo barvila «enocianina», ki je edino po zakonu dovoljeno za barvanje črnega vina. Tega barvila rabimo v količini 1 do 2 litrov vina po potrebi, kar ugotovimo s poskusom.

6. ODVEČ TANINA ALI ČRESLOVINE

To napako poznamo pri trpkem okusu vina, ki tudi nekako veže jezik ob pitju. Popravimo jo s čiščenjem vina z želatino ali beljakovino, ki ju pripravljajo v ta namen. Te snovi primešamo v količini od 6 do 15 g, na vsakih 100 l prekega vina. Snov nam bo temeljito očistila vino in istočasno bo vzela s seboj tanin, kar ga je odveč.

Vinogradniku oziroma kletarju, ki bi mu ta navodila ne bila dovolj jasna, ali pa se ne bi upal sam popravljati morebitne napake pri svojem vinu, svetujemo, da se obrne za podrobnejše nasvete na strokovnjaka.

A. C.

V Puyallupu v državi Washington je pridelal ta farmar dve buči, ki tehtata 135 funtov. Takih buč je bilo na razstavi v Payalludu več kot 400

KMETOVALEC V OKTOBRU

POLJEDELSTVO

V oktobru začnemo in tudi končamo s setvijo pšenice, ki jo sejemo v dobro pripravljeno zemljo. Imejmo pred očmi pregovor, ki pravi: «Kakršna setev, takšna žetev!» Glejmo, da uporabljamo zdravo in dobro razvito seme, ker le tako nam je porok, da bo lahko in dobro prezimilo. Pšenico moramo pred setvijo razkužiti, to se pravi, uničiti moramo na semenu vse kali glivičnih bolezni, kar dosežemo z raznimi razkužili. Danes se najraje poslužujemo razkužil v prahu. Na 100 kg semena uporabljamo 200 do 250 gramov razkužila «Caffaro». Če nimamo drugega sredstva na razpolago, razkužimo semensko pšenico tudi tako, da namakamo seme v 2 do 3odstotni raztopini modre galice.

Pobrali bomo tudi koruzo. Odberimo že sedaj na njivi storže za seme. Odberimo najlepše ter hranimo jih na takem prostoru, da ne morejo miši do njih. Ne puščajmo na njivi koruznice, kajti tako nam nastaja dvojna škoda: na njivi nam segnije krma, s katero moramo računati pri pomanjkanju druge krme. Poleg tega pa v koruznici zaležejo razni škodljivci, ki jih pozneje prenašamo na naše senike in skednje, ali pa ostanejo na njivi in čakajo prihodnjega leta. Zažgimo kar na njivi vsa okužena stebla.

Proti koncu meseca spravljamo z njiv ajdo, repo, korenje, kolerabo in zelje. Pri spravljanju pridelkov ne pozabimo na semensko odbiranje! Za pridobivanje pesnega, repnega, korenjevega in kolerabnega semena odberimo že na njivi najboljše, srečnje debele in pravilno vzrasle rastline ali korenine in jim obrežimo listje tako, da ne ranimo srca. Vse za pridelovanje semena odbrane rastline shranimo čez zimo na suhem prostoru v kleti, kjer jih potaknemo v pesek. Tudi za pridelovanje zeljnega semena odberimo pravilno razvite rastline s srednje debelimi glavami. Vse odbrane zeljne rastline izrujemo s koreninami vred, jih shranimo v kleti na suhem. Da ne začnejo gniti Da se zeljnim rastlinam ne posušijo korenine, je najbolje, da jih posadimo v zemljo, ki si jo nanesemo v klet.

Njive, ki jih ne mislimo posejati z ozimino, moramo čimprej preorati. Nikdar ne bomo dovolj priporočali globokega jesenskega oranja. Zemlja naj ostane v grudah, kakor jo je načrobil plug. Globoko jesensko oranje uničuje plevel, rahlja zemljo tako, da vpije mnogo deževnice, ki drugače na zbiti neizorani zemlji odteka. Če nimamo drugega gnojila, zalijmo ga vsaj z gnojnico, kateri dodamo na 100 litrov 2 do 3 kg superfosfata in 2 do 3 kg 40odstotne kalijeve soli.

VRTNARSTVO

Pripravimo lehe za zimsko solato tako, da bodo visele proti jugu. Proti koncu meseca posadimo v pripravljene lehe zimske sadike. Najbolje je, da presadimo tudi zgodnji kapus že ta mesec na stalno mesto.

Preorjimo ali prekopljimo v ta namen zemljo. V poravnani zemlji napravimo za posamezne vrste okrog 10 cm globoke razore, ki so približno 75 centimetrov narazen. Vanje zasadimo kapusove sadike v razdalji 25 do 30 cm. V razorih prezimi kapus bolje nego v grebenih. V take gredice posejemo nakladno solato za zimsko uporabo. Čim bolj raste in se razvija, tem bolj jo redči.

V obalnih krajih je še vedno priporočljivo okopavati zelenjavo in ji gnojiti z razredčeno gnojnico.

TRAVNIŠTVO

Za naše travnike je treba skrbeti takoj, ko pokosimo otavo. Ni samo suša kriva, da nam primanjkuje krme, marveč dostikrat tudi naša nemarnost. Ko pasemo živino na travnikih, ne držimo križem rok, ampak uničujmo trnje in odstranjujmo kamenje, z železnimi grabljami pa uničujmo mah in poravnavajmo krtine. Naši travniki so močno izčrpani. Najbolje jih zato gnojimo s kompostom in z dobro razkrojenim hlevskim gnojem. Namesto s hlevskim gnojem, ki ga lahko bolje izkoriščamo za njivsko gnojenje, je priporočljivo gnojiti travnike bolj z gnojnico. V tej je predvsem dušika; manj pa je v njej kalija in skoraj nič fosforne kisline. Ko bomo imeli pa še na razpolago umetnih gnojil in ker je gnojenje z gnojnico enostransko in pomanjkljivo, bomo dopolnili to gnojenje tudi z umetnimi gnojili: s superfosfatom in kalijevo soljo.

ZIVINOREJA

Ko začne počasi zmrzovati in se pojavi slana, nehajmo goniti živino na pašo, da se izognemo napenjanju in pri breji živini zvrženje. Kakor paša, tako pojemljajo tudi zelena krmila in že je treba misliti na prehod k suhemu krmljenju. Pri prehodu postopajmo z vso previdnostjo, da se obvarujemo marsikatere nevšečnosti v hlevu.

SADJARSTVO

Sadnega drevja ne smemo zanemarjati. Že v drugi polovici oktobra lahko pričnemo s presajanjem. Ovijmo sadno drevje z lepilnimi pasovi. Z dreves odstranimo vse nepotrebne veje in ako je še mogoče, jih poškropimo z močno raztopino modre galice. Ne smemo tudi pozabiti, da drevo potrebuje hrane.

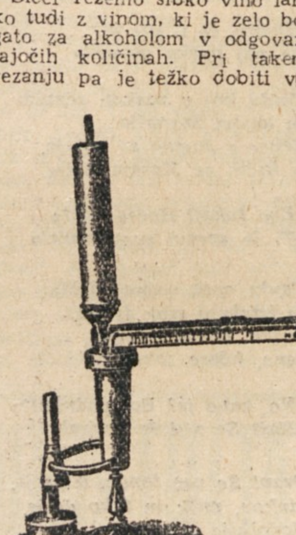

Moštna mera «Babo»

BOJ KORUZNEMU ČRVU
uničevalcu našega pridelka

Letos je bilo za koruzo dovolj dežja. Pravočasno so jo posejali in okopali, lepo je rasla in se razvijala. Septembra smo si želeli čim več sonca, da bi koruza čim bolje dozorevala, in res je bila vsa prva polovica septembra sončna in topla. Pričakovali smo, da bo žetev rekordna. Toda zmotili smo se. Vsi ti vremenski pogoji so sicer odgovarjali koruzi, ampak tudi njenemu največjemu sovražniku, koruznemu črvu (Pyrausta nubilialis). Temu škodljivcu je uspelo, da se nemoteno razvije v velikih množinah, in da z veliko silo napade koruzna stebla. Zato je bila žetev koruze v Ankaranu mnogo manjša od pričakovane. Škoda, ki jo je povzročil v našem okrožju, še ni ugotovljena, toda v kmečki delovni zadrugi v Ankaranu je črv uničil 3 hektarje koruzišča, v kmetijski šoli v Škocijanu dve njivi koruze in tudi pri mnogih privatnih gospodarjih je koruza, ki bi jo bili tako potrebovali za prehrano živine, popolnoma uničena.

Koruzni črv pa ne škoduje samo koruzi, ampak prav tako konoplji, grahu, tobačnim nasadom, hmelju in raznim okrasnim cvetlicam, kakor krizantemam itd.

Opazili smo že pri prvi rasti koruze, meseca junija. Listi na gornjem delu stebla so bili preluknjani in metlica na nekaterih bilkah je bila skrivljena. Nekaj takih bilk smo odprli in sledili luknji do glavnega stebla. Luknja je vodila skozi srž stebla, kjer smo prišli do bube (larve). Prvi je sledila druga, nato tretja. V nekaterih bilkah smo našli tudi po 8 do 10 komadov. Vse so bile dolge po dva centimetra, to je štadij, ko se bube spreminjajo v ninfo. Dvajset dni zatem so iz ninf zleteli metulji druge generacije v tem letu. Metulji so odložili jajca na koruzo, iz katerih so se čez nekaj dni zopet izlegle larve. Te so začele takoj žreti zelene dele bilk v smeri proti sredini stebla in tu se bodo na račun koruze hranile in rasle. Ko dorastejo prenehajo z žrenjem. Jeseni, ko je koruza pobrana, se potegnejo v sredino stebla, kjer ostanejo čez vso zimo, da začno aprila-maja zopet svoj razvojni ciklus.

Ne vemo, kakšna bo letos zima, a vemo, da leži veliko število teh črvov v steblih koruzišč in čakajo pomladi, da se vržejo na naša polja in v še večji meri kakor letos uničijo koruzo.

Da ni govora o kakem navadnem škodljivcu, navajam primer iz leta 1927., ko je uničil samo v oblasti Benetk (po Malenottiju) koruzo v vrednosti čez 50 milijonov lir.

Naši kmetje več ali manj poznajo borbo proti temu škodljivcu, toda ako je ne izvedejo vestno, je ves trud posameznikov zaman. Vemo, da črv prezimuje v suhih koruznih steblih v obliki črva in da je v vsakem steblu z okuženega področja tudi do 20 črvov. Gotovo pa marsikdo ne ve, da nastajajo spomladi iz teh črvov mali sivkasti nočni metulji, od katerih je približno 90 odstotkov samic. Vsaka iznese od 200 do 500 jajc. Iz njih se čez nekaj dni izležejo črvi, ki začnejo svoje uničevalno delo po koruznih bilkah. Taka nevarnost nas torej čaka prihodnje leto, če tega ne preprečimo. Zaradi tega moramo že sedaj posebno na okuženih področjih, posekati, zbrati in zažgati vso koruzovino. Ostanke stebel je treba populiti s korenino vred iz zemlje in tudi to zažgati. To koruzo in ostanke ne smemo uporabiti za steljo, za gnoj in podobno.

Kot je že rečeno, to zažiganje je treba izvršiti povsod in temeljito. Sedaj ko so lepi jesenski dnevi, ko potrgamo grozdje in izvršimo ostala važna kmetijska dela, lahko vedno najdemo toliko časa, da zažgemo to koruzovino.

Ing. PEYREK
Zavod za pospeševanje kmetijstva — Koper

GROZDJE TRGAMO IN VINCE DELAMO...

«Se — ga — bomo pili», bi dejal rajnki Kažušč — seveda, če bi bil še živ — če bi te dni prišel v Istrsko okrožje. Kažušč — ga — je zelo rad imel, pa ne Istrsko okrožje, temveč vino. Le poslušajte, kaj vse je pravil:

«Ko sem bil jaz še mlad mulc, smo — ga — znali drugače cukati kot sedaj vi. Ni je bilo nedelje, da bi se — ga — ne bili navlekli. Še med tednom sem — ga — ruknil marsikateri litrček. Meni je popolnoma vseeno, ruknem — ga — na tešče, ruknem — ga — za zajtrk, ruknem — ga — za predjužnik, za kosilo, za malo južino, za večerjo, po večerji in če bi mi ga kdo prinesel, bi — ga — ruknil tudi opolnoči.»

Zlog — ga — pomeni seveda vino, ki ga je Kažušč zelo cenil in z veliko začetno črko bi morali napisati tisti — ga —, s takim spoštovanjem ga je izgovarjal.

Ker smo že pri tem, se prav gotovo ne bomo motili, če zapišemo, da — ga — je tudi naš prvi pesnik Valentin Vodnik zvrnil en kozarček, da je potem lahko napisal tisto lepo narodno:

«Že čriček prepeva,
ne more več spat,
Trgatev veleva,
spet pojdemo brat.»

* * *

Vinogradi so te dni zaživeli tisto svoje posebno življenje, ki vzbuja občutek zadovoljstva. «Žetev» grozdov je kar dobra. Imamo kraje, in to po višinah, kjer bodo vinogradi dali nekaj manj kot lani zaradi suše. Nasplošno pa letina ni slaba. Koprčan Grio Nazario je o tem dejal:

«Lahko bi bilo še bolje kot je, pa smo lahko vseeno zadovoljni. Ne bo treba še tja», pri tem je pokazal na pokopališče. Kmet Prelog iz Škocijana se hvali z belim grozdjem, ki pravi, da ga je več kot lani in je tudi boljše. Zadnji dež je zelo dobro del vinogradom. Trte so se osvežile in grozdne jagode so se lepo napele. Tako so polne sladkega soka, da komaj zdržijo.

Že v temi se zjutraj sliši po dvoriščih tisti značilni votlodoneči ropot. Po klancih votlo ropotajo vozovi, ki se podvizajo v vinograde. Vse, kar lahko gre, je na nogah. Pri trgatvi so potrebni vsi ljudje: stari, mladi in tudi otroci. Velikanski človeški mehanizem se je zganil. Tisoč in tisoč rok se giblje in striže v teh dneh lepo oblikovane grozde in jih mečejo v pripravljene brente. Te odnašajo močni tovariši na ramenih do vozov in avtomobilov, ki čakajo ob robu vinogradov. Konji, osli in kamioni hitro odvažajo to tekoče in sladko bogastvo v domače ali zadružne kleti.

Brajde bodo kmalu prazne in zapuščene. Pod njimi pa klije novo življenje. Ob avgustovem dežju, ki je bil tako lepo namočil zemljo, so kmetje in zadružniki hiteli saditi cvetačo in glavnato zelje. Tako bodo v pozni jeseni dobili še en pridelek. Življenjski kolobar nikoli ne počiva.

* * *

Zanimalo me je, in bo prav tako tudi čitatelje, kako poteka življenje v teh dneh v velikanski vinski kleti v Škocijanu pri Kopru. Kako bi tudi ne, saj pripravljajo tu tisto tekočino, o kateri je Prešeren napisal:

«Ki vtopi, vse škrbi,
v potrtih srcih up budi.»

Iz te kleti bodo potem odvažali sladki vinski sok na vse kraje, v Trst in Jugoslavijo. Ob tem se spominjam nekega gostilničarja na Tolminskem, ki je imel navado, da je zelo rad posnemal Kristusa v Kani Galilejski. — Gostilničarji imajo vedno dobro mnenje o cerkvi, saj so se usidrali čim bliže cerkva. Tam je bil promet, tam mimo so šli ljudje. Vse jim je prišlo prav: Če so v cerkvi slišali pohvalo, so ga ruknili, če so slišali grajo, so ga tudi ruknili. Gostilničar pa je skrbel, da pijače ni zmanjkalo in se je po potrebi spremenil v Kristusa. Bil je nekaka povezava med bogom in hudičem in je tolažil ljudi z vinom, kot župniki v spovednicah.

Tisti na Tolminskem je za sejem pripeljal dobrega vina. Ker je bil dober človek in ni maral, da bi se ga ljudje preveč navlekli, je že v soboto dolil nekaj škafov vode. To je videl najmlajši njegov otrok. Drugi dan je tudi natakarica hotela priti do svojega. Žena gostilničarja jo je opozorila: Na okno v hramu sem postavila lonec vode. To je slišal sinček in je na ves glas zavpil:

«Mama, saj je že oče včeraj vlil v sod več škafov vode.» Predstavljajte si obraze gostov, ki so to slišali.

Še ena, da bo več dobre volje, ker smo ravno pri trgatvi.

Nekdaj je bilo zborovanje vseh gostilničarjev, ker so se pivci pritoževali, da dolivajo vodi vina, ali vinu vode, ne vem več prav. Star in zavaljen gostilničar se vzdigne in pravi:

«Jaz sem za to, da se vsi tisti, ki mešajo vodo v vino, pomečejo v morje.»

Nekaj časa je bilo vse tiho, nato pa se iz kota za vrati oglasi nekdo s skrušenim in ubitim glasom:

«Ti lahko govoriš, ker znaš plavati.»

* * *

Zdaj si pa zares oglejmo vinsko klet.

Kaj pa je tam zadaj tak šum in ropot? Sliši se zateglo: «Go — ruk, go — ruk» in nato zamolklo curljanje. Poglejmo. Cela vrsta voz in avtomobilov čaka pri rampi. Pravkar razkladajo velike sode. Kako so iznajdljivi: pod dno soda so položili precej debelo železno cev, in sedaj sod sam steče v kraj. Samo malo ga sunejo in se prevali na gumo avtomobilskega plašča, ki deluje kot vzmet. Vsebina sama izteče v notranjost cementnega korita. V notranjosti brnijo stroji. Tovariš dr. Grgič nas prijazno povabi s seboj, četudi ima polno dela. Vstopimo in se čudimo. Levo in desno stojita po dva velika stroja, ki nenehno brnita. Prvi par je za črno, drugi za belo grozdje. Dva od teh strojev izbirata jagode in jih ločujeta od pecljev. Jagode padajo v stiskalnico, peclji pa na tlak skozi poseben valj. Kar tam poleg sta še stiskalnici. Od teh je napeljana kot noga debela gumijasta cev, skozi tlak v spodnje prostore, kjer so velikanske cisterne. Po cementnih spiralnih stopnicah se spustimo navzdol. V pritličju so v ozadju kleti — ker se temperatura ne spreminja — velikanski sodi. Pred vhodom v ta prostor brni motorna črpalka. Potipam cev, ki visi izpod stropa, in čutim, kako se pretaka tisti čudoviti sok — vino — proizvod sončnih žarkov in človeškega dela.

Koliko hvale so že peli vinu od Noetovih časov do danes. Pri vseh dobah človeškega življenja je vino zraven. Ko pride otrok na svet, ga pijejo botri, ko začne hodit v šolo, ga znova pijejo, ko slavi god ga skupno z drugimi pije tudi sam, prav tako ga znova pijejo, ko umrje, ga znova pijejo drugi v njegov spomin in pravijo: Bil je res dober človek.

Obstal sem pred štirimi vrstami velikanskih novih in starih sodov. Deset je pravih velikanov in vsi so novi. Direktor podjetja mi pove, da so stali kar cel milijon dinarjev. No, pa so tudi pravi velikani, saj držijo okoli 110 hl vsak. V takem sodu bi dobilo prostora ne eden, temveč 20 Diogenov.

Podjetje ima sedaj lesenih sodov za približno 40 vagonov vsebine.

Kmetje in kmečke delovne zadruge dovažajo grozdje kar naprej. Samo v petek 28. septembra je podjetje sprejelo in predelalo nad 11 vagonov grozdja. Prebivalci Vanganela so v dveh dneh oddali okoli dva vagona in pol.

Sladkoba mošta je letos od 15 do 19 stopinj. Če vemo, da 18 stopinj sladkobe 11 stopinj alkohola v vinu, tedaj bomo imeli letos še kar dobra vina.

Tudi cena grozdju je dobra. Podjetje plačuje razne vrste po sladkorni moči. Tako navadno po 1,5 din za vsak odstotek sladkorja, malvazijo in refošk po 1,75 din za odstotek sladkorja, merlot, pinot in kabernet in podobne sorte po 2 din za vsak odstotek sladkorja, muškat pa po 2.50 din za vsak odstotek sladkorja.

Na zapadni strani te velike kleti gleda iz zemlje šest velikih okroglih cementnih cistern. Zdi se, da si v Aquili pri Trstu, kjer čistijo petrolej. Vsaka teh cistern drži 9 vagonov. V te cisterne spravljajo vse tropine, ki jih bodo «rafinirali» — prekuhali v žganje — tropinovec.

«Se ga bomo lahko kak štamperl,» sem slišal vzklikniti nekega delavca, ki je poslušal razlaganje in pojasnila.

Res, tu bodo postavili destilacijske kotle in še druge naprave, ki bodo dokončno izkoristile vse odpadke. Pridobivali bodo vinski kamen in še prekuhane tropine uporabili.

Ko sem odhajal, je prijetno zadišalo za mano po svežem vinskem moštu.

P. A. — OGAREV

ŽENA · ZDRAVJE · DOM

Otrokovo vprašanje in materin odgovor

Sedela sem v tramvaju; nasproti mene mamica z majhno hčerkico. Otrok je z zanimanjem opazoval živ-žav na ulici. Pogosto se je abračal k mamici z raznimi vprašanji, ki jih lahko postavijo le otroci v dobi, ko so željni izvedeti za vzroke vsakega dejanja in postopanja velikih ljudi v življenju. Mati je hčerki na nekatera vprašanja sicer odgovorila, toda povečini jih je kar preslišala, ali pa jo je vsa nervozna prosila, naj je ne nadleguje s stalnim spraševanjem, ker je že sita odgovarjati. Hčerka je trenutno utihnila, obrazek se ji je zamračil, toda z otrokom prirojeno vztrajnostjo je čez nekaj časa zopet pričela z vprašanji. Mater, ki so jo vprašanja končno spravila s tira, je otroka namesto odgovora nenadoma udarila po ustih. To je bil potem tudi konec spraševanja, otrok je glasno zajokal.

Mislim, da matere zelo grešijo, če otrokom v zgodnji mladosti, ko jih vse zanima, ne odgovarjajo, ali pa jih celo iz nervoze namesto odgovora udarijo. Otrok kaže v prvih letih svojega življenja, prav s svojo radovednostjo zanimanje za vse življenjske probleme ter s tem tudi svojo nadarjenost in bistroumnost, ki mu bosta v nadaljnjem življenju, prav posebno pa še pri šolanju, posebno potrebni. Tista mati, ki misli, da je otrokovo vprašanje le navadno nadlegovanje ter mu temu primerno tudi odgovarja, ali otroka celo kaznuje, je zelo zgrešila. Otrok bo sicer v strahu pred njeno jezo, ali kaznijo, prenehal vpraševati, toda s tem bo tudi prenehal njegov interes za dogajanje v vsakdanjem življenju, kar bo imelo težke posledice za njegov nadaljnji duševni razvoj.

Res, da ima mati mnogo skrbi, ter ji je včasih treba mnogo potrpljenja, da lahko z mirom in potrpežljivostjo odgovori na vsa otrokova vprašanja. Toda naj ji to izpraševanje ne bo muka; čim bolj bo njen otrok vpraševal tembolj je lahko prepričana, da se otrok pravilno duševno razvija ter da bo tudi v bodoče pokazal dobre uspehe v šolanju in kasneje v svojem poklicu.

Se to naj omenimo; ni vseeno, kakšen je materin odgovor na razna otrokova vprašanja. Mati se mora potruditi, da otroku vedro obrazloži stvar na način, da bo on razumel, a da bo njena razlaga obenem odgovarjala tudi resnici. Le takšni odgovori bodo resnično koristni ter bodo bogatili otrokovo duševno obzorje.

A. S

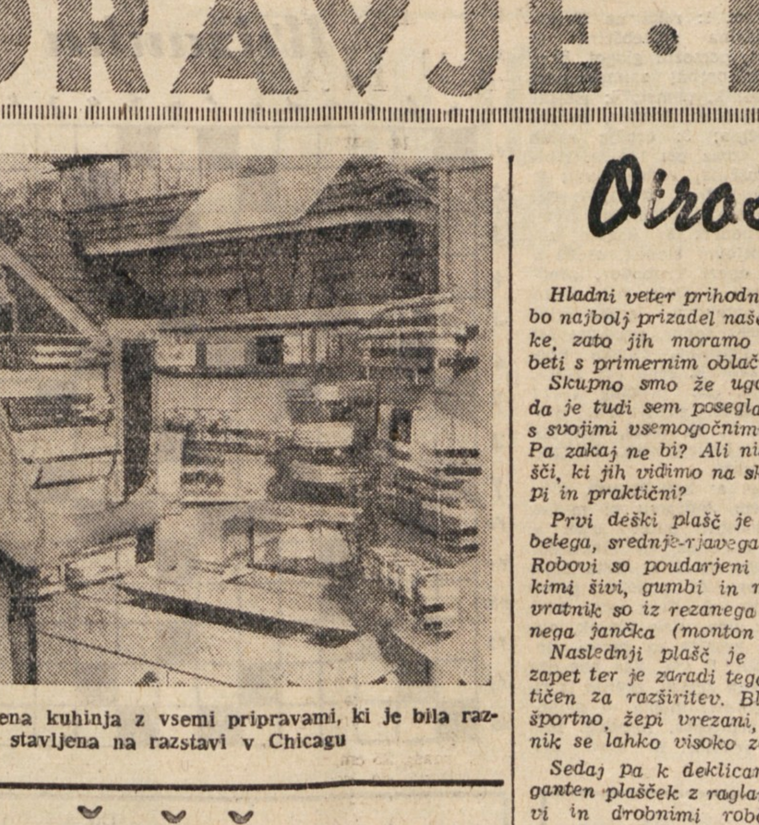

Moderno urejena kuhinja z vsemi pripravami, ki je bila razstavljena na razstavi v Chicagu

JESENSKO ČIŠČENJE NAŠEGA STANOVANJA

Jesen je tak letni čas, ki ga mora dobra in pridna gospodinja uporabiti za temeljito čiščenje svojega stanovanja, ki je tako «pripravljeno» za zimo. Ob času velikega in temeljitega čiščenja, pa pride gospodinja mnogokrat v zadrego, ker ne ve, kako bi to ali ono reč očistila, da bi je ne pokvarila, oziroma, da bi dobila zopet «nov» izgled. Takim gospodinjam hočemo pomagati z nekaj nasveti, ki jih bodo verjetno prav rade sprejele ter se seveda tudi po njih ravnale. Poudariti moramo, da je treba pri čiščenju raznih predmetov različno ravnati, kakršen je pač material. Ako čistilna sredstva ne pravilno uporabljamo lahko napravimo veliko škodo.

Čiščenje pohištva: Ne postavljajmo na nobeno pohištvo, ki je barvano, lakirano ali politirano, vročih in mokrih posod, ker madeži ostanejo in jih moremo le s težavo ali pa sploh ne odstraniti.

Navadno surovo pohištvo, kuhinjske mize, stolčke, deske, kuhalnice in drugo najprej skrbno obrišemo, nato pa zribamo z vročim lugom in krtačo. S sodo ni priporočljivo ribati, ker les posivi. Surovo lesnino lahko zribamo z vročo vodo in vročim peskom. Zelo umazane kuhinjske deske namažemo z apnenim beležem ter pustimo nekaj dni namazane, nato pa jih zribamo s suho krtačo. Vso lesnino še splaknemo s čisto mrzlo vodo, dobro zbrišemo in posušimo v senci. Na soncu ali na vroči peči se leseni predmeti skrivijo.

Politirano pohištvo očistimo najprej s suho krpo ali zdrgnemo s krpo, ki je komaj malo navlažena z mlačno vodo. Nato stlačimo mehko volneno krpo, jo ovijemo s platneno krpico, ki ne pušča vlaken, pomočimo to krpico v pripravljeno polituro, nato pa svetlikamo pohištvo tako, da drgnemo v majhnih krogih po pohištvu. Drgnemo tako dolgo, da se pohištvo sveti, nato še zdrgnemo s suho volneno krpo.

Madeže zdrgnemo s suhim cigaretnim pepelom. Polituro si pripravimo iz dveh delov terpentina, dveh delov lanenega olja in enega dela rdečega vina. Madeže, kateri so nastali od vode, odstranimo s politiranega pohištva z zmesjo cigaretnega pepela in malo olja. Prav lepo se spolira pohištvo z orehovim jedrom, katerega stremo, da odda olje, zavijemo v tanko krpico in v krogu natiramo pohištvo. Tudi zmes enega dela petroleja in enega dela olja, je prav dobra. Vsekakor moramo na to osvetliti še s čisto volneno krpo.

Pleskano pohištvo barvamo in lakiramo. S suho krpo pobrišemo prah, nato umijemo z mlačnim otrobnim odcedkom, milnico ali kostanjevim odcedkom. Madeže zdrgnemo z milom ali suhimi otrobi, le zelo umazana mesta z raznimi čistilnimi praški. Nato pohištvo dobro splaknemo s čisto vodo in zbrišemo s suho krpo. Lakirano pohištvo lahko potem zdrgnemo s krpico, namočeno v lanenem olju, ali v zmesi olja, petroleja in ščepa drobne soli, da se lepše sveti.

Luženo (pacano) pohištvo čistimo samo s suho krpo.

Poblazinjeno pohištvo (naslonjače, divane, kavče) istepemo na balkonu ali na dvorišču, nato ga dobro skrtačimo s suho krtačo. Da poživimo barvo lahko nato skrtačimo še s krtačo, ki smo jo navlažili v kisovi vodi in stepli pred krtačenjem. Če ne moremo poblazinjenega pohištva prenesti na dvorišče in ga moramo čistiti kar v stanovanju, pokrijemo pohištvo najprej s krpo, ki smo jo namočili v kisovi vodi in močno ožeti. Nato s stepalnikom stepemo prah, katerega krpa, s katero smo pokrili pohištvo sproti vpije. Nato krpo odstranimo, pohištvo pa še dobro skrtačimo z mehko krtačo. Za stepanje poblazinjenega pohištva se priporoča stepalnik, ki ga napravimo iz odrezkov sukna. Mastne madeže odstranimo z bencinom in terpentinom. Druge madeže umijemo z gobo, namočeno v mešanico dveh delov spirita in enega dela deževnice. Usnjene prevleke umijemo na umazanih mestih in osvežimo z beljakom, raztečenim v trd sneg.

Otroški plašči
MODNI POMENKI

Hladni veter prihodnjih dni bo najbolj prizadel naše malčke, zato jih moramo poskrbeti s primernim oblačilom.

Skupno smo že ugotovile, da je tudi sem posegla moda s svojimi vsemogočnimi prsti. Pa zakaj ne bi? Ali niso plašči, ki jih vidimo na skici, lepi in praktični?

Prvi deški plašč je iz debelega, srednje-rjavega blaga. Robovi so poudarjeni s širokimi šivi, gumbi in mali ovratnik so iz rezanega barvanega jančka (monton doré).

Naslednji plašč je dvojno zapet ter je zaradi tega praktičen za razširitev. Blago je športno, žepi vrezani, ovratnik se lahko visoko zapre.

Sedaj pa k deklicam! Eleganten plašček z raglan rokavi in drobnimi robčki na sprednjem delu je izvedljiv in lep v vseh barvah. Ovratnik in žepe pokriva temnejši žamet. Dodajmo še žametasto kapico in naše dekletce se bo svetilo od zadovoljstva.

Iz maminega obnošenega plašča naredimo dolgo jopo kar najmodernejšega kroja. Tesno je zapeta, žepki in ovratnik so prav tako iz jančka. Nagubano krilo in živobarvna kapa ter iste rokavice bodo spremenile malo deklico v srečno gospodično.

Ker morajo otroški plašči trajati več časa, jih navadno krojimo zelo udobno in široko. Zato se nam ponuja prilika, kako uporabiti en sam plašč kot spomladanskega in kot zimskega. Skoraj vsak mestni otrok dobi v prvih letih svojega življenja kožušček, katerega kaj kmalu prerase. Iz tega kožuščka naredimo notranjo podlogo, ki jo v mrzlih mesecih pripnemo ali prišijemo v veliki spomladanski plašč. Otrok bo zavarovan pred vsakim mrazom in naš žep pred prevelikimi stroški.

Kot sem že nekoč omenila, ne smemo reči, da je za otroka vse dobro! Moramo sicer uporabiti smotrno, kar imamo rabljenih stvari, vendar ne obešajmo na otroka neprimernih, pretemnih oblačil!

Sonja Mikuletič-Palme

ZDRAVNIŠKE NOVOSTI

Porodna mrzlica skoraj iztrebljena

Združene države Amerike so prva dežela, ki se ji je posrečilo znižati umrljivost mater pri živih porodih na nekaj manj kot en promile. To je ogromen korak naprej, če pomislimo, da je znašala pred sto leti umrljivost mater zaradi porodne mrzlice okrog dvajset odstotkov. Prvi, ki se je zavzel za zaščito porodnic pred mrzlico, je bil avstrijski zdravnik Semmelweis, ki je skušal porodno vročico zatreti z antiseptičnim zdravljenjem. Od tedaj je umrljivost za porodno mrzlico stalno padala, vendar je znašala leta 1933, to je pred dobo, ko medicina še ni poznala sulfonamidov in antibiotikov, celo v Ameriki še vedno 6,2 na tisoč živih porodov. Po letu 1948 je število padlo na 1,2, leta 1949 se je zmanjšalo pod en promile.

GLAS MLADIH

PROSVETNO DELOVANJE nabrežinske mladine

Ob otvoritvi kulturnega doma «Igo Gruden »v Nabrežini smo slišali poudarek, da je dom namenjen predvsem mladini, ki ji je končno namenjen vsakršen napredek.

Mladina je to razumela in se prva odzvala pozivu za kulturno udejstvovanje. V nedeljo zvečer — 14 dni po otvoritvi doma — so nam nabrežinski srednješolci priredili kulturno-zabavni večer s pestrim programom.

Mladi harmonikar dijak Svetlič je za uvod odigral venček narodnih pesmi. Za njim so sledile recitacije in glasbeni tercet. Recitatorke Pertot Ivanka, Pertot Sonja in Gruden Nastja so recitirale eno Grudnovo, Župančičevo, Kajuhovo in Gregorčičevo pesem. Radovič Fatma in Sergij ter Knez Nerina so igrale glasbeni tercet, Radovič Sergij pa eno klavirsko točko (Beethovna). Ne pretiravamo, če rečemo, da so vsi s svojim izvajanjem prijetno presenetili občinstvo, ki jih je za vsako točko nagradilo s ploskanjem. Mogli smo se prepričati, da tiči v naši mladini močan nagib za kulturno udejstvovanje. Za to je tudi zelo nadarjena. Ali bi ne bila velika škoda, če bi taki talenti s pasivnostjo okrneli?

Prepričani smo, da nas bo ta in druga mladina kmalu presenetila s spopolnjenim programom, s katerim bomo spet uživali kot ob vonju nadobudnega vzpenjajočega se cvetja.

Dijakinja Mihelič, katera je vodila prireditev, je v uvodu dejala: «Današnja skromna kulturna prireditev naj bo uvod v bodoče mladinsko kulturno udejstvovanje. Vabimo vse dijake in ostalo mladino, da po svojih zmožnostih prispevajo, da se bomo skupno kulturno izobraževali in tako vzbudili pri našem ljudstvu spoštovanje in ljubezen do materinega jezika. Dijaki iz Nabrežine smo večinoma delavski otroci. Ker je šolanje vezano s stroški, nam pomaga podporno društvo «Dijaška Matica». Da vas letos ne bomo nadlegovali z nabiranjem prispevkov, smo priredili ta kulturno — zabavni večer in prosim v imenu vseh dijakov, da po svojih močeh prispevate».

Čestitamo nabrežinskim dijakom na prvem lepem kulturnem prispevku in prav tako na njegovem namenu. Na skorajšnje snidenje v kulturnem domu!

MLADINA V SVETU

Okrog sto študentov beograjske univerze in visokih šol je bilo letos na praksi v tujih industrijskih podjetjih, rudnikih ter raznih ustanovah. S tehnične fakultete jih je bilo 47 v raznih evropskih krajih, kjer so delali pod nadzorstvom najboljših strokovnjakov. Skupina dijakov medicinske fakultete je bila v dunajski bolnici, 10 študentov filozofske fakultete pa je bilo mesec dni na tečaju nemškega jezika v Gradcu skupno s študenti iz Amerike, Francije, Italije, Anglije in Turčije. Prav tako je 15 dijakov obiskalo vse umetniške ustanove in kulturne spomenike na Dunaju.

Zveza jugoslovanskih študentov pa je poslala nekaj manjših skupin na mednarodne mladinske delovne akcije v Franciji, Finski, Holandski in Nemčiji.

* * *

Na mladinsko progo pridejo te dni v zamenjavo dosedanjih brigad nove, v katerih bo okoli 17.200 brigadnikov.

* * *

Mladina vseh krajev Slovenije bo 10. oktobra proslavila 21. obletnico ustanovitve slavne jugoslovanske komunistične mladinske organizacije SKOJ.

Mladina ljubljanske okolice bo imela veliko zborovanje na Šmarni gori, kjer je bila leta 1941. poslednja vseslovenska konferenca SKOJ. Na tem mestu bodo odkrili tudi spominsko ploščo. Na zborovanju bodo sodelovale številne skupine iz Ljubljane in okolice s posebnimi kulturnimi programi.

Ob obletnici SKOJ se bo mladina Celja oddolžila partizanskemu pesniku Karlu Destovniku — Kajuhu. Odkrili mu bodo spominsko ploščo na gimnazijskem poslopju, kamor je Destovnik hodil v šolo. Posebne proslave bodo tudi po celjskih tovarnah.

Na Jesenicah bodo odkrili spominsko ploščo prvim skojevcem, ki so jih ustrelili Nemci. Velike proslave bodo tudi v Kranju, Železnikih, Gornjem Gradu, Rogaški Slatini, Postojni itd.

* * *

Meseca oktobra bo v Londonu svetovno glasbeno tekmovanje za Fleschovo zlato kolajno. Udeležil se ga bo tudi mladi slovenski violinist Igor Ozim, ki je že septembra 1950 dosegel velik uspeh na mednarodnem festivalu v Ženevi, kjer je med 380 konkurenti, od tega 85 violinisti vsega sveta, dosegel diplomo.

ŠIBA

JUCA piše PEPI

Enkrat, Pepa, se odloči
in na bližnji sejem skoči!

Tam pa mahni jo naprej,
***čevljev, rut, oblek** ne glej,*
nogavicam se ne smej,
pusti take ženskarije ...
Kaj bo čipka, kaj bo trak!
Danes raje tvoj korak
tja v gostilno naj zavije. —

Glej jih tam možake, starce,
kak' ti grabijo kozarce,
trkajo in pijejo,
divje rogovilijo,
drug na druzga upijejo
in z rokami krilijo.

Prvi, glavni je kričač
zviti konjski barantač.

Glej, kako pesti vihtijo
in na stol udrihajo ...
Tu gre namreč za kupčijo:
Konjsko kljuse «glihajo».

«Evo sto! Daj sem roko!»
«Ne! Permejduš, nič ne bo!»

Koj oglasi se kričač
zviti konjski barantač:
«Hej, oštir! Daj še dva litra,
da bo «glihenga» bolj hitra!»

Pijejo, razsajajo,
znova se pogajajo:
«Hočeš dvesto? Sem u roko!»
«Ne! Dejal sem: nič ne bo!»

«Hej oštir! Dva nova litra,
da kupčija bo bolj hitra!»

«Dam ti tri sto. Evo, vdari!»
«Manj kot pet sto mi ni mari.»

«Hej oštir! Pa še dva litra!
stvar še ni zadostno hitra ...»
Tak prevpije vse kričač,
zviti konjski barantač:
«Trčimo za štiri sto!
Zadnja naj beseda bo.
Pijmo! Dajta sem roké!
Vdarita! Zdaj je, kar je!
In za likof, da bo mir,
še dva litra! Hoj oštir!»

Prava slast je za Slovenca
taka konjska konferenca ...

Zdaj pa, Pepa, preko meje
spremi me; tja do Koreje.
Čuj jih, kak modrujejo
in se posvetujejo:
«Konec naj bo te morije!»
«Da! Naj mir nam spet
zasije!»
«Evo, čitaj in podpiši!»
«Šlek! Pod nos se ti obriši!»

«Dobro, če ti sile ni,
pa naj puška govori!»

Tanki koj v naskok zdrvijo
in topovi zagrmijo ...
Sever z Jugom se pobija,
v krčih se Koreja zvija.

«Evo tukaj! Hočeš mir?»
«Ti le spravi svoj papir!»

Tanki spet naprej drčijo
in letala v zrak frčijo,
puške, bombe pokajo,
žene, hčere jokajo ...

«No, kako je? Boš podpisal?»
«Kaj? Se nisi še obrisal?»

Prav! Še več topov, letal je,
tankov, pušk in tako dalje.
Nadaljuje se morija,
konjska gre naprej kupčija,
vedno večji je špetir,
teka, teka v klet oštir ...

Bože dobri, bože mili,
kdaj ta likof bomo pili?

Riko zboruje

Riko je na zborovanju opisal mizerijo, v kateri živi ves zapadni svet, in nato nadaljuje: «Zdaj pa poglejmo, kako živi sovjetski človek! Vsak dobi svoje delo, ljudje so zdravi, zadovoljni in dobro hranjeni, veselje in sreča jim sijeta z obraza, hiše so čedne, stanovanja udobna, plače in mezde visoke in več kot zadostne za vse potrebne nakupe, trgovine so polne izbranega, prvovrstnega blaga, povsod vlada red in točnost, življenje je brezskrbno, vse gleda z zaupanjem v bodočnost, skratka, rečem vam: Prava, pravcata — Amerika!»

Po povratku

NOVINAR: Občudovanja ste vredni, ekscelenca. Kljub visoki starosti ste šli na dolgo, naporno potovanje v Kanado in Združene države.

DE GASPERI: Ko bi bilo samo to! Ampak najhujše šele pride: Poročilo o tem potovanju.

Med vrstami

AKCIJA ZA MIR. Na sovjetskem ozemlju je te dni eksplodirala nova atomska bomba. Sam predsednik Truman je svetu javil to dogodek in naravno je, da je poročalo o tem vse časopisje, v prvi vrsti ameriško. Listu «Unità» to ni pogodu. Kakor piše njegov člankar v izdaji z dne 4. t. m., imajo ta poročila samo «namen, da povečajo vojno psihozo in da obrekujejo Sovjetsko zvezo v trenutku, ko na terenu dejstev daje nove dokaze o svoji želji in volji za mir».

MED VRSTICAMI: Da se razumemo: Eksplozija atomske bombe je dejstvo, ki dokazuje željo za mir; poročanje o tej eksploziji pa je čisto navadno hujskanje.

ŠAH

LARRY EVANS PRVAK ZDA

Letošnje šahovsko prvenstvo ZDA se je zaključilo s senzacionalno zmago 20-letnega mladeniča Evansa. Zmagal je s točko prednosti pred Reševskim. Na mednarodnem turnirju v New Yorku je Evans letos zasedel peto mesto za Reševskim, dr. Euveom, Najdorfom in Fineom, a je pri tem zmagal nad Euveom, Horowitzom, Burnom, Kramerjem in Shainswittom, remiziral pa je z Najdorfom, Fineom itd.

Danes prinašamo njegovo lepo zmago, ki jo je izvojeval na lanski olimpiadi v Dubrovniku. Ta partija zelo dobro ilustrira njegov stil.

Beli: Evans (ZDA) Kg2, Tc7, Sd3, d4, e3, f2, f4, h2.

Crni: Opsahl (Norveška) Ke6, Ta1, Se7, d5, f7, g6, h5.

Evans je zmagal tako: 1. Sc5+, Kf6; 2. Sd7+, Ke6; 3. Sf8+, Kf5; 4. Sh7+, Ke6; 5. Sg5+, Kd6; 6. Tb7, f6; 7. Sh7, Ke6; 8. Sf8, Kf7; 9. S:g6, K:g6; 10. T:e7, Kf5; 11. Tc7, Tc1; 12. Tc8, Kg6 13. Kg3, Tc2; 14. h4, Kf5; 15. Th8, Kg6; 16. f5+, K:f5; 17. T:h5, Kg6; 18. Th8, Kf5; 19. Tg8, Tc1; 20. Kg2, Ta1; 21. h5, Ta7; 22. Tg3, Th7; 23. Th3, Kg5; 24. Kf3, Th6; 25. Th1, Kf5; 26. Kg3, Kg5; 27. Th4, Kf5; 28. Tf4+, Kg5; 29. Tg4+, Kf5; 30. Kh4, Th8; 31. Tg7, Ta8; 32. h6, Ta1; 33. Tg3, Th1; 34. Th3, Tg1; 35. Tf3+, Kg6; 36. Tg3+, T:g3; 37. K:g3, K:h6; 38. Kg4, Kg6; 39. Kf4, Kg7; 40. Kf5, Kf7; 41. f3 in črni se je predal.

Pionirski rod

PIONIRSKA POŠTA

Tudi mi smo trgali

«Tudi mi smo trgali» so ponosni pripovedovali dečki in deklice, ko smo obiskali naše vasi, da vidimo, kako je s trgatvijo. «Imeli smo pipce in nabrali v kratkem času polno brento najlepšega grozdja.»

Pa nas je zanesla pot tudi v vinograde. Med trtami smo med odraslimi videli tudi vaše vrstnike, tako mlade še, da se jim ni bilo treba pripogibati pri trganju lepih grozdov. Se več kot s pipci v rokah pa smo videli takih, kot jih vidite na sliki. Sedeli so ob polni brenti in niso imeli niti časa, da bi nas pogledali, kaj šele da bi nekaj dejali. Komaj so obrali en grozd, že so segli po drugem. Tako ves dan, vse do večera.

Prvi letošnji pionirski nastop

Prvi so v letošnjem letu nastopili barkovljanski pionirji. Gostovali so v Nabrežini z igro «Mogočni prstan». Vsa nabrežinska otročad se je zbrala in z užitkom gledala zabavno pravljično igro, v kateri je dobri pastirček Stanko poplačan za svoje plemenito srce z nagrado — mogočnim prstanom. Če ta prstan zasukaš trikrat, tedaj stopi predte škrat in ti izpolni vsako željo. In Stanku se je vse izpolnilo, kar je želel ter tako dobil za ženo tudi lepo princeso. Toda izdal je skrivnost prstana in izgubil nad jim oblast. Hudobni kralj ga je zaprl v teman stolp. Toda zvesta princesa ga je šla po svetu iskat. Spremljala sta ga mucek in psiček, ki sta hudobnemu kralju, ki je hotel imeti zase kraljično, odnesla prstan. Stanko je bil rešen, hudobni kralj pa je postal dober in z mladim kraljevičem sta sklenila prijateljstvo ter živela srečno in vladala plemenito še dolgo let.

Takega mogočnega prstana, ki bi zmogel toliko čudežnih reči ni na svetu, taki prstani so le v pravljicah. To vedo vsi pionirji in pionirke. Vedo pa tudi vsi, da so lahko dobri kot pastirček Stanko. Pa ne samo to. Zgledujejo naj se tudi pri barkovljanskih pionirjih.

Boris iz Rojana

Kdo v Rojanu ne pozna malega Borisa? «Živ je kot poper», pravi nona in vendar ga je vesela, ko pricaplja po stopnicah in lepo pokliče «Nona, dobro jutro.»

Boris lani ni znal niti besedice slovenski, čeprav je Slovenec. Oče in mati imata vedno polne roke dela in mali deček je gospodoval po Rojanu, se menil z drugimi vrstniki; vsi so ga klicali, vsem je kaj pripovedoval in vse vedno po italijansko.

Lani pa ga je mama dala v slovenski vrtec. Prve dni ni šlo brez joka, ker Boris ni ničesar razumel. Celo branil se je hoditi tja. Potem pa se je počasi privadil, začel je tudi po malem govoriti slovenski in danes je Boris fant od fare: govori enako dobro oba jezika, slovenskega in italijanskega. Pa ne samo to. Vrtec se mu je tako priljubil, da komaj čaka, da pojde letos zopet. Vesel je, saj se je v njem naučil mnogo lepega, vesela pa ga je tudi njegova nonica.

K. MEŠKO — OTROK IN KAMEN

Stoji ob cesti močno v zemljo vkopan temnosiv kantonski kamen. Pa pride k njemu otrok in ga vpraša:

«Ti, pravkar sem videl sedeti na tebi ptičko. Tako lepo je pela. Ne res, da si je bil zelo vesel?»

«Nič», pravi hladno kamen.

«Nič?» se čudi otrok. «A včeraj je sedel na tebi tuj, star mož. Videl sem, da je jokal. Ta pa se ti je gotovo hudo smilil?»

«Nič», pravi kamen.

«Nič? Čudno! A kadar sonce tako lepo nate sije, si vendar vesel, kaj?»

«Nič», pravi kamen.

«Nič? Tega ne razumem. Ako pa te poleti vsega ožge s pekočimi žarki in se jih ne moreš ubraniti, ker ne moreš nikamor v senco, pa ti je vendar nerodno in se jeziš na sonce?»

«Nič» pravi kamen.

«No, pa pozimi, kadar je tako mraz in jaz še v svoji topli suknjici ne grem rad iz sobe, te pač zebe in ves drgetaš?»

«Nič», pravi kamen.

«Nič? Kakšen pa vendar si? A če te s tole šibo krepko udarim, te to tudi nič ne zaboli in ne razjezi?»

«Nič» pravi kamen. «Glej, neobčutljiv sem za dobro in slabo, za bol in radost. Zato mi pravijo ljudje «kamen». Vedi pa da so tudi ljudje, ki so prav tako neobčutljivi za dobro in hudo, za bol in radost. Do imajo v prsih kamen namesto srca, govore o njih. Teh se varuj, otrok moj!»

J. Stritar — UGANKE

Jaz most poznam in tudi ti,
na svetu lepšega pač ni;
nihče še ni šel čez ta most.
Ima še tudi to lastnost:
nad mostom so vode,
pod njim gredo ljudje,
in ptice letajo,
ter jadre jadrajo.
Plačati treba ni mostnine,
čez malo časa ti izgine.

(Mavrica)

Če sem brez sadu v jeseni,
zame se nihče ne zmeni;
ko pa sadja poln stojim,
v rebra kamenja dobim.

(Oreh)

Kakor sneg najprej sem bela,
in nato ozelenela;
slednjič kakor kri žarim,
tudi tebi prav dišim.

(Češnja)

ZA BISTRE GLAVE

Križanka

Vodoravno: 1: reka na Hrvatskem, pisalna potrebščina; 2: moj (ital.), pomožni glagol, brez pameti; 3: osebni zaimek, nosi krivdo, pesnik, pamet; 4: rimski pozdrav, žlahten, kamen, dragocena tekočina; 5: orožje naših pradedov, izraz pri tenisu, ribiška potrebščina, vodna žival; 6: ura (srb.) ljubim (ital.); 7: del parnega stroja, domača žival, turški gospodar; 8: kazalni zaimek, leposlovni članek, oseba v Verdijevi operi Trubadur, predlog; 9: kraj v Dalmaciji, opera Rimski Korzakova, grška črka, 10: slovenski gobar, predlog; 11: naplačilo, pesnitev, žensko ime, riba; 12: zaimek, grad pri Trstu, žensko ime; 13: predlog (lat.) azijska država, prav tak, ploskovna mera; 14: tečaj, telovadno orodje, ladjedelnica; 15: postreščeк, maža.

Navpično: a: kos kamna, kraj v Severnem Jadranu; b: moško ime, vrednostni papir, otok v Jadranu; c: znak za električni upor, izpije do dna, vrsta cigaret, predlog; č: podoba, grško mesto, ptič; d: dvig rasti, kup zemlje; e: ima vsak človek, obžalovanje, kratica za jugosl. denarno enoto; f: vse, kar nas obdaja, razjeda železo, žganje iz riža; g: začetnici imena in priimka slov. arhitekta, predlog, pritrdilnica, veznik; k: sveti bik Egipčanov, vpitje, oblika glagola imeti; l: nadležna žuželka, češka pritrdilnica, časovna enota; j: žensko ime (pomanjševalno), slavnostni pohod; k: prometna žila, opravlja masažo, del celote; l: kratica za trdo snov geometrični lik, madžarska reka, začetnici priimka in imena slovenskega kiparja; m: časomer, žensko ime, osebni zaimek; n: kultura, del pohištva.

Rešitev križanke

Vodoravno: 2. Krakov, 8. Mati, 10. Salomon, 12. Morana, 13. mol, 15. Lilota, 16. Ren, 18. duvan, 20. ino, 21. Punat, 22. Neža, 23. ba, 25. gosak, 26. Filip, 27. Rodos, 29. Sofka, 31. nojsi, 33. Tirol, 36. ta, 37. oval, 38. Taras, 40. rov. 41. naval, 42. Tit, 43. Malaga, 45. Ren. 47. terasa. 38. ciborij, 51. kita, 52. pojata.

Navpično: 1. karo, 2. Kina, 3. as, 4. Kamena, 5. ol, 6. voz, 7. komunike, 8. moto, 9. tata, 11. novela, 12 mina, 13. laži, 15. Libanon, 16. Rus, 17. Naksos, 19. naprava, 21. postat, 24. poslanik, 25. GO, 26. ff, 27. Rjavec, 26. di, 30 ol. 32. Avar, 34. Iridij, 35. rat, 36. toga, 39. Bari, 40. rasa, 43. Meka, 44. lata, 46. rop, 49. ro, 50 J A

Slovenska pokrajina na znamkah

FILATELIJA

Vsaka država izdaja danes številne znamke, na katerih so prikazane naravne lepote ali pa znameniti spomeniki dežele. Pogostoma izdajajo posebne turistične serije, ki naj bi privabile obilo turistov v kraje, ki so vidni na znamkah. Vzemimo za zgled avstrijske predvojne in povojne serije, na katerih so prikazana vsa večja mesta Avstrije, francoske znamke, ki nam prikazujejo razne spomenike, gradove in mesta ali pa hrvatsko serijo iz leta 1941, kjer so prikazani vsi znameniti kraji, ki so bili tedaj obseženi v mejah Nezavisne države Hrvatske. Med jugoslovanskimi znamkami najdemo takšne motive zlasti med letalskimi serijami, posebno na zadnji letalski, kjer so naslikani vsi najlepši kraji Jugoslavije. Med italijanskimi znamkami ne najdemo dosti takih motivov; bajè bo ta vrzel zamašena še letos, ko bo izšla serija šestih znamk za turistično propagando: tako bomo morda videli na znamkah Rim, Neapelj, Florenco, Benetke in Cortino.

Različne lepote in spomenike slovenske zemlje najdemo na večjem številu znamk. Del slovenske zemlje, in sicer Slovensko Primorje je tudi prikazano na zemljevidu: to sta dve znamki, izdani pred štirimi leti ob priključitvi Slovenskega Primorja k Jugoslaviji. Izmed mest je na znamkah najbolj zastopana Ljubljana. Pogled na celo mesto z gradom v ozadju je viden na dveh letalskih znamkah iz leta 1937. Ljubljanski grad pa vidimo tudi na eni izmed znamk, ki so bile izdane ob stoletnici jugoslovanskih železnic pred dvema letoma; na tej znamki je v ospredju naslikana prva lokomotiva, ki je prišla na slovenska tla. Različne motive iz Ljubljane, kot tudi sam grad, dobimo na frankovni seriji, ki je bila izdana za časa nemške zasedbe med drugo svetovno vojno. Da bi lahko videli Maribor na znamki, je morala priti vojna in z njo nemška zasedba: detajl iz Maribora vidimo namreč na enj izmed številnih znamk, ki jih je izdala nemška poštna uprava ob priključitvi Štajerske in dela Kranjske k Tretjemu Reichu leta 1941. Na drugi znamki iste serije pa je cerkev v središču Ptuja.

Od letoviških krajev je seveda najbolj zastopan Bled. Pogled na celo jezero vidimo na znamki, ki spada k seriji, izdani leta 1932 ob priliki veslaških tekem za evropsko prvenstvo. Pogled na Bled z letala pa nahajamo na letalski znamki iz leta 1934. Tudi na eni izmed nemških znamk ob priključitvi leta 1941 je prikazana naravna lepota Blejskega jezera. Slednjič pa imamo Blejsko jezero na letalski znamki za petdeset dinarjev iz letošnje letalske serije. Ista znamka je bila tudi pretiskana ob priliki Prvega svetovnega prvenstva v padalskih skokih na Bledu. Na vseh teh znamkah je prikazana cerkvica na otoku sredi jezera; vse slike so povzete iz zapadne strani, tako da gledamo v ozadju znamenititi grad na skali in kraj Bled.

Tudi znamenita smučarska skakalnica v Planici je na eni znamki, ki je bila izdana pred dvema letoma ob desetletnici skakalnice. Gozd Martuljk je na eni znamki iz letošnje letalske serije. Očak Triglav pa je na dveh nemških znamkah, in sicer: na znamki iz še imenovane priključitvene serije, na kateri je napis «Triglav - Kärnten» (pod Koroško je tedaj prav tako spadal Bled — «Veldes». Maribor — «Marburg» in Ptuj — «Pettau» pa pod Stajersko — «Steiermark») in na letošnji znamki za pet dinarjev, ki je bila izdana ob Kongresu Mednarodne zveze alpinističnih združenih (UIAA) na Bledu. Razlika je le v tem, da je slika na nemški znamki bolj razločna. Na obeh vidimo tudi «Aljažev dom» v Vratih.

Tudi rojstna hiša Lovrenca Koširja — idejnega tvorca poštne znamke, je prikazana na letalski znamki, ki je bila izdana leta 1948 ob osemdesetletnici Koširjeve smrti.

Ob skrajni zapadni meji stoji znani železniški most v Solkanu. Tudi ta je prikazan na nekaterih znamkah bivše cone B.

Od krajev, ki so izven državnih meja, naj omenimo Trst, oziroma baziliko sv. Justa, ki jo vidimo na neizdani znamki iz cone B in na italijanski katere iz leta 1949, dalje Devin, ki ga grad vidimo na znamkah cone B, pa Celovec in Vrbsko jezero, ki sta naslikana na številnih avstrijskih znamkah.

NOVE ZNAMKE

ITALIJA — Priložnostna ob priliki velesejma v Bariju. 25 lir, modra, na sliki je srednjeveška galeja med dvema polobloma, spodaj pa napis «Settembre 1951 — Bari — Fiera del Levante». Srednjeveška galeja je bila prikazana tudi na znamkah na čast velesejma v Bariju leta 1948 in 1950.

Priložnostna znamka ob priliki prve stoletnice rojstva slikarja Pavla Michetti-ja. 25 lir, rjava. Na znamki je naslikano slikarjevo delo «La figlia di Jorio», spodaj pa napis I. Centenario della nascita di F. P. Michetti». Prva znamka v spodnjem levem robu vsake pole ima presekano prvo črko «a» v besedi «nascita».

FRANCIJA. - Spominska znamka na otvoritev Muzeja za umetnost ljudskega slikarstva. Znamka prikazuje eno izmed treh slik, in sicer sv. Miklavža. 15 frankov, modra, črna, rdeča, rumena.

— Običajna francoska znamka s sliko pokrajine. Tokrat je naslikano mestece Arbois. 30 frankov, svetlomodra.

MARK TWAIN

Pustolovščine TOMA SAWYERA

Ilustriral Bogdan Grom

XXII.

Ob reki sta možakarja minila troje ulic, nato pa sta zavila na levo. Huck je menil, da bi sta zakopala zaklad v starem kamnolomu, toda sta sta proti vrhu griča. Nenadoma se je Huck znašel štiri korake za možakoma, da ga je od strahu obšla prava slabost. Toda važno je bilo, da je vedel, da je pri posestvu Douglasove vdove. «Prav», si je dejal, «naj kar tu zakopljejo zaklad, ne bo ga težko najti».

1

Do Huckovega srca je prišel mrtvaški mraz ko se je spomnil, da velja osveta verjetno Douglasovi vdovi. Toda ni se smel ganiti. Tedaj pa je zaslišal Joeja, ki je dejal: «Najin posel bo treba opustiti». S tem pa ni bil zadovoljen drugi možakar, ki je rekel, da mu ni mari plena, pač pa, da mora obračunati z vdovo, ker ga je njen mož sodnik obsodil zaradi postopaštva in sploh z njim grdo ravnal. Govoril je, da je ne bo ubil, pač pa ji vsaj skvaril obraz. Obenem pa je pretil Joeju, da ga ne sme zapustiti.

2

Huck je zadrževal dih in previdno stopal nazaj, nato pa se naglo oddaljil in začel teči. Ko je prišel do kamnoloma, se je čutil varnega in jo hitro ubiral navzdol vse do Valižanove hiše. Potrkal je na vrata in takoj so se na oknih pokazale glave starega moža in njegovih dveh zastavnih sinov.

3

«Spustite me v hišo, brž, nekaj vam bom povedal!» Ko je vstopil, so bile njegove prve besede: «Povedal vam bom nekaj samo če mi obljubite, da me ne izdate». Tri minute kasneje so stari in njegova dva sinova, vsi trije dobro oboroženi že bili na hribu in stopali po prstih s puškami na strel v roki. Huck se je skril za skalo, toda ko so počili streli, je hitro zbežal po hribu navzdol kar so ga nesle noge.

4

V nedeljo zjutraj je Huck potrkal na vrata starega Valižana. Stari mož in njegova dva sinova so se pravkar oblačili. Stari je pripovedoval Hucku, da sta lopova ob strelu izginila kot bi ju odpihnil; nekaj časa so ju zasledovali in krogle so kar žvižgale mimo njih ušes; toda kmalu je za njima izginila vsaka sled. Ko se bo zdanilo, bo cel oddelek s sodnikom na čelu raziskal gozdove.

5

Stari je vprašal Hucka, zakaj jima je sledil in Huck je previdno odgovarjal takole: «Precejšen nepridiprav sem, vsaj tako pravijo ljudje. Tisto noč sem srečal dva možakarja. V enem sem spoznal gluhega in nemega Španca, v drugem pa zanemarjenega lopova. Menil sem, da nosita ukradeno blago, zato sem jima sledil in slišal, kako je Španec prisegal, da bo vdovi skazil obraz. «Kaj», ga je prekinil stari, «gluh in nemi človek je to govoril?»

6

Huck si je prizadeval, da bi stari ne uganil, kdo je Španec. Stari je to opazil in mu prigovarjal, naj mu le vse lepo zaupa, da se mu ni treba ničesar bati. Huck je pogledal staremu možu v poštene oči in mu zašepetal v uho: «Saj ni Španec — to je Joe!» Valižan se je malodane zvrnil s stola in nemudoma dejal: «Če gre za Joeja, je pa važna stvar!»

7

NAŠI LJUDJE V SVOBODNI DOMOVINI

Dr. Karl Pirjevec je stopil v pokoj

Koliko jih imamo naših ljudi tam gori — od Ljubljane do Celja, Maribora, Ptuja in do Murske Sobote! In kje so potem še vsi tisti v Zagrebu, v Beogradu, na Reki in drugod. Pod fašističnim pritiskom so zapustili svojo ožjo domovino, da so sploh lahko živeli in delali naprej. Premnogi so upali, da pride čas, ko se bodo povrnili. Toda čas, ko bi se lahko vsi povrnili, še ni prišel. In koliko bi se jih sploh ne moglo več povrniti, ker so zaključili svoje dni bolj ali manj daleč od svoje rodne grude. V tem so zrasli njih sinovi in hčere in povsod po Jugoslaviji naletimo nanje: v gledališčih so poleg tistih, ki so poznali deske odra v Narodnem domu, že tudi mladi, ki poznajo Trst večinoma iz pripovedovanja staršev: najdemo jih med učitelji in profesorji; mnogo jih je med delavci, med uradniki; marsikateri pa zavzema tudi odgovorno mesto državnika bodisi doma bodisi da državo zastopa na diplomatskem področju.

(Pripeljite v Trst vse Slovence, ki so ga zapustili po l. 1918, in z njimi njihove otroke ter poženite iz Trsta vse pritepence, ki so prišli semkaj po tem letu — in potem govorite o plebiscitu!)

* * *

Od časa do časa zvemo kaj o tem ali onem naših ljudi, ki dela v svobodni domovini. Včeraj smo čitali, da je po 44 letih šolske službe stopil v pokoj ravnatelj Ekonomske srednje šole v Ljubljani, (bivše Trgovske akademije), dr. Karl Pirjevec. Od l. 1923 je deloval na tej šoli, kjer je l. 1930 prevzel tudi ravnateljstvo. Toda prej je bilo njegovo delo posvečeno neposredno primorski mladini. Njegovo pedagoško delo se je pričelo prav v Trstu, kjer je poučeval 5 let na gimnaziji, nato 2 leti na gimnaziji v Gorici. Na ilegalnem begunskem učiteljišču, ki se je med prvo svetovno vojno preselilo iz Gorice v Trst, je bil dr. Pirjevec 4 leta ravnatelj. Pred odhodom v Jugoslavijo je poučeval še 5 let na realki v Idriji. Med našimi čitatelji jih je bržkone precej, ki se ga spominjajo iz vseh postaj njegovega delovanja.

Odkar je prišel v Ljubljano, je ostal ves čas na istem zavodu, ki mu je tudi posvetil ves svoj trud, da bi ga dvignil na dostojno višino. Trgovska akademija, ki je imela pred prihodom dr. Pirjevca šele dve leti obstoja, se je razvila v odličen zavod, ki se je že na zunaj s svojo krasno stavbo sijajno predstavljal. Ravnatelj Pirjevec pa je bil tudi dijakom in profesorjem to, kar se lahko le od najboljših pedagogov zahteva.

Tržaški Slovenci, ki se spominjajo njegovega dela v našem mestu, mu želijo še obilo let prijetnega in zasluženega počitka.

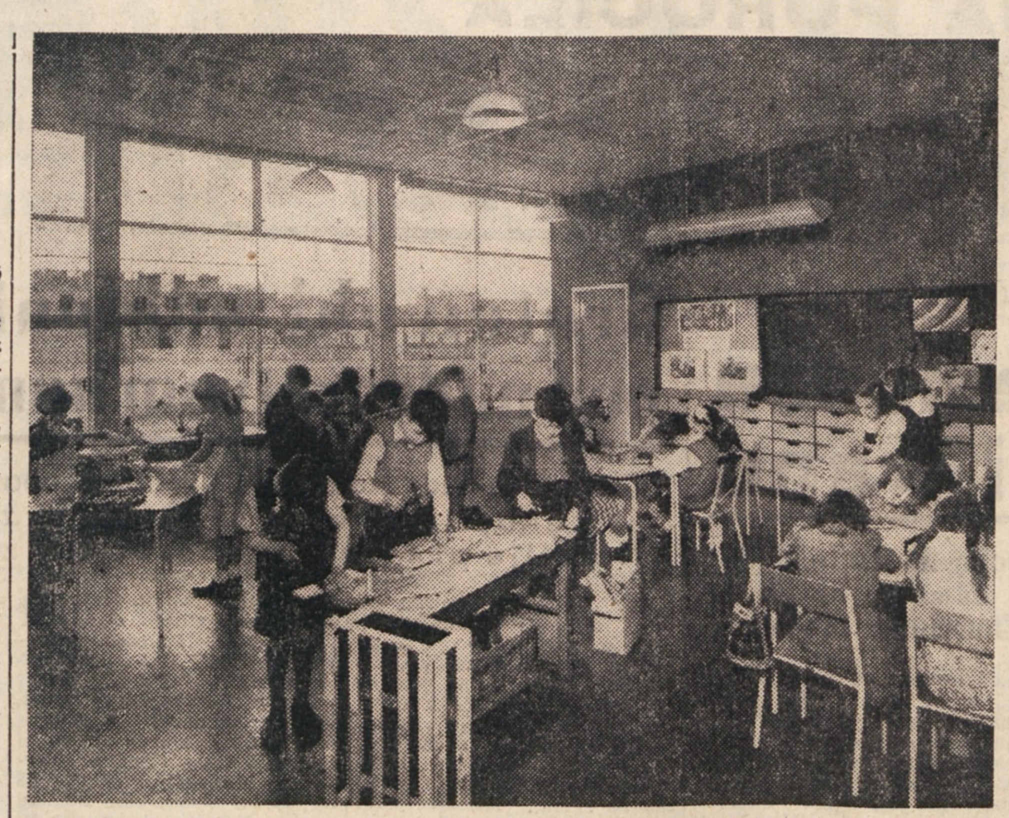

Taka šola ni dolgočasna; toda pri nas še nismo tako daleč, da bi že imeli take vrste šole. Našo šolo še vedno mori togi oklep italijanskega neživljenjskega šolskega sistema

PONESREČEN JAPONSKI POIZKUS V PRETEKLI VOJNI

BALONSKI NAPAD NA AMERIKO

Konec v zraku ali v morju - V Oregonu ubita žena in pet otrok

Po zaključku mirovne pogodbe z Japonsko obujajo ameriški listi spomine iz nedavne svetovne morije posebno glede na borbo z rumeno nevarnostjo onstran Tihega oceana.

Silen udarec japonskemu ponosu je prizadel ameriški general Doolitle, ko je s svojo letalsko eskadro 18. aprila 1942 bombardiral Tokio. Za maščevanje so si Japonci izmislili prve (prekoceanske avtomatske balonske napade v zgodovini. Dve leti je trajalo, preden so zamisel tudi praktično izvedli. Novi način vojne se je pričel 1. novembra 1944. Od tega dne dalje so Japonci v teku šestih mesecev spustili v zrak devet tisoč genialno izdelanih okroglih balonov, opremljenih z zažigalnimi in eksplozivnimi bombami, ki naj bi uničevale ameriška mesta, farme in gozdove.

To novo orožje, čigar premer je znašal deset metrov, naj bi potovalo čez Tihi ocean v višini 10 km. V tej višini hiti večina zračnih tokov proti Ameriki z brzino 200 do 300 km na uro. Ker so bili baloni prepuščeni sami sebi, seveda ni znano, koliko jih je doseglo Ameriko; domnevajo pa, da je le deseti del prispel nad ameriško celino med Alasko in Mehiko. Ostanke 75 balonov so našli na kopnem ali pa v morju, bliski na nebu pa so javljali opazovalcem, da jih je najmanj sto eksplodiralo v zraku.

4. novembra 1944 je patrolni čoln ameriške mornarice našel v morju plavajočo vrečo, na katero je bil privezan težak tovor, ki ga mornarji niso mogli izvleči iz vode. Prerezali so vrvi, ki jih je napenjal tovor, in potegnili so na čoln le vrečo. Lahko si je predstavljati njihovo obžalovanje po ugotovitvi, da je balon japonskega izdelka, oni pa so uganko tovora lahkomiselno spustili na dno. Štirinajst dni kasneje so izvlekli drugi balon iz morja. Tudi ta še ni rešil uganke. Malo pozneje je nad Montano tak balon eksplodiral in iz na pol zgorelih ostankov so tehniki in strokovnjaki ugotovili, za kaj gre. Povsem pa je razkril skrivnost šele četrti balon, čigar mehanizem ni deloval in je popolnoma neokrnjen prišel Amerikancem v roke. Nosil je tričeset vrečic peska, težkih po tri kilograme. Vrečice so avtomatsko odpadale, če je balon letel prenizko. Druga samogibna kontrola je odpirala plinski ventil, da je uhajal vodik, kadar se je balon dvignil previsoko. Vsak balon je nosil tri ali štiri bombe, od katerih je bila ena zažigalna. Obe vrsti bomb sta bili v zvezi z mehanizmom, ki je začel delovati potem, ko je bil ves balast odvržen. Po japonskem računu je moral balon tedaj leteti že nad Ameriko. Ta mehanizem je spustil bombe v globino, nazadnje pa je še zažgal balon. Toda komaj desetina teh mehanizmov je delovala dobro in so Amerikanci dobili več nepoškodovanih popolnih balonov.

Takoj so organizirali obrambo po vsej državi. Nevarnost eksplozivnih bomb ni bila posebno velika, večja škoda je grozila od zažigalnih bomb, ki bi v vročih poletjih lahko uničevale obsežna žitna polja in gozdove. Vsem radijskim postajam in časopisom je bilo prepovedano v interesu narodne obrambe objaviti kakršno koli vest o teh balonih. Tako Japonci, ki so željno čakali te vesti, ves čas vojne niso vedeli, ali je sploh kak njihov balon dosegel Ameriko.

Tri leta kasneje, ko so Amerikanci zavzeli Japonsko, so zvečeli za tajnost teh balonov. Japonski general Kusaba, poveljnik balonske akcije, je nazadnje prejel od generalnega štaba ukaz, naj preneha s svojim delom. Odlok se je glasil: «Vaši baloni ne prihajajo v Ameriko, sicer bi v ameriških listih bila o tem poročila. Amerikanci pač ne bi mogli molčati ves čas.»

En sam japonski balon je povzročil v ZDA nesrečo. Našli so ga otroci pri nekem pikniku v Oregonu. Menda so ga vlekli s seboj in je pri tem eksplodirala bomba ter ubila pet otrok in eno ženo.

V. P.

POT DOMOU

WILLIAM SAROYAN

(Nadaljevaje s 4. strani)

gledal kot bi bil tujec in počutil se je daljnega in nenavezanega nanjo, vendar je čutil, da je to njegov dom, da je kraj, o katerem je sanjal, kraj, ki ga je mučil, kjer koli je hodil. Bal se je, da bi prišel kdo iz hiše in ga videl, ker je vedel, da bi zbežal, če bi ga kdo opazil. Vendar si je želel, da bi videl vse, prav vse, da bi jih imel pred očmi, da bi čutil bližino njih teles, celo da bi jih duhal, da bi duhal njih močni ruski vonj. Toda to je bilo preveč. Začutil je mržnjo do vsega v mestu in šel je dalje do vogala. Tam je obstal pod cestno svetilko, zbegan in poln studa, želeč videti vsaj brata Pavla, govoriti z dečkom, odkriti, kaj se dogaja v njem, kako sprejema dejstvo, da je v takem kraju in da živi tako življenje. Vedel je, kaj je čutil sam, ko je bil bratovih let in upal je, da bi mu lahko dal majhen nasvet, kako naj z branjem odvrne občutek enoličnosti in ostudnosti.

Pozabil je, da ni bil jedel od zajtrka in da je sanjal mesece in mesece o tem, da bi jedel spet kako materino kosilo, sedeč pri stari mizi v kuhinji in da bi videl visoko in rdečelično materino pojavo, resno in jezno, pa vendar ljubečo, toda izgubil je tek. Prišlo mu je na misel, da bi počakal za vogalom; mogoče bo šel brat na sprehod in on bo fanta videl in bo govoril z njim. Pavel, mu bo rekel, in bo govoril z dečkom po rusko. Tišina doline ga je začela težiti. Izgubljala je svojo spoštljivost in je postala le ena izmed oblik enoličnosti. Vendar se ni mogel odtrgati od hiše. Izza vogala jo je lahko videl in vedel je, da si želi vstopiti in biti sredi svojih ljudi, del njihovega življenja; vedel je, da si je mesece in mesece želel tega, da bi potrkal na vrata, poljubil mamo in sestre, romal po hiši, posedal po starih stolih, spal v svoji postelji, govoril s svojim starim in jedel pri tej mizi. In zdaj mu je nenadno do zavesti prišlo nekaj, kar je bil pozabil ta čas, ko je bil odsoten. Nekaj resničnega, toda grdega o tem življenju, nekaj, kar je izpremenilo vse, izpremenilo videz in pomen hiše, mesta, vse doline in je napravilo vse to grdo in neresnično, v njem pa zbudilo željo, da bi odšel in se nikoli več ne vrnil. Nikoli ne bo mogel nazaj. Nikoli več ne bo mogel stopiti v hišo in nadaljevati s svojim življenjem tam, kjer ga je bil prekinil.

Nenadoma se je znašel v drevoredu. Splezal je čez ograjo in šel preko dvorišča. Mati je bila posadila paradižnike in poper. Vonj rastočih rastlin je bil močan in oster in ga je čudno razžalostil. V kuhinji je svetila luč in mirno se je pomikal proti oknu, v upanju, da bo videl koga od njih, ne da bi ga oni opazili. Šel je tik do hiše h kuhinjskemu oknu in ko je pogledal noter, je videl najmlajšo sestro Marto, ki je pomivala posodo. Videl je staro mizo, staro peč in Marto, ki mu je obračala hrbet; in vse te stvari so se zdele tako žalostne in presunljive, da so mu prišle solze v oči in je začutil željo po cigareti. Mirno je prižgal vžigalico ob podplatu in vdihaval dim, gledajoč malo sestrico v stari hiši, del enoličnosti. Vse se je zdelo zelo tiho, zelo čisto in strašno žalostno. Upal je, da bo stopila mati v kuhinjo; želel si jo je še enkrat videti. Ali jo je njegova odsotnost zelo spremenila? Kakšna je videti? Ali ima še vedno tisti stari, jezni pogled? Občutil je jezo sam nase, ker ni dober sin, ker ne poskuša osrečiti matere, toda vedel je, da je to nemogoče.

Videl je brata Pavla, ki je stopil v kuhinjo, da bi popil malo vode in za trenutek je želel zaklicati dečkovo ime, vse kar je bilo dobrega v njem, vsa njegova ljubezen je pridrla na dan ob pojavi in obrazu dečka. Toda zadržal se je, globoko vdihaval cigaretni dim in stiskal ustnice. V kuhinji se je deček zdel čudno izgubljen, zmeden, zaprt v ječo. Ob pogledu na brata je začel tiho jokati, tiho govoreč: Moj bog, moj bog! Nič več si ni želel videti matere. Postal bi tako jezen, da bi storil kaj norega. Mirno je šel čez dvorišče, se zavihtel preko plotu in skočil na ulico. Odhajal je in bolečina v njem je rasla. Ko je bil dovolj daleč, da ga ni bilo več mogoče slišati, je začel ihteti, poln strastne ljubezni do svojcev in poln sovraštva do ostudnosti in enoličnosti njih življenj. Čutil je, da beži od doma, beži od svojih ljudi in da bridko ihti v temo jasne noči, ker ni prav ničesar, kar bi mogel storiti, niti ene same preklete stvari.

Izdelujem in popravljam aktovke
TRST
Ul. G. Gozzi št. 1
vogal Ul. Pauliana

Volnene obleke in jope prodam
OLAJSAVE PRI IZPLAČEVANJU
Naslov na upravi lista

GOSTILNA NANOS - TRST
Ul. Zanetti št. 6 - Tel. 7559 (poleg Trga sv. Frančiška)
TOČIJO SE PRISTNA VIPAVSKA, ISTRSKA VINA IN KRASKI TERAN.
DOMAČA KUHINJA S POSTREŽBO MRZLIH JEDIL.
Priporoča se TONE GULIČ

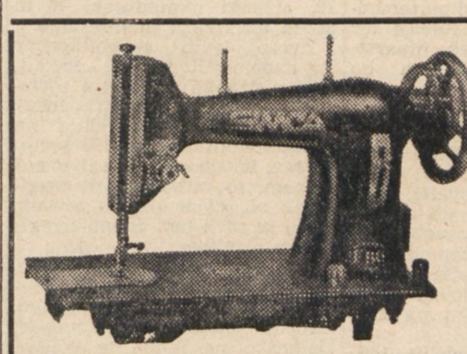
Staroznana tvrdka TULIAK
vam nudi najboljše jamstvo
Sivalni stroji najboljših svetovnih tovarn, tuji in domači, industrijski in družinski, specialni za šivanje nazaj in naprej, pritrjevanje gumbov, čipk, vezenje, in krpanje z garancijo 25 let. Skrajno ugodne cene od lir 10.000 naprej. Na obroke 50 lir dnevno. Moderniziramo in kupujemo rabljene stroje po ugodnih cenah. Brezhibna popravila vsakršne vrste stroja izvršuje specialist za najboljše nemške znamke. Prodajamo omarice za stroje in sestavne dele za kakršno koli vrsto stroja, električne motorje, svetilke itd. itd.
Staroznana tvrdka Tuliak vam nudi najboljše jamstvo
TRST, Ul. della Guardia 15 - Tel. 95089

Batič Franc
KLJUČAVNIČARSKA MEHANIČNA DELAVNICA
TRST
Ul. F. Crispi 15
Telefon 95214

MIZARSKA DELAVNICA
MIHELJ JOŽE
TRST
Ul. Polonio 3
sprejema vsakovrstna mizarska dela po ugodnih cenah

KIS
TOČNA IN SOLIDNA POSTREŽBA
vam nudi edina dobro znana tvrdka
PLESNIČAR
TRST - UL. RISMONDO 4 : TEL. 8916

SLOVENSKA PAPIRNA INDUSTRIJA je zelo stara

V Sloveniji izvirajo prvi začetki moderne papirne industrije še iz druge polovice predzadnjega stoletja. Takrat je bila največja papirna družba na Slovenskem v nemških rokah. Po statističnih podatkov te družbe — «Leykam-Josefstahl» — je razvidno, da so že 1870. leta izdelali na brusilnicah v Medvodah, na Virju in Goričanah 7740 stotov lesovine v vrednosti 46.000 goldinarjev, v papirnicah v Vevčah in na Fužinah pa 28.340 stotov papirja v vrednosti 680.860 goldinarjev. Takrat so porabili za to količino papirja še vedno več cunj kot lesa. Papir so prodajali po vseh pokrajinah bivše Avstro-Ogrske in so ga celo izvažali po svetu.

Po prvi svetovni vojni je vsa podjetja bivše družbe «Leykam-Josefstahl» odkupila nova družba «Združene papirnice Vevče, Goričane in Medvode d. d.», ki jih je v teku let popolnoma obnovila, razen pogorele tovarne na Virju pri Medvodah. Vse obrate so tudi prenovili in jih usposobili za moderno izdelovanje papirja. Obenem so tudi popolnoma opustili proizvodnjo papirja iz cunj in od tedaj služi za surovino v Sloveniji samo les.

Papirnico v Goričanih so 1931. leta opustili, ker ni bila rentabilna. Zato je pa celulozna tovarna v obdobju med obema svetovnima vojnama za trikrat povečala svojo proizvodnjo. Podjetje si je obenem zagotovilo v Bosni stalen bazen za celulozni les in tudi rudokope za ostale potrebne surovine, kot je predvsem kaolin.

Združene papirnice so bile najstarejše in največje slovensko podjetje. V zadnjih letih pred vojno so porabile letno po 42.000 kubičnih metrov celuloznega lesa in izdelale čez 1300 vagonov papirja letno.

Poleg tega velikega podjetja so delovale še druge tovarne. Tako tovarna papirja pri Ratečah, ki je zelo stara, saj je delovala že 1670. leta. Ta se ukvarja še danes predvsem s kvalitetnim papirjem namenjenim za denar, znamke in ostale vrednotnice.

Tretje mesto zavzema v Sloveniji po starosti Sladkogorska tvornica papirja. Ustanovili so jo 1882. leta na obeh bregovih reke Mure. 1926. leta je pa bila temeljito preurejena.

Poleg teh večjih tovarn pa deluje v Sloveniji še več tovarn papirja in lepenke, ki pa so manjše.

Po osvoboditvi so prišla vsa ta podjetja v državno last. Sedaj izkoriščajo vse vgrajene zmogljivosti in že dolgo ne zadovoljujejo vseh potreb. Visoka poraba papirja zahteva graditev novih tovarn. Deloma so že vidni mnogo obetajoči znaki za bodočnost. Nova tovarna rotacijskega, to je predvsem časopisnega papirja, v Krškem ob Savi bo zadostila potrebam Slovenije.

Celulozni les, ki ga rabijo za izdelavo papirja

NOVA TOVARNA za pridobivanje petroleja iz skrilavca

RIFLE (Colorado) — Ameriško ministrstvo za notranje zadeve poroča, da bo tu zgradila zasebna ameriška družba v kratkem veliko tovarno za pridobivanje petroleja iz skrilavca. Novo napravo bo zgradila stavbna družba Blaw-Knox za 333.000 dolarjev po vzorcu male poskusne tovarne zgrajene v bližini, ki obratuje kot last notranjega ministrstva. Nova tovarna bo lahko predelala od 137 do 364 ton dnevno.

Tovarna bo uporabljala tako imenovani postopek plinskega zgorevanja, pri katerem se iz skrilavca pridobivajo bituminozni plini, ki jih nato čestilirajo. V nasprotju z drugimi destilacijskimi načini pri novem postopku ni potrebna niti voda niti zrak in tudi ne naprave za zgoščevanje tekočih proizvodov, ki prihajajo iz retort v obliki pršca.

Z novo tovarno bodo lahko preračunali podatke o stroških in donosnosti glede postopka s plinskim zgorevanjem. Tovarna bo tudi nudila dragocene tehnične podatke ter dobavljala ministrstvu količine surovega skrilavcevega olja, ki so potrebne za študij o rafinaciji.

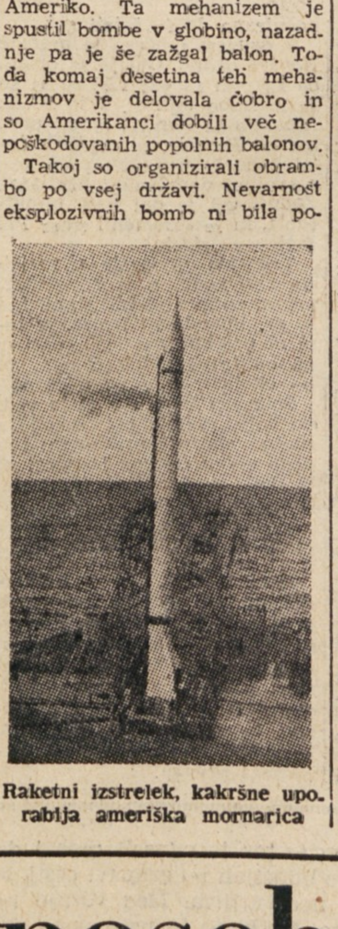

Raketni izstrelek, kakršne uporabija ameriška mornarica

Nove znamke Združenih narodov

Na dan Združenih narodov, ki ga obhajajo 24. oktobra, bodo izdali prve znamke ZN. Istočasno bo stopil v veljavo poštni sporazum med Združenimi narodi in Združenimi državami in na glavnem sedežu ZN bodo otvorili poseben poštni urad.

Prvo skupino znamk ZN sestavljajo znamke v vrednosti enega centa, enega centa in pol, 3 centov, 5 centov, 25 centov in 1 dolarja. Drugo skupino znamk za 5 nadaljnjih vrednosti bodo izdali približno tri tedne pozneje, v novembru pa bodo sledile znamke za letalsko pošto.

Znamke ZN bodo uporabljene za uradne dopise, ki jih pošiljajo s sedeža ZN na vse kraje sveta kot tudi za vse zasebne dopise, ki jih bodo pošiljatelji oddali na poštnem uradu ZN.

TRGOVINA
Trst, Ul. G. Vasari 10
Dospela nam je nova pošiljka jesenskih čevljev za ženske in moške
OGLEJTE si naše izložbe!
TREVISANI

Začetki in posebnosti osvobodilnega boja na Primorskem

(Nadalj. iz prejšnje štev.)

Komunizem v pravi luči in komunistično partijo je primorsko ljudstvo spoznalo šele med narodnoosvobodilno borbo, ko je v Primorju nastopila KP Slovenije. V tej smeri moramo iskati tudi vzrok, da v začetku izobraženstvo Primorja ni imelo takoj razumevanja za OF pod vodstvom KPS. V centralni Sloveniji je KPS že pred l. 1941 delala po liniji ljudske fronte in pridobila tako simpatije med članstvom, zaveznike v vrhovih meščanskih skupin in strank. Tega v Primorju ni bilo, delo KPS pa je bilo neznano.

Ima pa Primorje narodnega heroja Pina Tomažiča, prepričanega komunista in slovenskega narodnjaka nove napredne smeri. Toda njegovo delovanje je bilo prekratko, da bi zajelo širše kroge v Primorju.

Član KPS je postal v začetku l. 1934, delal je zlasti med mladino. Zaradi bližajoče se abesinske vojne se je umaknil v Zagreb, kjer je nadaljeval univerzitetni študij. Tu in v Mariboru je spoznal pravo komunistično partijo, njeno ideologijo, njeno borbenost in demokracijo. Spoznal je gnilobo meščanske Jugoslavije, se seznanil z deklaracijo treh partij iz leta 1934, temeljito proučil zlasti nacionalno vprašanje, kar je bilo odločilne važnosti za njegovo nadaljnje delo v Primorju, ki ga je začel l. 1938. Preganjan od jugoslovanskih oblasti se je l. 1937 zaman skušal prebiti med španske prostovoljce, padel je v roke fašistične oblasti in moral odslužiti šestmesečni vojaški rok v Pisi.

Njegovo delo je po letu 1938 zavzelo smer, ki jo je imela KPJ za novo Jugoslavijo in KPS za novo Slovenijo. Bil je iniciator in sodelavec ilegalnega tiska. «Iskra», «Plamen» in «Delo» so začeli odpirati nova, svetlejša obzorja. Zadnja številka «Dela» je izšla 1. maja 1940.

Na partijski konferenci v bližini Opčin je februarja 1939 prodrl s svojim doslednim komunističnim programom, ki v bistvu obsega dve važni točki: rešitev nacionalnega vprašanja v napredni luči in povezovanje partije s širokimi ljudskimi množicami. Kakor mora Trst kljub svojemu italijanskemu značaju pripadati svojemu slovenskemu zaledju, tako je potrebno, da dobi italijanska manjšina v Primorju najširšo avtonomijo. Obe točki naj bi našli svoje konkretno uveljavljanje v sodelovanju ljudskih množic z italijanskimi v skupni antifašistični fronti pod vodstvom partije. Italijansko-slovensko bratstvo narodnoosvobodilne dobe je imelo tu svoj spočetek.

Še pred sprejetjem tega programa je prišlo ob koncu leta 1938 pod Tomažičevim vplivom do ilegalnega združenja slovenskega dijaštva na antifašistični liniji ljudske fronte na sestankih na Otlici in v Koprivi na Krasu. Delo v tej smeri sta prenesla Pino in njegov krog zlasti na Kras in v spodnjo Vipavsko dolino, tako med proletariat kakor tudi med kmečke množice. Bilo je v najlepšem razmahu, ko so Pino in številni njegovi sodelavci junija 1940 zaradi provokatorskega izdajstva padli v roke fašistične policije. Nad leto dni so čakali procesa; zapor je postal, kolikor je bilo pač mogoče, šola novega duha. Pino je v zaporu in pred množičnim procesom pokazal svoje voditeljske zmožnosti, odprto je zagovarjal svoj politični program pred samim fašističnim sodiščem. Padel je 15. decembra 1941, ko so že pokale partizanske puške po vsej slovenski zemlji; z njim so padli še štirje tovariši. Padel je, ker ni hotel «politično umreti», medtem ko so petdeset ostalih tovarišev sprejeli zapori.

Svoje delo je sam ocenil v poslednjem pismu svojim tovarišem in vsemu ljudstvu: «Našli boste gotovo veliko slabosti, toda naše sile so bile še šibke, pogoji, v katerih smo delali, pa zelo težki.» (Podatki o P. Tomažiču: Dujc Albin in Colja Srečko, N. heroj J. Tomažič-Pino, Ljudska pravica 25. 12. 1949 št. 304; glej še Primorski dnevnik 21. 12. 1949, l. V., št. 262, 10. 12. 1950, l. VI, št. 280 in naslednje — članki M. Samse).

Izguba Pina Tomažiča je bila za narodnoosvobodilno borbo težka. Z njim in z njegovimi sodelavci, ki so padli ali pa so jih požrli zapori, so padli vodilni kadri, pretrgani so bili tu in tam stiki z deželo, ki so jih imeli; OF bi imela v svojih začetkih večji in lažji organizacijski razmah, kot ga je; tisti Tomažičevi sodelavci pa, ki so ušli zaporom, so bili med prvimi borci in delavci za OF.

III.

Med vsemi objektivnimi činitelji — da analizo strnemo v sintezo — pa je bil najodločilnejši *patriotizem primorskega ljudstva, ljubezen do svoje zemlje, povezanost s slovenskim in z jugoslovanskimi narodi*. Ta je odločal nad vsem.

Primorsko ljudstvo je bilo v ogromni večini strnjeno kot vojska, bilo je v svoji celoti enotno, prežeto s sovraštvom do fašističnih tlačiteljev, ki so mu vzeli vse razen ljubezni do materinega jezika in domovine. Simpatiziralo je z nesrečno Abesinijo in zaman pričakovalo, da si fašistični imperializem ob njej polomi svoje zobe; iz istega vzroka je simpatiziralo tudi z rdečo Španijo. Zato je leta 1941, ko je doživelo razočaranje zaradi razsula stare Jugoslavije, ko ga je prevzelo silno ogorčenje zaradi stališča izdajalskih voditeljev meščanskih slovenskih strank v Ljubljani, ki so se klanjali italijanskemu fašističnemu tiranu in se mu vdinjali, z velikim veseljem in z neizmernim navdušenjem pozdravilo že prve glasove o Osvobodilni fronti in partizanih, ki so se prebili skozi trdno zaprto mejo. Ko so počile prve puške na Gorenjskem, se je čul njih odmev v Gorici in v Trstu.

Prof. IVO JUVANČIČ

(Nadaljevanje sledi)

M. Švab Soave
VIA SAN GIUSTO 16
TEL 93609

Projektiranje in montaža centralnih kurjav, sanitarnih naprav ter kleparstvo

PRIMORSKI DNEVNIK

VREME

Nizko področje zračnega pritiska se je sedaj preselilo nad Egejsko morje. Obenem pa se ni zmanjšalo območje v Severni Evropi, ki še vedno vpliva na vreme pri nas. Za danes je predvidevati še naprej jasno in vetrovno vreme. Včeraj je bila v Trstu najnižja toplota 13.4, najvišja pa 20.0.

RADIO

Opozarjamo vas na naslednje oddaje: **Jug. cona Trsta:** 9.00: Chopin: Klavirski koncert v e-molu, op. 11; 18.00: Dalmatinske narodne. — **Slovenija:** 12.40: Zabavna glasba; 19.30: Verdi: Falstaff, opera v 3 dejanjih. — **Trst II.:** 15.30: Orkestra Donald Voorres in Norman Cloutier; 23.00: Priljubljene melodije. — **Trst I.:** 13.25: Orkester pesmi; 18.15: Moderni ritmi.

Pokrajinske volitve danes v Franciji

Izvolili bodo polovico krajevnih svetnikov, druge pa prihodnjo nedeljo - Predvidevajo ojačanje sredinskih strank

PARIZ, 6. — V Franciji bodo v nedeljo upravne volitve. Izvolili bodo polovico celotnega števila krajevnih svetov — 1.660 svetovalcev — medtem ko bodo prihodnjo nedeljo izvolili preostale. Razen na področju Pariza, bodo volitve v polovici kantonov vseh 90 dipartementov, kar jih je v Franciji ter sedmih prekomorskih dipartementih. Na vsak kanton bo prišel po en svetovalec.

Predvidevajo precej majhno volilno udeležbo. Volilo naj bi samo 5 milijonov volilnih upravičencev, od skupnih 11 milijonov. Novi svetovalci bodo nasledili tiste, ki so jih izvolili leta 1945, takoj po osvoboditvi. Takrat so imeli komunisti v Franciji dosti močnejše položaje, kot danes, degolizma sploh ni bilo, demokristjani pa niso imeli posebne moči.

Leta 1945 so razdelili 1660 sedežev na naslednji način: komunisti 185, socialisti 441, zveza levih republikancev 360, desničarski neodvisni in agrarci 174, ljudsko republikansko gibanje 119, neodvisni republikanci 224, RPF 103, alžirska desničarska neodvisna stranka 12, alžirski naprednjaki 16 in zveza alžirskega manifesta 3.

Zvezo levih republikancev sta nadomestili radikal - socialistična stranka ter zveza socialističnega in demokratičnega odpora. RPF ni nastopila na zadnjih volitvah. Od 103 svetovalcev, ki smo jih vnesli v naš seznam, so mišljeni tisti neodvisni ali člani drugih strank, ki so se med tem časom izrekli za De Gaullea.

Krajevni sveti imajo nalogo, da v vseh francoskih dipartementih vodijo krajevno upravo. Načelno imajo samo te naloge. Dejansko pa imajo te volitve politični pomen in predstavlja za posamezne stranke priliko, da ugotovijo svoj vpliv na deželi.

Prav zaradi teh volitev smo videli pri posameznih francoskih strankah v parlamentu precej manevrov. To obdobje po volitvah ni bilo pravzaprav nič drugega, kot nadaljevanje prejšnje volilne kampanje ,vendar le z manjšim hrušcem. V luči teh volitev moremo gledati kampanjo socialistov za premično lestvico za plače, obenem pa delno pojav nekam čudnega zavezništva med degolisti in kominformisti v parlamentu.

Pariški tisk se zelo omejuje pri predvidevanjih. Vendar se zdi, da bo prišlo jutri na volitvah do precejšnjega premika proti sredini. Največ bi dobili pri tem zmerni, neodvisni in agrarci.

Na splošno pa kaže, da jutri ne bo prišlo do jasnega odgovora javnega mnenja na zadnje manevre strank. Natančnejši odgovor bi bilo mogoče dobiti šele po izvolitvi drugega dela svetovalcev, kar se bo dogodilo 14. oktobra.

Naš tedenski pregled

(Nadaljevanje s 1. strani)

ske vlade je posamezna vprašanja takole razvrstil in prikazal:

1. Ameriška gospodarska pomoč. *Dokončnih številk ni mogoče povedati, ker še ni določena celotna vsota, namenjena za gospodarsko pomoč tujini.*

2. Naročila italijanski industriji. *Italija bi mogla izdelovati vozila, ladje, letala, municijo, orožje, motorje, stroje radijski material. Italija bo v kratkem dobila prvi obrok naročil.*

3. Vojaška pomoč. *De Gasperi je prosil, da se Italiji dodeli «primerna kvota» neposredne vojaške pomoči (pošiljke, ki jo tvorijo orožja) iz vsote, ki jo je kongres odobril za Evropo. «Zaupamo lahko v skorajšnji ugoden odgovor».*

De Gasperi je dejal, da je predvidevati, da bo vsota gospodarske in vojaške pomoči «zadovoljiva», čeprav «razlogi prevydnosti svetujejo, da ne govorimo o številkah», ki pa da so približno takšne kot jih omenjajo nekateri listi (Corriere della Sera je pisal, da bo Italija dobila za 150 do 200 milijonov gospodarske pomoči, za okoli 600 milijonov direktnih vojaških pošiljk in prvi obrok naročil za 200 milijonov dolarjev).

4. Surovine. *Glavne italijanske potrebe so: preskrbovanje z železom, jeklom in bakrom, dodelitev potrebnih spričeval o prednosti za izvršitev industrijskih projektov, ki jih finansira ECA (železarstvo in termoelektrarne), zadostno število ladij iz ameriške mornariške rezerve za prevoz premoga in drugih mnoštičnih tovorov v Italijo. «Vprašanja se ugodno rešujejo».*

5. Izseljevanje. *«Gotovo boste razumeli, koliko racionalnih in iracionalnih ovir je v tem vprašanju, kjer globoko zakoreninjeni sindikalni nacionalizmi ovirajo pravično rešitev», je dejal De Gasperi in dodal, da je «mnogo že opravljeno» in da se s tem vprašanjem pečajo mednarodni organi.*

6. Posojila. *«S precejšnjo širino smo sondirali vprašanje posojil, čeprav je treba opozoriti, da se to vprašanje v nekaterih stvareh ne sklada vedno z brezplačno pomočjo, ki jo bo Amerika še nadalje dajala Evropi». S tem zelo meglenim stavkom je De Gasperi namigoval na znano dejstvo, da mednarodna banka sila nerada daje posojila državam z neurejeno in pasivno plačilno bilanco. Jasno pa tega ni povedal.*

Okoli De Gasperijevega poročila, to se pravi, okoli rezultatov njegovega potovanja v Ameriko, se je zdaj vnela besna parlamentarna bitka. Eni ga hvalijo — pretirano, drugi ga grajajo — spet pretirano, oboji pač v skladu s svojimi političnimi potrebami, ki pa žalostno malo odražajo potrebe italijanskega ljudstva.

MOSSADEGH ODPOTOVAL V NEW YORK, DA ZAGOVARJA SVOJE STALIŠČE PRED VARNOSTNIM SVETOM

Anglija bo izpremenila pritožbo proti Iranu

Nova resolucija bo dosti bolj zmerna - Predlagala bo nadaljevanje pogajanj - Konservativci izkoriščajo odmeve, ki jih je povzročila izpraznitev Abadana - Govora Churchilla in Edena

TEHERAN, 6. — *Ameriški poslanik v Teheranu, Loy Henderson je izročil Mossadeghu poslanico predsednika Trumana, ki ga vabi v Washington.*

LONDON, 6. — Angleška predvolilna kampanja je v polnem teku. Vsak dan slišimo politične govore predstavnikov obeh glavnih strank. Iz njih moremo razbrati, da so dali na stran vsa notranja vprašanja, pri katerih imajo laburisti na vsak način prednost v svojih argumentih. Zato so konservativci zajahali drugega konjička — zunanjepolitična vprašanja in se predvsem *vrgli* na perzijsko nafto. To kljub temu, da prej, ko je to vprašanje še zorelo *niso zinili nobene besedice* proti Attleejevi politiki «reševanja, kar je mogoče rešiti».

Obenem je opaziti, da se je Churchill lotil tudi druge akcije: povezave z liberalci. V predelih, kjer nimajo njegovi kandidati nobenega izgleda proti laburistom, je umaknil svoje ljudi in podprl liberalce proti laburistom.

Potem ko je včeraj «Times» resno kritiziral Attleejevo politiko v Perziji, se je sedaj tega hvaležnega posla lotil tudi ravnatelj rafinerije v Abadanu, Ross ko je prispel v London. Pritožil se je nad odločitvijo laburistične stranke, da izprazni Južni Iran. «Mi smo bili presenečeni, ko so nam odredili, da moramo odpotovati. Kot angleški državljani bi mogli računati na podporo londonske vlade. V resnici ni vlada nikoli *obravnavala vprašanja z odločnostjo*. Ne mislim, da bi bila sila potrebna». Glavni ravnatelj, Mason, ki je prispel tudi z Rossom je bil dosti previdnejši. Izjavil je, da je Stokes naredil v Iranu, kar je mogel in dodal: «Mislim, da nas ni mogoče *obtoževati strahopetstva*».

Churchill je v svojem današnjem govoru v Essexu znova izkoriščal težak občutek, ki je nastal, ko se je London zavedel, da je igra v Perziji že skoraj popolnoma izgubljena. Dolgo je govoril o «angleškem porazu v Iranu», česar naj bi bila po njegovem kriva laburistična vlada. Zatrjeval je, da ne bi bila tregana vojaška akcija v Perziji, če ne bi bilo «padca prestiža in angleške oblasti na Srednjem vzhodu, katerima je nujno sledila izguba Indije, ker ni bilo odločno začrtane angleške politike». Tudi vpliv Anglije na ZDA je po Churchillovem mnenju *«padel zelo globoko»*.

Tudi voditelj konservativcev št. 2, Antony Eden je rabil na svojem današnjem govoru iste argumente. Dodal je samo, da Perzija grozi postati satelit ZSSR v primeru, če bi prišlo do političnega in gospodarskega kaosa v državi. Priporočal je *bolj moderno politiko*

Vsem tem ostrim napadom je odgovoril samo bivši parlamentarni tajnik laburistov Stanley Evans. Ta je vrgel krivdo na ZDA, češ da niso dale Angliji v perzijskem sporu *take popolne podpore, ki je bila značilna za angleško intervencijo na Koreji*. Že dolgo časa ni bilo mogoče opaziti tako *ciničnega zaničevanja* upravičenih interesov zvestega in gotovega zaveznika.

Priznavamo Harrimanove odločne napore, čeprav *so bili sterilni*. Mossadegh ne bi bil tako oster, *če ne bi Teherana obiskal gospod Mc Ghee*. Prihodnja vlada, bo morala, ne glede na njeno barvo proučiti našo zunanjo politiko. Vbiti si moramo v glavo, da bo ameriška podpora Angliji *krhka kot steklo, vedno kadar bo šlo za ameriške petrolejske interese*.

Medtem pa sta v New York odpotovala iz Teherana ministrski predsednik Mossadegh ob spremstvu podpredsednika Fatemija. Pred odhodom je Fatemi nakazal linijo Mossadegha pred Varnostnim svetom: odbil bo razpravljanje o nafti.

Potem ko je Anglija doživela svoj poraz v Abadanu, se zdi, da namerava preprečiti tudi drugega v Varnostnem svetu. Angliji se je pričelo končno muditi: V krogih OZN se je izvedelo, da je Velika Britanija sklenila *popraviti* svojo resolucijo, ki jo je predložila Varnostnemu svetu.

Bo stikih z ostalimi delegacijami se bo Anglija še naprej sklicevala na odločitev mednarodnega sodišča v Haagu, vendar bo dosti bolj zmerna.

Nova resolucija bi bila gotova šele jutri. Priporočala naj bi ponovno nadaljevanje pogajanj med obema strankama, obenem z napori za rešitev spora z miroljubnimi sredstvi.

V krogih angleške delegacije se je izvedelo, da je ta popravek potreben. Sicer Anglija najbrž ne bi uspela dobiti *večine sedmih glasov* v Varnostnem svetu, ko bi o resoluciji glasovali.

Obenem pa je predstavnik ameriške delegacije izjavil, da obstoje možnosti za *nadaljevanje pogajanj*. Napravili bodo vse potrebno, da približajo stališči obeh spornih strank.

Mislijo namreč, da bo tudi Mossadegh popravil dosedanje ostro stališče, ki ga je doslej imel v Teheranu. Zlasti, ko se bo lahko pogovoril s predstavniki drugih delegacij.

Grotewohl odklonil volitve pod nadzorstvom komisije OZN

Govoril je tudi Adenauer - Politični opazovalci v kratkem pričakujejo akcijo ZSSR, da bi z dosego enotne Nemčije preprečila oborožitev zvezne republike

BERLIN, 6. — Govorila sta torej Adenauer in Grotewohl; vsak je razodel, kar mu je ležalo na srcu. K današnjim dogodkom v Berlinu naj dodamo še Stalinove čestitke k drugi obletnici ustanovitve vzhodne republike, obenem z zagotovilom Grotewohla, da bo ljudska zbornica odgovorila 10. oktobra na znanih Adenauerjevih 14 točk.

Časovno je najprej govoril Adenauer, nato mu je šele sledil Grotewohl. Zato naj najprej omenimo besede predsednika zvezne vlade.

Adenauer je izjavil pri otvoritvi druge industrijske razstave v Berlinu, da ni pesimist. Po njegovem je danes mogoče vrniti Nemcem svobodo.

Prisotni so bili trije zahodni komisarji, Trumanov svetovalec Eric Johnston in diplomatski predstavniki, akreditirani v Bonnu.

Namen Adenauerjeve politike je doseči popolno enotnost Nemčije, z Berlinom sovjetskim področjem, Vzhodno Nemčijo in tistim delom preko Odre in Nise. Kancler je spomnil na obvezo zaveznikov, da bodo vzpostavili nemško enotnost in si ne bodo prisvojili nobenega dela nemškega ozemlja. «Drugi cilj naše politike je mir. Mi poznamo vojno in hočemo zato mir».

Kancler je odbil idejo nevtralizacije Nemčije. Nevtralizirana in neoborožena Nemčija ne bi prinesla nobene rešitve vprašanja, še povečala bi politične nevarnosti. Hočemo vključitev enotne Nemčije v enotno Evropo. Taka Evropa ne bi mogla biti nikoli napadalec, branila pa bi se v primeru napada. Sedanja pogajanja med bonsko vlado in zahodnimi silami, imajo samo namen zagotoviti mir ob združitvi Evrope s sodelovanjem Nemčije. Ta pogajanja dobro potekajo, čeprav bo treba objasniti številna težka vprašanja. Zdi se, da si Grotewohl drugače predstavlja izvedbo nemške svobode. «Izjavljam z vso potrebno energijo in jasnostjo: ozemlja preko Odre in Nise pripadajo Nemčiji».

Zadnje Grotewohlove predloge je Adenauer označil za delo Moskve, katere namen je zakasniti vstop Nemčije v evropsko skupnost. Dejal je, da če hočejo v Vzhodni Nemčiji enotno Nemčijo, tedaj jim ni treba drugega — kot, da pristanejo na predloge bonske vlade. Ni mogoče začeti z dolgotrajnimi razgovori, dokler se Zahodna Nemčija pogaja z zapadnimi zavezniki, če v Vzhodni Nemčiji ni svobode. Ni opogumljajoče dejstvo, da so odbili predlog zahodnega berlinskega župana Reuterja, da bi bile svobodne volitve po vseh področjih Berlina.

Potem ko je zatrdil, da bo «pot k obnovi Nemčije dolga in težka» je naslovil na vse Nemce poziv, naj bodo «potrpežljivi in nas naj ne zapuste».

Kot smo že omenili, je Stalin poslal Grotewohlu brzojavko, v kateri mu je želel «velike uspehe pri izgradnji enotne nemške države, neodvisne, demokratične in miroljubne».

Že samo dejstvo, da je Grotewohl objavil v «Taegliche Rundschau» danes zjutraj članek, v katerem je odbil Adenauerjev predlog, da bi bile volitve v Nemčiji pod nadzorstvom OZN, je bil zadosten dokaz, da Grotewohl ne bo v svojem večernem govoru povedal ničesar novega. Zanimivo pa je dejstvo, kako se je izognil povabilu na volitve pod nadzorstvom OZN. Dobesedno je zapisal: «On (Adenauer) je predložil pravila za volitve, ki temelje pod nadzorstvom s strani OZN, ali drugače povedano, imperialistov. Na ta način je položil v tuje roke notranje zadeve Nemčije».

Vendar pa ima njegov nocojšnji govor značilnost, da predlaga «na juridični osnovi sporazumov iz Potsdama dosego mirne in demokratične evolucije Nemčije ter združenje vseh sil iz države za bodočo borbo v korist združene in demokratične republike».

To dejstvo kaže, po mnenju nekaterih političnih opazovalcev, da je v kratkem pričakovati novo iniciativo ZSSR, da bi z dosego enotne Nemčije preprečila oborožitev zvezne republike. Potrudila naj bi se, da bi dosegli sporazum štirih glede volitev v Nemčiji na posebnem sestanku v Berlinu, ali pa bi uveljavili zavezniški kontrolni svet in preko njega poskušali podreti s svojimi predlogi.

Grotewohl je pohvalil ZSSR, da je «priznala upravičene napore» nemških demokratičnih krogov za izvedbo enotne Nemčije. Pritožil se je proti tistim, ki si upajo dvomiti v demokratično zakonitost ljudske zbornice, in tistim, ki trdijo, da «pri nas ni svobode». Zato so danes amnestirali 20.000 obsojencev.

Pohvalil je trgovinsko izmenjavo z ZSSR, ki se bo potrojila do leta 1955. Vzhodna Nemčija ne bo dovolila Američanom, da bi se vtikali v trgovino med Nemci. Kljub oviram s strani zahodnih zaveznikov, bo Vzhodna Nemčija ohranila svoje trgovske zveze z Zahodno. Obtožil je Adenauerja, da namerava dati na razpolago ZDA 10 divizij in se bodo nove milijarde pridružile dolgu 50 milijard. Vsi napori, da bi s protisovjetsko propagando zastrupili prijateljske odnose med obema ljudstvoma, postajajo vsak dan manj uspešni.

«Na Zahodu so nameravali z mejo na Odri in Nisi u tvariti jabolko spora med našima obema ljudstvoma. Vendar niso uspeli. Odra ni več meja, je vez» je menil Grotewohl.

Zadnje Adenauerjeve izjave ne predstavljajo jasnega stališča, temveč poskus brez uspeha, da bi preprečil razgovore med Nemci o združitvi in mirovni pogodbi. Ljudska zbornica bo 10. oktobra jasno odgovorila nemškemu ljudstvu in Bundestagu. Do teh razgovorov mora priti prej, preden bodo za zaprtimi vrati odločili novo oborožitev Nemčije, je zaključil vzhodni ministrski predsednik.

Včeraj manjši boji na Koreji

TOKIO, 6. — Francoske čete in oddelki znane ameriške druge divizije so na vzhodnem delu korejskega bojišča zavzele «vrh tuge». Z napadom so pričeli že včeraj proti večeru. Zavezniške akcije so se razvijale v obliki klešč. Francozi so napadli na severnem delu po vrhovih, z višino tudi po 1.000 m, medtem ko so Američani napadli z juga.

Na zahodnem bojišču so zavezniški oddelki včeraj prodrli preko severne «zimske linije», proti grebenom severno-zahodno od Čorvona. Danes so se nasprotnikovi oddelki še naprej umikali iz svoje obrambne črte. Predvsem je bilo opaziti akcije Kitajcev s tako imenovanimi «samomorilnimi skupinami».

Zavezniške izvidnice so pri svojih ofenzivnih akcijah naletele le na manjši odpor.

Kljub temu, da je poveljstvo VIII. armade mnenja, da je na prostoru, kjer so sile OZN pričele z ofenzivo, približno 120 tisoč Kitajcev in Severnokorejcev, zbranih v štirih armadnih zborih, so doslej izvidnice OZN srečale le manjše skupine nasprotnikov od 20 do 200 mož. Bojna črta teče po gorski verigi s povprečno višino 300 m in se razteza od nekega kraja severno od Korangporija, kjer se konča nevtralno ozemlje pri Kesongu, do položajev severno od Čorvona. Dolga je 65 km.

DELAVSKE ZADRUGE TRSTA, ISTRE IN FURLANIJE

Predsednik sodišča v Trstu je z dekretom od 17. septembra 1951 odobril sledeče javno

Opozorilo

Zadružno društvo z.o.z. Delavske zadruge Trsta, Istre in Furlanije vabi vse člane, ki niso ugodili tekom 30. junija 1951 dispozicijam društvenega pravilnika, ki je prilagoden novim zakonom zadružništva:

a) da zvišajo svoj zadružni delež na 500 lir s plačilom ali podpisom kakor predvideno v društvenem pravilniku;

b) da dajo izjavo v skladu z društvenimi pravili.

Navedene postopke mora izpolniti član osebno pri društvenih trgovinah ali na glavnem sedežu v Ul. sv. Andreja 68.

Opozarja se, da v primeru neizpolnitve tega obvestila v 30 dneh po izvršitvi vseh objav, kot določeno od predsednika sodišča, bo podpisani odbor sklenil na podlagi člena 2, del 4, točka 3 društvenih pravil izključitev iz društva.

NADZORNI ODBOR

KINO

V TRSTU

Rossetti. 15.30: «Ne pripadam ti več», Ph. Dorn, C. Mc Lees.
Excelsior. 15.00: «Mesto se brani», G. Lollobrigida, R. Baldini.
Fenice. 15.00: «Ana Karenina», Greta Garbo, Fr. March.
Nazionale. 15.00: «Tisti, ki nikoli ne obupujejo», G. Withers, E. Clark. (Otvoritvena predstava)
Filodrammatico. 14.00: «Bolje nekaj ko sredo živeti kot lev...», H. Lloyd, R. Ramsden.
Arcobaleno. 14.30: «Verige preteklosti», J. M. Donald.
Astra Rojan. 15.15: «Zavojevalec 7 morij», John Wayne.
Alabarda. 13.30: «Voščila in krepke sinove», Croccolo, Della Scala, Grazia M. Francis.
Armonia. 14.00: «Cairo Roads», E. Portman, L. Harvey.
Azzurro. 14.00: «Mali planinec», U. Ferrari, E. Sannangelo.
Belvedere. 14.30: «Morska roparka», Y. De Carlo, Ph. Friend.
Garibaldi. 14.00: «Kako se je rodila najina ljubezen», B. Grable, D. Daily.
Ideale. 14.30: «Bled obraz», Bob Hope, J. Russell.
Impero. 14.45: «Smrt se je zgrnila nad Hirošimo».
Italia. 14,00: «Nočem te izgubiti», B. Stanwyck, J. Lund.
Kino ob morju. 14.00: «Bell jadro», «Prvi maj v Moskvi».
Marconi. 14.00: «Tulsa, ognjena zemlja», J. Hayward, R. Preston.
Massimo. 14.30: «Sin furije», T. Power, G. Tierney.
Moderno. 14.00: «Gaskonjski kadeti».
Novo Cine. 14.00: Kaznjenec, E. Marzi, O. Toso.
Odeon. 14.00: «Figaro sem... Figaro tja...», Totò, I. Barzizza.
Radio. 14.30: «Muke», A. Nazzari, J. Sanson.
Viale. 13.45: «Puščavski orel», Y. De Carlo, R. Green.
Savona. 14.00: «Prva krivda», J. Parker.
Vittoria. 16.00: «Prvi uporniki», J. Wayne, C. Trevor.
Vittorio Veneto. 13.45: «Crna vrtnica» Tyron Power.

RADIO

JUGOSLOVANSKE CONE TRSTA

NEDELJA, 7. oktobra 1951

Poročila ob 8.00, 13.30, 19.30, 23.05. 8.15 Jutranja glasba. 8.30 Za naše kmetovalce. 9.00 Chopin: Klavirski koncert v e-molu op. 11. 9.30 Mladinska oddaja: Oskar Wilde «Srečni princ». 10.00 Veseli ritmi. 13.45 Glasba po željah. 16.30 Poje slovenski sindikalni kvintet. 17.00 Popoldanski koncert. 17.50 Reportaža: Piranske ladjedelnice. 18.00 Dalmatinske narodne. 19.00 Mazurke. 19.15 Sportna poročila. 23.10 Glasba za lahko noč.

SLOVENIJA

8.00 Lahka glasba. 9.30 Dopoldanski simfonični koncert. 11.00 Surovine, ki odločujejo v vojni. 11.15 45 minut po svetu v besedi in glasbi. 12.00 Lahek opoldanski koncert. 12.40 Zabavna glasba. 13.00 Od pravljice do pravljice. 13.30 Želeli ste — poslušajte! 16.00 Pester spored slovenske narodne in umetne pesmi. 16.50 Kmetijski nasveti. 17.00 Melodije v 3/4 taktu. 18.00 Uganite kaj igramo? 19.15 Zabavna glasba. 19.30 Giuseppe Verdi: Falstaff, opera v 3 dejanjih. 22.50 Za oddih in zabavo.

TRST II.

8.00 Jutranja glasba. 8.30 Haendel: Umetni ognji. 8.45 Vesela glasba. 9.00 Kmetijska oddaja. 9.30 Lahka glasba. 11.15 Komorna glasba. 11.30 Oddaja za najmlajše. 12.00 Glasbena medigra. 13.00 Od melodije do melodije. 14.30 Popoldan Glasba po željah. 15.30 Orkestra Donald Vorrees in Norman Cloutier. 16.00 Pol ure s Philom Spitalnyjem. 16.30 Promenadni koncert. 17.00 To, kar vsakdo rad posluša. 18.00 Koncert. Plesna čajanka. 18.30 Gabrijela Devetaka. 18.55 pianista Gabrijela Devetak. 19.00 Dvorak: Karneval uvertura. Mendelssohn: Koncert za violino in orkester v e-molu. 19.25 Pestra operetna glasba. 20.00 Slovenski zbori in dueti. 20.35 Pestra glasba. 21.30 Lahka glasba. 22.00 Sibelius: Simfonija st. 1. v e-molu. 22.38 Večerni ples. 23.00 Priljubljene melodije. 23.35 Polnočna glasba.

TRST I.

8.00 Jutranja glasba. 8.45 Operna glasba. 9.25 Veseli motivi. 11.30 Lahka glasba in pesmi. 12.10 Vesel spored. 13.25 Orkester pesmi. 14.00 Otroško gledališče. 14.40 Tangi. 14.40 Valčki. 15.30 Simfonični solisti. 16.00 Radiokronika. 17.00 Simfonični koncert. 18.15 Moderni ritmi. 18.45 metne tekme. 19.10 Vsaka Orkester Melachrino. 21.03 Opera pesem ena pravljica. «Manuela» nato plesna glasba.

ŠPORTNI DNEVNIK

PRVI DAN MEDITERANSKIH IGER

SLABI REZULTATI V LAHKI ATLETIKI

Mihalič drugi na 10.000 metrov, Gubijan v kladivu - Pecelj, Račič, Ottenheimer in Sabolovič prebrodili eliminacijska tekmovanja

ALEKSANDRIJA, 6. — *Največ zanimanja je vzbujalo v prvem dnevu Mediteranskih iger tekmovanje v lahki atletiki. Zbrali so se namreč najboljši treh evropskih velesil v tej panogi: Francije, Jugoslavije in Italije, prav tako pa ima tudi Grčija, Turčija in Egipt nekaj dobrih posameznikov.*

Rezultati, ki smo jih dočakali, so zelo slabi. Nekaj krivde na tem ima brez vsakega dvoma konec sezone, ker so tekmovalci po večini že izven forme pa niti od daleč nimajo istih časov kot sredi poletja. Prav tako ni zadovoljilo tudi tekališče. Razočaral je Jugoslovan Gubijan, ki bi moral v normalni formi gladko zmagati. Tudi Mihalič je pred tednom dni tekel skoraj dve minuti bolje.

100 metrov: 1. skupina četrtfinale: (prvi trije v polfinalu): 1. Petrakis (Grčija) 11.2, 2. Montanari (Italija) 11.3, 3. Chaaban (Egipt) 11.5.

2. skupina: 1. Amr (Egipt) 11.0, 2. Tsolakis (Grčija) 11.3, 3. Leccese (Italija) 11.3.

3. skupina: 1. Pecelj (Jugoslavija) 11.1, 2. Shafei (Egipt) 11.2, 3. Frizzoni (Italija) 11.3.

400 metrov: 1. skupina (prva dvojica v polfinalu): 1. Siddi (Italija) 50.7, 2. Račič (Jugoslavija) 52.0, 3. Turner (Malta) 54.2.

2. skupina: 1. De Gas (Francija) 50.9, 2. Sabolovič (Jugoslavija) 50.9, 3. Doyback (Turčija) 51.1.

800 metrov (polfinale), 2. skupina: 1. El Mabrouk (Francija) 1:55.6, 2. Fahmy (Egipt) 1:57.1, 3. Kojak (Turčija) 1:58.0.

Kladivo: 1. Taddia (Italija) 52.33 metrov, 2. Gubijan (Jugoslavija) 51.20, 3. Galin (Jugoslavija) 50.43.

400 metrov, 3. skupina: 1. Martin Du Gard (Francija) 50.1, 2. Filiput (Italija) 50.6, 3. Padros (Egipt) 50.7.

800 metrov (polfinale): 1. skupina: 1. Ottenheimer (Jugoslavija) 1:56.9, 2. Clare (Francija) 1:56.9, 3. Depastas (Grčija) 1:59.9.

10.000 metrov: 1. Mimoun (Francija) 31:07.9, 2. Mihalič (Jugoslavija) 32:42.0, 3. Ozcan (Turčija) 34:27.0.

Troskok: 1. Akin (Turčija) 14.15 metra, 2. Sillon (Francija) 14.13, 3. Chaaban (Egipt) 14.09.

Škotska-Irska 3:0 (2:0)

BALFAST, 6. — V windsorskem parku je danes Škotska premagala v nogometu svojega večnega nasprotnika Irsko s 3-0 (2-0).

Štirideset tisoč gledalcev je v začetku opazovalo nevarne irske napade. Pozneje se je žoga preselila na drugo stran igrišča, kjer Škoti kljub dinamični in inteligentni igri sprva niso našli poti skozi nasprotnikovo obrambo. V 35. minuti prvi gol leve zveze Orra.

Irci so prešli v protinapad, a so imeli pri tem precej nesreče. Njihov srednji napadalec Mc Morran je dvakrat zgrešil zelo ugodne priložnosti. Iz gneče v irskem kazenskem prostoru je Johnstone dal tik pred koncem prvega polčasa drugi gol za Škotsko. Tudi tretji gol je dal v 16. min. drugega dela igre Johnstone. Igra je s tem bila odločena.

Triestina visoko poražena v Novari

Štirje goli v prvem in en v drugem polčasu - Gostje brez povezave - Taka igra vodi naravnost v B ligo

NOVARA: Corghi; Mainardi, De Togni; Feccia, Molina, Bairenica, Alberico, Piola, Janda, Pesaola.

TRIESTINA: Nuciari; Bellonì, Zorzin; Petagna, Mariuzza, Giannini; Boscolo, Kaiml, Maluta, Ispiro, Begni.

Igrišče dobro, vreme lepo, med 6000 gledalci so bili v prvem polčasu tudi igralci Interja, Milana in Juventusa. Gole so dali v prvem polčasu: Feccia v 18. min., Janda v 24., 26. in 44. minuti. V drugem delu v 9. minuti Piola.

Obramba gostov je bila takoj v težavi. Prvi gol da Begni v 6. min. po kazenskem strelu, a ga sodnik zaradi offsidea ne prizna. Oba vratarja imata mnogo dela; posebno se odlikujejo streli Piole in Begnia. V 18. min. Renica poda Pioli, ta Fecciju gol. Potem v 24. min. 2:0 po zaslugi Jande, kateremu je Feccia inteligentno poslal na «čisto». V 26. min. Pesaola izvede kazenski strel; visoko žogo Janda z glavo pošlje v mrežo. Trije goli v osmih minutah so nekoliko zmedli «rdeče» ki poskušajo preiti v protinapad. Vrsta kornerjev rezultata ne spremeni. Domačini protinapadi nevarno ogrožajo Nuciarija. V 44. min. Feccia pošlje žogo pred gol Jandi, ki neovirano da še četrti gol.

V drugem polčasu je premoč Novare očitna. Gostje so videli, da za njih ni več rešitve in so se le slabo upirali. Trio Piola, Alberico in Renico, dobro podprt od Pesaole, je medtem delal čuda in navdušil prav vse s svojimi dovršenimi akcijami. Zadnji gol je dal v 9. minuti Piola, ki je spremenil smer Pesaolovega strela.

Triestina je igrala neverjetno raztrgano, čeprav v nekateri posameznki niso bili slabi, kot n. pr. Boscolo in Ispiro. Maluta ni posebno navdušil, vendar ga bo treba videti drugič, ko bo okolica bolje razpoložena.

Soigralci Piole postajajo vedno boljši, vedno bolj tvorijo s svojim starim kapetanom klasično ekipo sredine lestvice, ki ji skrb za izpad ni prehuda. Drugega nočejo.

Pep in Saddler kaznovana

NEW YORK, 6. — Boksarska komisija države New York je odvzela Willieu Pepu boksarsko licenco in suspendirala «sine die» svetovnega prvaka peresne kategorije Sandya Saddlerja zaradi pretepaškega načina boksanja 26. septembra, ko sta se borila za naslov svetovnega prvaka.

16.

HIROŠIMA

John Hersey

PREVEDEL: VLADIMIR BREZOVNIK

Očeta Kleinsorgeja je začelo žejati. Vročina je hudo pritiskala. Bil pa je preutrujen, da bi šel zopet po vodo. Malo pred poldnem je zapazil Japonko, ki je nekaj delila ljudem. Prišla je tudi k njemu in mu ljubeznivo rekla: «Imam čajeve liste. Mladi mož, žvečite jih in ne boste žejni.» Ljubeznivost te ženske ga je do solz ganila. Že več tednov ga je tlačilo sovraštvo Japoncev do tujcev. To svoje sovraštvo so čedalje manj skrivali. Celo v družbi svojih japonskih prijateljev se ni počutil doma. Zato ga je ljubeznivo obnašanje tuje ženske tako prijetno zadelo.

Okoli poldneva so prišli iz noviciata duhovniki z ročnim vozičkom. Šli so mimo misijonske hiše. V zaklonišču so našli nekaj kovčkov za obleke. Iz pepela kapele so pobrali raztopljene ostanke svetih posod. V parku so naložili na voziček kovček očeta Kleinsorgeja in prtljago gospe Murato in Nakamure. Na vrh vsega so posadili obe Nakamurini hčerki; pripravljeni so bili za odhod. Medtem jih je neki praktičen jezuit spomnil na odlok, ki je pred kratkim naznanil, da lahko vsakdo, ki mu je sovražnik poškodoval ali uničil imetje, zahteva pri mestni policiji odškodnino. Sveti možje so se v parku, med molčečimi ranjenci in trupli posvetovali o tej zadevi. Odločili so, da naj oče Kleinsorge, nekdanji stanovalec porušene misijonske hiše, zahteva odškodnino. Oče Kleinsorge se je poslovil od Kataokovih otrok in odšel na policijsko postajo. Ostali so odšli z vozičkom.

Na policijski postaji so opravljali službo stražniki iz nekega drugega mesta. Bili so videti zdravi, nosili so čiste uniforme. Okoli njih se je zbrala skupina umazanih in revno oblečenih meščanov; večinoma so poizvedovali za izgubljenimi sorodniki. Oče Kleinsorge je izpolnil tiskovino s svojimi zahtevami. Nato je odšel skozi središče mesta proti Nagatsuki. Na tej poti je prvič zapazil ogromna razdejanja daleč naokoli. Hiša za hišo, blok za blokom, skupina za skupino — vse je ležalo razdejano na tleh. Kljub temu so mu, dasi se je v parku navadil strahotnih prizorov, te grozote zapirale sapo. Bolan in izčrpan je naposled prišel v noviciat. Predno se je vlegel, je prosil, da naj pošljejo nekoga po Kataokovi sirotici.

Dva dni in dve noči je ostala gospodična Sasaki z obema neprijetnima tovarišema pod zasilno streho. Nihče ni prišel, nihče ni brigal zanjo. K tovarniškemu zaklonišču so nekajkrat prihajali moški, ki so z vrvmi vlačili trupla izpod zemlje. To je bila edina žalostna sprememba v grozni zapuščenosti in samoti. Noga je postala zelenkastomodra; otekla je in se zagnojila. Ves čas ni ne jedla, ne pila. Tretji dan, dne osmega avgusta, so jo našle njene prijateljice, ki so, prepričane, da je mrtva, prišle iskat njeno truplo. Povedale so ji, da njeni starši in mali bratec gotovo ne živijo več, ker so bili med eksplozijo pri otročičku v tamurski otroški kliniki. To poslopje pa je bilo popolnoma uničeno. Potem so prijateljice odšle. Osamela je razbirala žalostne novice. Pozneje so prišli neki moški, vzdignili so jo za roke in noge ter jo odnesli precej daleč na voz. Kako uro pozneje so jo odpeljali po grapavi cesti. Mislila je, da je postala za bolečine neobčutljiva. Med vožnjo pa se je prepričala, da temu ni tako. Moški so jo pred neko rešilno postajo odnesli z voza. Bila je v okraju Inokuči. Preiskala sta jo dva vojaška zdravnika. Onesvestila se je, ko se je zdravnik med preiskavo dotaknil rane. Zavedla se je ravno takrat, ko sta se posvetovala ali naj amputirata nogo ali ne. Prvi je trdil, da je rano okužila plinska snet; samo na takojšnji amputaciji je rešitev. Drugi zopet, da ne moreta operirati, ker nimata za tako delo potrebnih instrumentov. Zopet je omedlela. Zavedla se je na nosilnici, ko so jo nekam odnašali. Prenesli so jo na krov neke ladje, ki je odplula na bližnji otok Ninošima. Tam so jo prenesli v vojaško bolnišnico, kjer jo je pregledal zdravnik. Potolažil jo je, da nima plinske sneti, temveč grdo kompliciran prelom kosti. Precej hladno je takoj izjavil, da jo, žal, mora še pred nočjo poslati nazaj v Hirošimo. V njegovo bolnišnico sprejemajo samo tiste bolezni, ki jih operativno zdravijo. Potem ji je zmeril toploto. Toplomer je odločil; osupnil je, ko je pogledal nanj. Za zdaj jo je pustil v bolnišnici.

Ta dan, osmega avgusta, je oče Cieslik odšel v mesto; hotel je poiskati gospoda Fukaija, škofijskega tajnika, ki ga je oče Kleinsorge štuporamo nesel iz gorečega mesta. V zmedenosti pa je revež drvel nazaj v ogenj. Iskati ga je začel v okolici Sakajskega mosta, tam, kjer so ga jezuiti poslednjič videli. Tudi na vzhodu, na prostoru za slavnosti, mu je sledil. Ta prostor je bil določen za evakuirance; morebiti je tajnik zablodil tja. Iskal ga je med ranjenci, pregledoval je trupla. Bil je na mestni policiji. Po tajniku pa ni našel sledu. Vrnil se je v noviciat. Zvečer je pripovedoval teolog duhovnikom — z gospodom Fukaijem sta stanovala v isti sobi — da je ob priliki nekega zračnega alarma, nekaj dni pred to eksplozijo rekel: «Japonska umira. Če bodo Hirošimo iz zraka hudo poškodovali, želim skupno z našo domovino umreti.» Duhovniki so sklepali, da je drvel nazaj, kjer se je hotel žrtvovati v plamenih.

Doktor Sasaki je delal v bolnišnici Rdečega križa nenehoma tri dni; le eno uro je spal. Najhujše rane je začel drugi dan šivati. Vso noč in ves sledeči dan je šival. Mnoge rane so se okužile. K sreči so našli nepoškodovano zalogo narkopona — japonsko pomirjevalno sredstvo — s katerim je lajšal najhujše bolečine.

Nameščenci bolnišnice so trdili, da je morala ta velika bomba biti nekaj posebnega. Upravnikov namestnik je drugi dan po eksploziji, ko je šel v klet, kjer so imeli shranjene rentgenske filme, dognal, da so bili vsi filmi eksponirani. Ta dan je iz mesta Jamaguči prispel zdravnik ter deset bolničark. S seboj je prinesel material za obvezovanje in antiseptične spojine. Tretji dan je tudi iz Matsue prišel zdravnik z dvanajstimi bolničarkami. Kljub temu je bilo še vedno le osem zdravnikov za deset tisoč bolnikov. Ta dan je prešinila, od neprekinjenega šivanja do skrajnih mej izčrpanega doktorja Sasakija, nenadna misel, da objokuje mati njegovo smrt. Dovolili so mu, da se odpelje v Mukaiharo. Do prvega predmestja je šel peš. Za predmestjem pa so še vozili električni vlaki. Pozno zvečer je prišel domov. Materi je neka ranjena bolničarka povedala, da se mu ni nič zgodilo, da je bil ves čas zdrav. Spal je sedemnajst ur.

(Nadaljevanje sledi)

UREDNIŠTVO: ULICA MONTECCHI št. 6, III. nad. — Telefon štev. 93-808 in 94-638. Poštni predal 502. — UPRAVA: ULICA SV. FRANČIŠKA št. 20. — Telefonska št. 73-38. OGLASI: od 8.30 - 12 in od 15 - 18 - Tel. 73-38. Cene oglasov: Za vsak mm višine v širini 1 stolpca: trgovski 60, finančno upravni 100, osmrtnice 90 lir. Za FLRJ: za vsak mm širine 1 stolpca za vse vrste oglasov po 10 din.
Odg. urednik STANISLAV RENKO — Tiska Tržaški tiskarski zavod. — Podruž.: Gorica, Ul. S. Pellico 1-II., Tel. 11-32 Koper, Ul. Battisti 301a-I Tel. 70

NAROČNINA: Cona A: mesečna 350, četrtletna 900, polletna 1700, celoletna 3200 lir. Cona B: izvod 6, mesečno 150 din. FLRJ: izvod 6, mesečno 130 din.
Poštni tekoči račun za STO - ZVU: Založništvo tržaškega tiska, Trst 11.5374. — Za Jugoslavijo: Agencija demokratičnega inozemskega tiska
Ljubljana Tyrševa 34 - tel. 20-09, tekoči račun pri Komunalni banki v Ljubljani 6-1-90332-7. — Izdaja Založništvo tržaškega tisk a D.Z.O.Z. - Trst.